סולם המידות הטובות | שמונה פרקים פרק ד' | תמלול וסיכום

סיכום השיעור

סיכום פון פילאָזאָפישן שיעור – אַרגומענט-פלוס

א. פּראַקטישע הודעה: פּאַנדרייזינג-קאַמפּיין

[זייט-דיגרעסיע: קאַמפּיין-הודעה]

עס קומט אַ גרויסע **פּאַנדרייזינג-קאַמפּיין** פֿאַרן בית המדרש. מ'פּלאַנט אַ **מסיבה** לכבוד דעם, מיט בעסערע קוגל, און מ'וועט רופֿן די חברים.

ב. צוויי וועגן ווי אַ רבי באַקומט חסידים – אַנאַלאָגיע צום קאַמפּיין

[אילוסטראַציע]

צוויי וועגן ווי רבי'ס באַקומען חסידים:

1. **"קויפֿן" חסידים** – אַזוי ווי „קנה לך חבר" – מ'גיט עפּעס און מענטשן ווערן דיינע חסידים.
2. **"מאַכן" חסידים** – מ'זאָגט פֿאַר חסידים צו ברענגען קינדער, און די תולדות פֿון חסידים זענען אויך חסידים.

דער **בעל התניא** האָט געזאָגט מ'דאַרף „מאַכן זיידעס" – ד.ה. אַרבעטן אויפֿן לאַנג-טערמיגן פֿונדאַמענט.

ג. כמות קעגן איכות – רבי נחמן מברסלב'ס שיטה

די שאלה:

וואָס איז בעסער – **כמות** (מאַסן-קאַמפּיין, פֿיל מענטשן מיט קליינע סומעס) אָדער **איכות** (ווייניק מענטשן מיט גרויסע סומעס)?

רבי נחמן מברסלב'ס שיטה:

מ'זאָל **נישט** גיין צו די וואַלגערבלע, שוואַכע מענטשן. אַנשטאָט דעם זאָל מען גיין צום **גרעסטן גביר** און **גרעסטן למדן** פֿון שטאָט – ווייל:

- יעדער גביר האָט אויטאָמאַטיש הונדערטער מענטשן אונטער זיך
- יעדער למדן האָט אויך מענטשן וואָס רעספּעקטירן אים
- ווען מ'געווינט די **עליטע**, נעמט עס איבער די וועלט **שנעלער, בעסער, און מער סטאַבּיל**

מסקנא: אַן **אמת'ע עליטע** ברענגט צום סוף **אויך** מער כמות.

ד. אַפּליקאַציע אויפֿן בית המדרש

דער בית המדרש האָט **הונדערטער** (נישט טויזנטער) חסידים, אָבער יעדער איינער **לערנט אויס** דעם תוכן פֿאַר נאָך הונדערט מענטשן – עס איז אַן אמת'ע **פּאַרטנערשיפּט**, נישט סתם צדקה. דאָס איז אויך אַ **מצוה פֿון מלמד זיין תורה**.

דער קאַמפּיין איז ווי **„ואספת דגנך"** – לויט **רבי ישמעאל'ס שיטה**: אַ נאָרמאַלע ביזנעס האָט אַ „שעת זריעה" און „שעת קצירה".

[זייט-דיגרעסיע: מזל טוב]

מזל טוב פֿאַר אַ „סיקרעט" ברודער וואָס האָט געהאַט זיין פֿינפֿטע בעיבי.

ה. איבערגאַנג צום לערנען – נייע סדר און ריקאַפּ

אַ **נייע סדר:** אַנהייב יעדע שיעור זאָל איינער **נאָכזאָגן בקיצור** וואָס מ'האָט געלערנט לעצטע וואָך.

ו. ריקאַפּ פֿון לעצטע וואָך'ס שיעור – דער הויפּט-נושא

לעצטע וואָך האָט מען **אָנגעהויבן** צו לערנען **מידות פּרטיות** לויט רמב"ם – יעדע מידה באַזונדער.

דער **ספּעציפֿישער נושא** איז געווען: **צי צחוק (לאַכן/הומאָר) איז אַ מעלה אָדער נישט.**

אָבער **פֿאַר** מ'גייט אַריין אין ספּעציפֿישע מידות, דאַרף מען מאַכן אַ **הקדמה:**

די הקדמה – צוויי שאלות:

ערשטע שאלה (שוין באַהאַנדלט פֿריער): עס איז אַ יסוד'דיגע טענה אַז **עס איז בכלל נישט דאָ אַזאַ זאַך ווי „מידות"** – נאָר איין זאַך: **„רצון האדם"** – טאָן וואָס דער שכל הייסט.

צווייטע שאלה (נייע): אויב מ'זאָגט יאָ אַז מידות עקזיסטירן – **וואָס איז די מעלה פֿון צו געבן „לעבן" צו אינדיווידועלע מידות?** פֿאַרוואָס זאָל מען זיך באַשעפֿטיגן מיט יעדע מידה באַזונדער?

חלק II: צוויי וועגן צו בויען אַ ליסטע פֿון מידות

ז. דער ערשטער וועג: ליסטע לויט „סדר מסירות עולם" (ספירות/יסודות) – **אָפּגעמאַכט**

די טענה דערפֿאַר:

אויב מען ווייסט נישט דעם **נאָמען** פֿון אַ מידה, באַמערקט מען זי נישט, מען קען נישט רעדן פֿון דרך האמצעי. **אַלזאָ נעמען זענען נוצלעך.**

אָבער דער וועג פֿון ספירות/יסודות איז **„יוזלעס":**

ערשטע קריטיק (גרעסערע): קיין סיבה צו גלייבן אַז תאווה קומט פֿון „יסוד המים" אָדער חסד, און כעס פֿון „יסוד האש". דאָס איז אַ **שיינע טעאָרעטישע טשאַרט**, אָבער עס גיט גאָרנישט פּראַקטיש – פּונקט ווי פּרויד'ס טעאָריע.

צווייטע קריטיק (פּראַקטיש): קיינער טוט דאָס טאַקע נישט. מען קען נישט איין מענטש וואָס האָט אַ תועלת פֿון אַרבעטן אויף מידות **לויט דעם סדר פֿון ספירות.**

[זייט-דיגרעסיע: די גאַליציאַנער מעשיות – אילוסטראַציע פֿון אַבּסורדיטעט]

חסידישע מעשיות צו באַווייזן ווי אַבּסורד עס ווערט ווען מען פּירט זיך ממש לויט „די מידה פֿון טאָג":

1. **צאַנז/טאַנטש/ראַפּשיץ:** דער טאָג פֿון גבורה – **האָט מען זיך גערעגט.** דער רב האָט אַלעמאָל געטראָפֿן אויף וואָס צו רעגן זיך.
2. **דער גאַליציאַנער רב** וואָס האָט אַלעס צוגעגרייט טיף-טאָף – און דער רבי איז געווען נערוועז אַז אַלעס איז גוט.
3. **אַ גוי האָט געוואָרפֿן אַ שטיין אויפֿן סכך** – „זעט אויס פֿון הימל ווייל מען אַז מען זאָל זיך רעגן."
4. **די רביצין-מעשה:** דער רבי האָט זיך גערוקט אויף איר צווייטן טאָג פּסח, און זי האָט געענטפֿערט: „רבי לעבן, איך שיק דיר דעם גבאי, איך בין גאָרנישט שולדיג."

פּאָאַנט: „אַרבעט די וואָך אויף חסד, נעקסטע וואָך אויף גבורה" מאַכט נישט קיין סענס פּראַקטיש.

[זייט-דיגרעסיע: כוונות אין סידורים]

קריטיק אויף **סידורים** וואָס שרייבן אַריין ביי יעדער ברכה: „דאָ האָב ליב דעם אייבערשטן, דאָ האָב מורא" – **„העלאָ? וואָס מיינט דאָס?"**

ח. דער צווייטער וועג: דער רמב"ם'ס וועג — ליסטע לויט אַבדזשעקטן/חומר פון מידות

דער רמב"ם'ס שיטה:

- דער רמב"ם טיילט **נישט** איין מידות לויט יסודות אָדער ספירות.
- ער האָט יאָ אַ באַגריף פון **חלקי הנפש**: מידות געהערן צום **כח המתעורר**.
- **אָבער** ער זאָגט נישט אַז דער כח המתעורר טיילט זיך אויף אין צוועלף שטיקלעך.
- **אַנשטאָט** טיילט ער מידות לויט **די אָבדזשעקטן/זאַכן וואָס די מידות וועגן** — ד.ה. לויט דעם **חומר** (subject matter).

פּראַקטישע קאָנסעקווענץ:

דאָס פאַרענטפערט שווערע רמב"ם'ס: עס זענען דאָ **פאַרשידענע מידות וואָס האָבן די זעלבע עמאָציע/פילינג**, נאָר דער חילוק איז **וועגן וואָס** עס גייט.

דוגמא — געלט:

- **ספּענדן געלט אויף זיך** און **ספּענדן געלט אויף יענעם** — ביים רמב"ם זענען דאָס **צוויי באַזונדערע מידות**, כאָטש ביידע דרייען זיך אַרום קאַרגקייט/פריגעביקייט.

[זייט-דיגרעסיע: ר' אהרן'לעס ווייץ]

פאַרוואָס געבן פוילישע נישט קיין צדקה און אונגארישע יאָ? ווייל פוילישע פאַרגינען זיך נישט (קאַרג אויף זיך), אַלזאָ אויך נישט אויף יענעם; אונגאַרישע פאַרגינען זיך (ברייט אויף זיך), אַלזאָ אויך אויף יענעם.

ט. פיר סאָרטן מענטשן אין פאַרגינערישקייט

קלאַסיפיקאַציע פון מענטשן לויט ליבשאַפט/שנאה צו זיך און צו אַנדערע:

1. **ליב זיך, ליב יענעם** — ביידע זאָלן האָבן אַ גוט שטיקל חלה.
2. **פיינט זיך, פיינט יענעם.**
3. **ליב זיך, פיינט יענעם.**
4. **פיינט זיך, ליב יענעם** — דאָס איז דער חידוש פון **ר' בערעלע יאַנובער**, אַ מדרגה פון ענוה.

[זייט-דיגרעסיע: מעשה מיט דעם ווארקער רבי]

דער **ווארקער רבי (ר' מענדעלע)** האָט איינמאָל געזאָגט „ואהבת לרעך **כמוך, כמוך, כמוך**." דער פּירוש: די תורה זאָגט **„כמוך"** — מען דאַרף זיך אַליין אויך ליב האָבן, נישט נאָר יענעם. דער רמב"ם שטימט צו דערמיט.

[זייט-דיגרעסיע: דער צדיק פון מאָנסי / רימנובער רבי]

ר' יודעלע דזשיקובער האָט געהאַלטן פון אַ צדיק וואָס האָט **סיגופים** געמאַכט אָבער **געשמייכלט צו מענטשן** — דאָס באַווייזט אַז ער האָט נאָר **זיך** מצער געווען, נישט אַנדערע. אַ מענטש וואָס מאַכט סיגופים און בלייבט פריילעך — דאָס איז אַן אמת'ער צדיק.

[קורצע באַמערקונג: דער בעל התניא]

דער בעל התניא איז געווען אַ „בעל תאוה" וואָס האָט געקענט עסן, אָבער האָט זיך באַהערשט — אַ צדיק וואָס קעמפט מיט זיך אַליין.

חלק III: מעטאָדאָלאָגיע — מלמעלה למטה vs. מלמטה למעלה

י. צוויי וועגן צו בויען אַ ליסט פון מידות

1. **מלמעלה למטה** (טאָפּ-דאַון / ראַציאָנאַל-דעדוקטיוו):

מען הייבט אָן פון אַ כללדיקן בילד פון „וואָס איז אַ מענטש", צעטיילט אים אויף חלקים, און אין יעדן חלק לייגט מען אַריין מידות. **דאָס איז דער וועג פון קבלה / פלאַטאָניזם.**

2. **מלמטה למעלה** (באָטאָם-אַפּ / עמפּיריש):

מען הייבט אָן פון **באַבאַכטונג** — וואָס טוען מענטשן, וואָס רעדט מען וועגן זיי — און בויט אויף דערפון. **דאָס איז דער וועג פון דעם רמב"ם / אַריסטאָטעליאַניזם / דער בעל שם טוב.**

יא. פּראַקטישער באָטאָם-אַפּ מעטאָד

עמפּירישער עקספּערימענט:

גיי צו **הספדים, שבע-ברכות, שדכנים** — קוק וואָסערע שבחים מענטשן דערמאָנען. מען וועט זען אַז עס זענען בערך **17 אייגנשאַפטן** וואָס מען רעדט בכלל וועגן מענטשן.

[זייט-דיגרעסיע: דער מספיד / בדחן]

אַ מספיד האָט אַ ליסט פון שבחים; אַ בדחן ביי אַ מצוה-טאַנץ האָט בערך **דריי שבחים** וואָס ער רעסייקלט.

יב. די „טאָפּ דריי" מעלות אין דער פּראַקטישער וועלט (ישיבה-קולטור)

לויט דער עמפּירישער באַאָבאַכטונג, די הויפּט-מעלות וואָס מען שאַצט:

1. **קלוגשאַפט / למדנות** (אַ למדן)
2. **גוטסקייט** (אַ גוטער, אַ העלפער, אַן עסקן)
3. **געלט** (פּראַקטיש וויכטיק אין דער וועלט)

אַ **פּערטע**, אומקלאָרע קאַטעגאָריע: **פּערסאָנאַליטי** — „אַ געשמאַקער", „אַ לעבעדיגער" — וואָס איז אָפּט אַ **חסרון** אָבער מענטשן האָבן עס ליב.

וויכטיקע באַמערקונג: ווען מען זאָגט אויף אַ בחור „ער איז אַ **גוטער**" — מיינט עס אָפּט אַז ער איז **נישט קיין קלוגער** (אַ באַקהענדעד קאָמפּלימענט).

יג. פּראַקטישע ליסטע פון מידות פאַר אַ בחור אין ישיבה

- **ערשטע מידה:** זיין אַ **למדן**
- **צווייטע מידה:** זיין אַ **שטיקל עסקן**
- **דריטע מידה (מיט אַ קאַוויאַט):** האָבן אַ **פּערסאָנאַליטי** — **צופיל** דערפון ווערט אַ חסרון

נאָך'ן חתונה — צוגעלייגטע מידות:

ער איז געווען **אָרנטליך**, אַ **תומך תורה**, אַ **אוהב תורה**, ער האָט געפירט אַן **אידישע שטוב**, ער איז געווען אַ **וואַרעמער איד**, ער האָט **געזונגען זמירות**, וכו'.

יד. די אומגעקערטע מעטאָדע: וואָס מען קריטיקירט

קוקן **וואָס מען האַקט אויף איינעם:**

- ער איז אַ **שלעכטער**, אַ **נישט-אומפאַרגינער**
- ער איז **טיפּיש**
- ער איז אַן **עגאָיסט**
- ער איז אַ **גנב**, אַ **דרייקאָפּ**, אַ **שווינדלער**, אַ **רשע**

באַמערקונג: יעדער האָט אַמאָל גע'גנב'עט, אָבער ווען מען רופט איינעם „אַ גנב" מיינט מען אַ **סאָרט מענטש** — אַ כאַראַקטער-פּראָבלעם.

טו. צוויי מקורות פאַר די ליסטע

א) עמפּירישער וועג: קוקן וואָס מענטשן טוען בפועל — וואָס מען לויבט, וואָס מען קריטיקירט, וואָס שדכנים רעדן.

ב) טעקסטואַלער וועג: פאַר אַ למדן — קוקן אין **חומש, תנ"ך, משניות, פּרקי אבות** און זען וועלכע מידות מען האַלט אין איין רעדן וועגן.

טז. סטרוקטור פון דער ליסטע: נישט היעראַרכיש, נאָר פרעקווענסי-באַזירט

די ליסטע וועט **נישט האָבן אַ קלאָרע סטרוקטור**. די אָרדענונג וועט זיין באַזירט אויף **נפיצות (פרעקווענסי)**, וואָס קען מיינען צוויי זאַכן:

- מען רעדט דערפון אַסאַך ווייל **עס איז וויכטיק**
- מען רעדט דערפון אַסאַך ווייל **אַסאַך מענטשן האָבן די פּראָבלעם**

יז. סאָציאָלאָגישע דיגרעסיע: וואָס מוסר-שמועסן זאָגן וועגן אַ געזעלשאַפט

[זייט-דיגרעסיע]

מען קען **אַסאַך לערנען וועגן אַ געזעלשאַפט** פון וועלכע מוסר-שמועסן זיי האַלטן. עס ווייזט סיי **וואָס איז וויכטיק פאַר זיי**, סיי **וועלכע פּראָבלעמען זיי האָבן**. אַ גוטער משגיח רעדט וועגן וואָס **זיינע בחורים סטראַגלען מיט**, און אין פאַרשידענע קהילות הערט מען אַנדערע טעמעס.

חלק IV: קוראַזש — אַ פעלנדע מידה

יח. קוראַזש (מוט) — אַ מידה וואָס מען רעדט נישט וועגן

עס זענען דאָ מידות וואָס מען רעדט **קיינמאָל נישט** וועגן, און דאָס אַליין איז באַדייטזאַם.

קוראַזש (מוט/אומערשראָקנקייט)

- מען האָט **קיין מוסר-שמועסן נישט** וועגן קוראַזש אויף אידיש
- מען רעדט נישט וועגן **מענטשליכקייט (courtesy)** אויך נישט
- ווען מען רעדט וועגן „עזות דקדושה" מיינט מען געוויינטליך **נישט גיין צו מסוכנ'דיגע פּלעצער** — אָבער דאָס איז נישט קוראַזש

דעפיניציע פון קוראַזש:

פאַר זאַכן וואָס זענען דיר **וויכטיק, אמת'דיג, אָדער ליב**, האָלטסטו ביים **שטיין דערויף** און **צאָלן אַ פּרייז** — נישט צופיל (דאָס איז משוגעת), נישט צוויייניג (דאָס איז פּחדנות).

פּראַקטישע אימפּליקאַציעס:

- אַ מענטש **אָן קוראַזש** איז נישט reliable — מען קען מיט אים נישט מאַכן ביזנעס, נישט זיין חבר
- „דו האָסט נישט קיין שטיץ אויף די יסודות" — ער וועט זיך דערשרעקן ביי דער ערשטער שוועריקייט
- איינער וואָס האָט זיך **קיינמאָל נישט געקריגט מיט קיינעם** — „טאָר מען נישט רעדן מיט אים אויך" — ער איז **conflict averse**, נישט אַ צדיק

פּסוק-באַזיס: „לא תגורו מפני איש" (דברים א:יז) — דאָס רעדט **נישט נאָר** פון עקסטרעמע פאַלן, נאָר פון **דעם גאַנצן לעבן**.

חלק V: קריטיק פון רמב"ם'ס ליסטע — כעס איז היינט נישט רעלעוואַנט

יט. מידת הכעס איז נישט אַ פּראָבלעם אין אונזער געזעלשאַפט

- „איך זע נישט אַז כעס איז אַ פּראָבלעם אין אונזער סאָסייעטי"
- „ס'איז דאָ **צופיל ווייניק כעס**, נישט צופיל כעס"
- ווען מענטשן רעדן פון כעס מיינען זיי „איך האָב געשריגן אויף מיין ווייב אַמאָל" — דאָס איז נישט אמת'דיגער כעס
- „מ'איז געוואָרן **פאַרפּוצטע מענטשן**" — מענטשן זענען צו פּאָלירט, צו קאָנטראָלירט

דער רמב"ם האָט געלעבט אין אַן אַנדערע געזעלשאַפט

- „דער רמב"ם האָט נישט געוואוינט אין בּאָראָ פּאַרק"
- אין בּאָראָ פּאַרק איז כעס **נישט** דאָס הויפּט-פּראָבלעם
- **דער עיקר-פּונקט:** אַ ליסטע פון מידות מוז זיין **צייט- און אָרט-ספּעציפיש**

כ. „כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" — אַנאַליז

דער מאמר חז"ל **"כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה"** אַלס קעיס-סטאַדי פאַר ווי מ'דאַרף פאַרשטיין אַזעלכע עקסטרעמע מימרות:

1. **דער רמב"ם האָט אביסל איבערגעשריבן** — ער האָט נישט ציטירט די גמרא פּונקטלעך.
2. **דער פּשט פון "כאילו עובד עבודה זרה"** איז נישט אַ מיסטישע גלייכונג, נאָר אַ **פּראַקטישע קייט:** אַ כעסן קריגט זיך מיט זיין ווייב, גיט איר אַ גט, ווערט אין כעס אויפן רב, און **ער גייט צום גלח.**
3. **עס מיינט נישט מער פון דעם** — עס איז אַ נאַטירלעכע דרך ארץ.
4. **ס'איז נישט קיין ראיה** פון דעם וואָס ס'איז דאָ אַן עקסטרעמע מימרא אויף איין זאַך, אַז דאָס זעלבע גילט פאַר אַן אַנדערע זאַך.

חלק VI: די דריטע וועג — ר' פּנחס בן יאיר'ס סטעידזשעס (שלבים)

כא. ר' פּנחס בן יאיר'ס ברייתא (סוף סוטה)

נאָך צוויי וועגן (1: כללים/פּרינציפּן; 2: עמפּירישע ליסטעס פון פּראָבלעמען), קומט **די דריטע וועג צו אָרגאַניזירן מידות:**

- **אַ סדר פון מדרגות:** עס הייבט זיך אָן מיט **זהירות**, גייט דורך **חסידות, ענוה**, און ענדיגט מיט **רוח הקודש / תחיית המתים.**
- דער רמב"ם ברענגט דאָס אין זיין **הקדמה צו פּרקי אבות.**
- דער מסילת ישרים האָט פּרובירט צו גיין אין דעם וועג — אָבער **ער איז נישט גוט מסביר די ברייתא.**

דער עיקר חידוש: "מביא לידי" — וואָס מיינט עס?

- **פּשוט'ער פּשט:** מצוה גוררת מצוה — איין גוטע מידה ציט די נעקסטע.
- **דער רמב"ם'ס פאַרשטאַנד:** עס מיינט **סטעידזשעס**, נישט בלויז אַ ליסטע פון פּראָבלעמען צו פיקסן, נאָר אַ **סדר פון שטופן** וואו איינס ברענגט צום צווייטן.

[זייט-דיגרעסיע: ספירת העומר]

קריטיק אויף די אידעע אַז מ'קען ספירת העומר'ס צען ספירות-טשאַרט פּשוט מאַכן אויף ר' פּנחס בן יאיר'ס ליסטע — אַזוי ווי עס איז, שטימט עס נישט.

כב. די גרונט-שאלה: "וואָס איז אַלעס פאַר?"

די שאלה "וויאַזוי צו זיין אַ מענטש" = "וואָס איז גוט" = "וואָס איז אַלעס פאַר?" — דאָס זענען אַלע **די זעלבע שאלה אין פאַרשידענע שפּראַכן.**

חילוק צווישן "לעבן פון" און "לעבן פאַר":

- **הידאָניזם** (הנאה) = "לעבן פון" — עס איז **נישטאָ קיין "פאַר"**, בלויז רעאַקציע.

- **"לעבן פאַר"** = עס איז דאָ אַ **ציל, אַ תכלית.**

- דער חדר'ישער ווערטל (אַ גוי אַרבעט צו עסן, עסט צו אַרבעטן) איז **טאַקע אַ גוטע שאלה, נישט בלויז אַ ווערטל.**

היעראַרכיע פון צילן:

- **ס'איז דאָ "פאַר'ס" וואָס זענען פאַר אַנדערע "פאַר'ס"** – מיטלען דינען צילן, און מאַנכע צילן דינען העכערע צילן.

- **ביישפּיל:** עסן (ביסל) → כדי צו האָבן כח צו אַרבעטן → אַרבעטן כדי צו האָבן הנאה פון פירות.

- **די הויפּט-שאלה:** וואָס איז דער **מעין גאול** – דער הויפּט-ציל?

חלק VII: דער פּראָבלעם פון ריבוי תכליות

כג. די שאלה "וואָס איז אַלעס פאַר?" – אַ פּראַקטישער כלי

די שאלה "וואָס איז אַלעס פאַר?" איז נישט בלויז אַ וויכטיגע פילאָסאָפישע שאלה, נאָר אויך אַ **פּראַקטישער כלי צו מאַכן סדר אין דער וועלט.** אַ מענטש זעט אַסאַך גוטע זאַכן און ווערט צומישט – ער לעבט אין אַ מין "עולם התוהו" וואו ער וויל אַלעס.

[זייט-דיגרעסיע: אילוסטראַציע פון ריבוי גוטע זאַכן]

אַ לאַנגע רשימה פון גוטע זאַכן וואָס אַ מענטש קען וועלן:

- **קלינלעכקייט** – סיי פיזיש, סיי מוסרית

- **געלט מאַכן, שטאַרק אויסזען, בויען שיינע בנינים**

- **זיין אַ גוטער חבר, געזונטהייט, לערנען, דאַווענען, טראַכטן**

- **זיין אַן אַרכיטעקט, אַ פּאָליטיקער, אַ תלמיד חכם, אַ פּוסק, אַ בעל חסד**

פּאָאַנט: אַלע זאַכן זענען גוטע זאַכן – דאָס איז גראַדע דאָס פּראָבלעם.

כד. דער הויפּט-טענה: דיין פּראָבלעם איז נישט חוסר תכלית, נאָר **צופיל תכליות**

- מענטשן זאָגן "איך ווייס נישט וואָס איך לעב פאַר" – אָבער **דאָס איז אַ ליגן צו זיך אַליין.**

- **דיין אמת'ע פּראָבלעם:** דו האָסט **צופיל purposes**, נישט צו ווייניק.

- **צוויי פּראָבלעמען דערפון:**

1. דיין גרויסער שכל קומט **נישט אָן ערגעץ** – ער דרייט זיך אָבער קומט נישט צו קיין מסקנא.

2. דיינע purposes זענען **סותר** איינע די אַנדערע (ז.ב. אַסאַך געלט מאַכן vs. גרויסער תלמיד חכם זיין vs. גרויסער צדיק זיין).

- **מענטשן ווילן נישט טראַכטן פון די סתירות** – אַנשטאָט אַריינצוגיין אין דעם מישעניש, זאָגן זיי "איך האָב נישט קיין purpose" – **דאָס איז אַן escape.**

כה. דער פּתרון: **אמצעי ותכלית** – אַ היעראַרכיע פון "פאַר וואָס"

פּרינציפּ:

זאַכן זענען **פאַר** אַנדערע זאַכן אין אַ **קייט** (chain) – אמצעי דינען אַ תכלית, וואָס דינט ווייטער אַ העכערע תכלית.

אילוסטראַציע – די מאַראַטאָן-ביישפּיל:

- איך **עס** ריכטיק → כדי צו זיין **געזונט** → כדי צו **לויפן** גוט → כדי צו **געווינען** די מאַראַטאָן → כדי צו באַקומען **כבוד**

- ווען מ'פאַרשטייט די קייט, ווייסט מען **וויפיל** צו עסן, וויפיל צו לויפן – אַלעס ווערט **פּראָפּאָרציאָנירט** לויט דעם סוף'דיגן ציל.

- **דאָס סאָלווט דעם ריבוי-פּראָבלעם:** אַסאַך "פאַר"ס זענען נישט סותר – זיי זענען בלויז **שטאַפּלען אין איין קייט.**

כו. אַ נייער ספק: וועלכע ריכטונג גייט די קייט?

אַמאָל קען מען האָבן אַ ספק אין וועלכע **ריכטונג** דער אמצעי-תכלית סדר גייט:

- **לויפט מען די מאַראַטאָן כדי צו זיין געזונט?** אָדער **איז מען געזונט כדי צו לויפן די מאַראַטאָן?**

אָבער: מאַנכע ריכטונגען **אַרבעטן נישט לאָגיש:**

- **כבוד** קען נישט דינען אַלס אמצעי פאַר פיזישע זאַכן – מיט כבוד קען מען נישט קויפן אין מאַרקעט.

- „רחמנא ניצלן פארנתניהו בכבוד" – כבוד אַנשטאָט געלט איז נישט אמת'ע פּרנסה.

- **מסקנא:** די קייט פון אמצעי-תכלית **לויפט נאָר אין איין ריכטונג** – מ'קען אויסשליסן מאַנכע סדרים.

חלק VIII: לשמה און שלא לשמה – דער פּאַזל פון שטאָקן

כז. די "טשעין אָוו גודס" – כבוד קעגן פּרנסה

כבוד קען נישט זיין דער סוף-ציל – מיט כבוד קען מען נישט איינקויפן אין מאַרק. **די "טשעין אָוו גודס"** – די קייט פון כבוד, פון לשמה – **לויפט נאָר איין ריכטונג:** פון אונטן אַרויף, פון מיטלען צו צילן.

כח. דער "פּאַזל" – דריי קאַטעגאָריעס פון זאַכן

אויב מ'קען אידענטיפיצירן זאַכן וואָס קענען **נישט** זיין לשמה, און זאַכן וואָס קענען **נאָר** זיין לשמה, קען מען אָנהייבן צוזאַמענשטעלן אַ "פּאַזל":

1. **אונטערשטע שטאָק – זאַכן וואָס זענען קיינמאָל נישט לשמה (נאָר שלא לשמה)**

- **ביטערע מעדיצין:** קיינער נעמט עס נישט ווייל ער האָט עס ליב – נאָר פאַר אַ תועלת.

- **הרג'ענען אַ מענטש:** קיינמאָל נישט אַ זאַך וואָס מ'טוט "לשמה." אַפילו אַ רוצח האָט אַלעמאָל אַ סיבה.

- **אַרבעט:** געוויינטליך טוט מען עס שלא לשמה.

דאָס זענען **זאַכן וואָס קענען נאָר זיין מיטלען, קיינמאָל נישט צילן אין זיך.**

2. **מיטעלע שטאָק – זאַכן וואָס קענען זיין ביידע**

רוב זאַכן אין לעבן קענען זיין **סיי לשמה סיי שלא לשמה** – דאָ איז **צומישט** און שווער צו סאָרטירן.

3. **אויבערשטע שטאָק – זאַכן וואָס קענען נאָר זיין לשמה**

וואָס איז אַ זאַך וואָס מ'קען נישט טון פאַר אַ צווייטן ריזן?

ענטפער: **צופרידנהייט / שמחה / happiness.**

כט. Happiness אַלס דער אולטימאַטיווער ציל

דער אַריסטאָטעלישער יסוד:

- **"זיין צופרידן"** מיינט נישט בלויז פּסיכאָלאָגיש געזונט זיין – עס מיינט **מרוצה זיין פון מיין לעבן** (נרצה).

- **קיינער פרעגט נישט "פאַרוואָס וויל איך זיין העפּי?"** – דאָס איז אַ **טאַטאָלאָגיע:** איך וויל זיין העפּי ווייל דאָס איז וואָס איך וויל. עס איז דער **סוף פון דער קייט.**

- אַפילו די **Declaration of Independence** ("the pursuit of happiness") באַווייזט אַז אַלע מענטשן זוכן happiness אַלס דעם לעצטן ציל.

צד-באַמערקונג — סירקולאַריטעט:

"האָבן אַ גוטע לעבן" איז כמעט דאָס זעלבע ווי "זיין העפּי" — עס איז אַביסל סירקולער, אָבער סטרוקטורעל קלאָר: **דאָס איז דער טאָפּ פון דעם פּאַזל.**

ל. דער רמב"ם'ס אַנווענדונג — שמחה / תענוג / דביקות

פרק ח' — "מאביאור הדעת":

דער רמב"ם'ס טייטש פון "מאביאור הדעת" איז נישט נאָר אַז **איין מידה ברענגט צו אַ צווייטער מידה**, נאָר אַז **אַלעס איז פאַר אַ סוף-ציל.**

דער רמב"ם'ס תכלית:

ידיעת השם, השגתו, והשמחה בו — דאָס איז דער אולטימאַטיווער ציל. דער רמב"ם טייטשט אַז **שמחה = עולם הבא.**

שמחה, תענוג, טוב:

- **שמחה, תענוג, טוב** — זענען זייער נאָענט פאַרבונדענע באַגריפן.
- "למען ייטב לך" — די תורה זאָגט אַליין אַז דער צוועק איז "עס זאָל זיין גוט."
- **סטרוקטורעל זענען זיי דאָס זעלבע:** דאָס וואָס **אַלע זאַכן זענען פאַר.**

צד-באַמערקונג — "מער עכט" נישט נאָר "גרעסער":

דער רמב"ם'ס שמחה (דביקות ה') איז נישט נאָר **גרעסער** ווי אַנדערע שמחות — זי איז **מער עכט**. אַנדערע זאַכן זענען נישט אמת'ע לעצטע זאַכן.

לא. די סטרוקטור פון שטאַקן — פּראַקטישע אַנווענדונג

וואָס מיינט "אונטערשטע שטאָק" און "אויבערשטע שטאָק":

- **אונטערשטע שטאָק** = דאָס פעלט אויס פאַר אַלעס אַנדערש, אָבער אַלעס אַנדערש פעלט נישט אויס פאַר דאָס.
- **אויבערשטע שטאָק** = אַלעס אַנדערש פעלט אויס פאַר דאָס, אָבער דאָס פעלט נישט אויס פאַר אַלעס אַנדערש.

קען מען סקיפּן שטאָקן?

ניין — אויב מ'קען סקיפּן, איז עס נישט טאַקע אויף דער אונטערשטער שטאָק. **מ'קען נישט נעמען קיין עלעוועיטאָר.**

[זייט-דיגרעסיע: "חסידים" און מער ווי איין לייטער]

אַ שאלה: ווי קענען חסידים זיך רופן "חסידים" אויב חסידות איז די העכסטע שטאָק? ענטפער: **מעגליך איז דאָ מער ווי איין לייטער** — מ'קען אפשר אָנקומען פון פאַרשידענע וועגן.

לב. פּאַרגלייך מיט פריערדיקע חלוקות

דער "לשמה/שלא לשמה" פריימוואָרק איז אַ גאַנץ אַנדערע דימענסיע ווי די פריערדיקע חלוקות (חלקי הנפש, יסודות, ספירות):

- די פריערדיקע חלוקות שניידן **האָריזאָנטאַל** (סאָרטן נפש, סאָרטן יסודות).
- דער נייער פריימוואָרק שניידט **ווערטיקאַל** (וואָס איז פאַר וואָס, וואָס איז העכער).
- **זיי מעטשן נישט** נויטווענדיגערהייט מיטאַנאַנדער.
- עס קען זיין אַז **די גאַנצע ליסט פון חלקי-הנפש-מידות פאַלט אַריין אין נאָר איינע אָדער צוויי פון די ערשטע סטעפּס** פון דעם ווערטיקאַלן סיסטעם.

חלק IX: דריי באַדייטונגען פון „מידת הפרישות" ביים רמב"ם

לג. אַריינפיר: דער פּראַקטישער אויסגאַנגספּונקט

מען קען נישט סתם אַרבעטן מיט אַ ליסטע פון „וואָס פעלט מערסטנס אויס." יעדער מענטש איז „סטאַק" אין אַן אַנדער פּלאַץ, און דאַרף אָנהייבן פון דאָרט.

לד. הויפּט-טענה: „פרישות" האָט מער ווי איין טייטש

דער רמב"ם נוצט דעם באַגריף „מידת הפרישות" זייער אָפט, אָבער ער האָט **כמינדסטנס דריי פאַרשידענע באַדייטונגען**, וואָס געהערן צו **פאַרשידענע שטאַפּלען אויף דער לייטער.**

לה. פרישות #1 — די נידריגסטע מדרגה: נישט זיין קיין „זולל וסובא"

- **וואָס עס מיינט:** באַזישע זעלבסט-קאָנטראָל — נישט זיין אַ פרעסער, נישט זיין אַ דראַג-עדיקט.
- **הלכה'דיגער יסוד:** דער רמב"ם זעט אַ ממש'דיגע **לאו** (איסור) צו זיין אַ זולל וסובא.

[זייט-דיגרעסיע: רמב"ם קעגן רמב"ן וועגן „קדושים תהיו"]

דער עולם מיינט אַז דער **רמב"ן** האַלט אַז „קדושים תהיו" איז אַ ממש'דיגע מצוה נישט צו זיין קיין פרעסער. אָבער דאָס איז **פאַרקערט**: דער רמב"ן פסק'נט עס **נישט** אין ספר המצוות — ער שרייבט עס נאָר אין פירוש על התורה, אַלס אַ „דרך מוסר." דער **רמב"ם** דאַקעגן האָט אַ שטאַרקערע איסור.

צוריק צום הויפּט-פּונקט:

- דער בן סורר ומורה איז אַ מענטש **אָן שום קאָנטראָל**, וואָס גייט גנב'ענען און הרג'ענען פאַר זיין תאווה.
- **דאָס איז דער אונטערשטער שטאַפּל פון מענטשלעכקייט** — בעפאָר מען קען ווערן עפּעס אַנדערש, מוז מען כאָטש דאָ זיין.

לו. פרישות #2 — אַ העכערע מדרגה: נישט זיין מבטל פון חכמה

- **יסוד:** „אין מחשבת עריות מתעלה אלא בלב פנוי מן החכמה" (הלכות יסודי התורה).
- **וואָס עס מיינט:** דאָ רעדט מען נישט פון אַ מענטש וואָס האָט נישט קיין באַזישע קאָנטראָל, נאָר פון אַ מענטש וואָס **קען** זיך מתבונן זיין אָבער **גייט אינסטעד צום פּיצא-סטאָר.**
- דאָס געהערט צו אַ **העכערע שטאַפּל** — נאָענט צו רוח הקודש, חכמה, פאַרשטיין דעם אייבערשטן.
- **פּראַקטישע נפקא מינה:** אַ תלמיד חכם זאָל נישט זיין אַ „מאכל תאוה", אָבער אַ פּשוט'ער מענטש **מוז** זיין — דאָס איז **נישט קיין סתירה אין רמב"ם** — עס רעדט זיך פון **צוויי פאַרשידענע מענטשן.**

לז. פרישות #3 — דער ברייטסטער טייטש: אַרויפגיין אויף דער לייטער בכלל

- **וואָס עס מיינט:** „פרישות" אין דעם ברייטסטן זין מיינט **דער כלל פון אַלע מידות** — דאָס שטרעבן אַרויפצוגיין, נישט אַראָפּצופאַלן.
- **פאַרבינדונג צו אַנדערע פּרינציפּן:**
- דרך המיצוע = דער כלל פון אַלע מידות.
- „טון וואָס איז גוט און נישט וואָס דו ווילסט" (פרק ח' פון שמונה פרקים).
- דער רמב"ם רופט עס „העלאת

דער רמב"ם רופט עס „העלאת הלב פונה למעלה" – אַלעמאָל פוינטן אַרויף, נישט אַראָפּ.

[זייט-באַמערקונג: פאַרבינדונג צו פּלאַטאָ]

אויך אין פּלאַטאָ'ס דיאַלאָגן שטייט אַז „די אמת'ע מידה איז **די** מידה" – איין כוללת'דיגע מידה.

חילוק צווישן #2 און #3:

- ביי **#2** רעדט מען ספּעציפיש פון אַ מענטש וואָס קען לערנען אָבער פאַרשווענדט זיך.
- ביי **#3** רעדט מען **בכלל** פון דער סטרוקטור פון לעבן – אויב דיין גאַנצע לעבן איז געבויט אויף דער ערשטער לעוועל אָדער אויף דער צווייטער.
- אויך **אַנדערע מידות** (ווי מידת הכעס) ווערן אַ חלק פון פרישות אין דעם ברייטן זין, ווייל „פרישות" מיינט דאָ סתם: **גיי אַרויף אויף דער לייטער**.
- דאָס וועט מען זען אינעווייניק אין ספר האהבה – אַז די כוונה פון יעדע מצוה דאָרט איז דאָס „אַרויפגיין."

לח. סוף-באַמערקונג וועגן די דריי באַדייטונגען

פאַר די ערשטע צוויי באַדייטונגען איז דאָ אַ מקור, אָבער **די דריטע באַדייטונג** – דער ברייטסטער טייטש – האָט דער מקור **נישט** עקספּליציט גערעדט וועגן דעם. דאָס איז אַ חידוש אין פאַרשטיין דעם רמב"ם'ס שיטה.

סך-הכל סטרוקטור פון דעם שיעור:

```
I. הקדמה: קאַמפּיין-הודעה + אַנאַלאָגיע וועגן כמות vs. איכות
II. ריקאַפּ: צוויי שאלות וועגן מידות
(א) צי מידות עקזיסטירן בכלל?
(ב) פאַרוואָס זאָל מען זיך באַשעפטיגן מיט יעדע מידה באַזונדער?
III. דריי וועגן צו בויען אַ ליסטע פון מידות:
וועג #1: לויט ספירות/יסודות → אָפּגעמאַכט (נישט פּראַקטיש)
וועג #2: לויט אָבדזשעקטן/חומר (רמב"ם) → פּאָזיטיוו
וועג #3: לויט סטעידזשעס (ר' פנחס בן יאיר) → היעראַרכיש
IV. מעטאָדאָלאָגיע: טאָפּ-דאַון vs. באָטאָם-אַפּ
- עמפּירישער וועג: שדכנים, הספדים, קריטיק
- טעקסטואַלער וועג: חומש, פרקי אבות
V. קריטיק פון טראַדיציאָנעלע ליסטעס:
- קוראַזש = פעלנדע מידה
- כעס = איבערבאַטאָנטע מידה (נישט רעלעוואַנט היינט)
VI. די גרונט-שאלה: "וואָס איז אַלעס פאַר?"
- פּראָבלעם: נישט חוסר-תכלית, נאָר ריבוי-תכליות
- פתרון: אמצעי-תכלית היעראַרכיע
VII. לשמה/שלא לשמה פריימוואָרק:
- אונטערשטע שטאָק: זאַכן וואָס זענען נאָר מיטלען
- מיטעלע שטאָק: זאַכן וואָס קענען זיין ביידע
- אויבערשטע שטאָק: שמחה/happiness = דער אולטימאַטיווער ציל
VIII. דריי באַדייטונגען פון „פרישות":
1: באַזישע זעלבסט-קאָנטראָל (נישט זולל וסובא)
2: נישט זיין מבטל פון חכמה
3: דער כלל פון אַלע מידות – אַרויפגיין אויף דער לייטער
```

הויפּט-מסקנות פון דעם שיעור:

1. **מידות-ליסטעס מוזן זיין קאָנטעקסטועל** – צוגעפּאַסט צו דער ספּעציפישער געזעלשאַפט און צייט.
2. **דער רמב"ם'ס מעטאָדע** איז באָטאָם-אַפּ (עמפּיריש), נישט טאָפּ-דאַון (ספירות/יסודות).
3. **די שאלה "וואָס איז אַלעס פאַר?"** איז דער שליסל צו מאַכן סדר – דורך אַ היעראַרכיע פון אמצעי-תכלית.
4. **שמחה/Happiness** איז דער אולטימאַטיווער ציל – דאָס וואָס אַלעס איז פאַר.
5. **מידות האָבן מער ווי איין טייטש** – זיי געהערן צו פאַרשידענע שטאַפּלען אויף דער לייטער, און מ'דאַרף וויסן וואו מען שטייט כדי צו וויסן וועלכער טייטש איז רעלעוואַנט.

תמלול מלא

צוויי וועגן צו בויען א בית המדרש: כמות קעגן איכות

הודעה וועגן דער קאמפיין

רבותי, ערשטע זאך איז א וויכטיגע מעסעדזש, אז ס'קומט א גרויסע קאמפיין פאר אונזער בית המדרש.

תלמיד: קאמפיין? וואס? קאמפיין? קאמפעניע? וואס מיינט אונזער קאמפעניע?

משפיע: אונזער קאמפעניע.

און ס'וועט מעגליך זיין אז מיר וועלן מאכן א מסיבה [סעודה/פארטי] לכבוד די קאמפיין, און מ'וועט רופן די חברים און מ'וועט געבן בעסערע קוגל, נאך בעסערע קוגל. פאר די געלט. דער מענטש מיט די געלט איז נישט דא, מ'דארף אים רופן. אה, ער וועט שוין הערן די רעקארדינג.

צוויי וועגן ווי א רבי באקומט חסידים

מיר האבן גערעדט יעצט וועגן די רבי'ס האבן א מנהג צו מאכן מער חסידים. ס'איז דא צוויי וועגן צו ווערן א רבי:

איינס איז צו קויפן חסידים – אזויווי "קונה שמועה" [קונה מיינט קויפן].

די צווייטע זאך איז "מה אתמחי" – "קונה שמועה" מיינט מאכן. סא מ'קען אויך מאכן חסידים.

וויאזוי מאכט מען חסידים? קויפן מיינט, מ'זאגט אזויווי "קנה לך חבר" [קויף דיר א פריינד – פרקי אבות] – ווען מ'געבט עפעס ווערן זיי דיינע חסידים. מאכן מיינט, מ'האט גערעדט אז מ'זאגט פאר די חסידים צו ברענגען בייביס, און די חסידים האבן מער חסידים ווייל די תולדות פון די חסידים זענען אויך חסידים.

דער בעל התניא'ס שיטה: מאכן זיידעס

דאס איז די טאג פון "מפשפש במעשיו" [מ'זוכט דורך זיינע מעשים]. אזויווי דער בעל התניא [רבי שניאור זלמן מליאדי, מחבר פון תניא] האט געזאגט – זיי האבן געמאכט די זיידעס אזויווי כלבים דארבן מיט חברה, און די קינדער

זענען שוין געווען ארצי [ירידה'דיג]. דער בעל התניא האט געזאגט אז מ'דארף מאכן זיידעס.

רבי נחמן מברסלב'ס שיטה: גיין צום גביר און למדן

דער רבי נחמן מברסלב האט געפרעגט – דער רבי נחמן מברסלב האט אים געפרעגט: "וואס איז די אמת אז דו האסט אזויפיל חסידים?"

האט ער געזאגט: "איך מיין אז איך האב אסאך חסידים זענען אין לאנדאן. איך גיי אריין אין חדר מיט א טשעקל, און די פילע קינדער וואס געבן א געלט פאר די זכות פון די רבי, די קינדער געבן מיר דאס, און קומט אויס אז זיי זענען מיינע חסידים."

ער האט פארשטאנען אז ווען א קינד געבט, איינער געבט געלט, מאכט אים דאס זיין חסיד.

כמות קעגן איכות: וועלכע וועג איז בעסער?

אויך אין די ענין פון די... אקעי, סא איז אזוי: סיי אין אונזער ענין וואס מיר זעען אויס פאר די וועלט, און סיי אין אונזער וועג צו מאכן געלט, איז אויך דא צוויי וועגן, אזויווי כמות און איכות.

אויב נישט כמות און איכות, די שאלה נאר איז: איז כמות קודם לאיכות, אדער די איכות איז קודם לכמות?

וואס מיינט דאס צו זאגן? ס'איז דא אזא זאך וואס הייסט – וויאזוי רופט מען עס? – אזא mass campaign [מאסן-קאמפיין]. אזוי ווי ס'איז אמאל געווען געוויסע פאליטישענס האבן געזאגט זיי מאכן נישט מער ווי צוואנציג דאלאר פער מענטש, אבער זיי האבן צוואנציג מיליאן מענטשן – קומט אויס צוואנציג דאלאר קומט אויס אסאך געלט. דאס איז איין וועג פון אויפקום פון אידישקייט.

די צווייטע וועג איז אז מ'האט נאר צוואנציג מענטשן, יעדער מענטש געט צוואנציג מיליאן דאלאר.

וועלכע וועג איז בעסער?

תלמיד: יעדער מענטש געט א מיליאן, יא.

משפיע: ביזדערווייל דער וואס האט איין מענטש מיט צוואנציג מיליאן האט געוואונען אין די עלעקשאן, און דער אנדערער וואס האט געהאט יענץ האט פארלוירן. און פארוואס? ווייל דער עולם כאפט.

רבי נחמן'ס אמת'ע וועג: גיין צו די עליטע

רבי נחמן מברסלב האט געזאגט פאר זיינע חסידים – ער האט געזאגט ער וויל גיין מאכן חסידים. אז די סדר בנוגע צו אונזער עולם, אז בפרט אין ברסלב איז די מנהג אז זיי מאכן די חסידים די אלע שלמי מזל'ים, דער וואס דארף חיזוק. און דאס קומט קוקן – רבי נחמן געט חיזוק, און ער ווערט א ברסלבער. און אזוי ווייטער, אנדערע מענטשן וואס זענען vulnerable [וואלנעראבל/שוואך] וואס זיי דארפן חיזוק. און ער זאגט אז זיי גייען, זיי דארפן זיך מתחזק זיין וואלנעראבל מענטשן און זיי העלפן. אויך איז דא אביסל מצות זעלבסט ווען מ'טוט דאס, וואס מיר האבן שוין גערעדט א שיעור.

אבער רבי נחמן האט געזאגט אז די אמת'ע וועג איז נישט דאס.

ער האט געזאגט ער וויל זיין מישאנעריס [missionaries/שלוחים], ער וויל גיין צו **די גרעסטע גביר פון שטאט** און **די גרעסטע למדן פון שטאט** – אים זאלסטו מאכן.

פארוואס? ווייל יעדער גביר האט שוין אויטאמאטיש הונדערט מענטשן אונטער אים, וואס וועלכע רוח ער גייט זיין גייען זיי זיין. און יעדער למדן האט אויך אויטאמאטיש מענטשן וואס זיי רעספעקטן אים – וועלכע רוח ער גייט זיין גייען זיי זיין.

סא אנשטאט צו ארבעטן אויף די low level [נידריגע מדרגה], דארף מען ארבעטן אויף די מער קאנצענטרירט, און צום סוף האט מען נאך מער חסידים אויך אז מ'גייט אין די וועג.

ס'איז נישט אמת וואס מענטשן זאגן אז ס'איז "מעט בכמות אבער מרובה באיכות" [ווייניק אין צאל אבער פיל אין קוואליטעט], די עליט און אזוי ווייטער. אויב מ'איז אן **אמת'ע עליט**, צום סוף נעמט עס איבער די וועלט **אסאך שנעלער** און **אסאך בעסער** און **אסאך מער סטעיבל** [stable/שטאביל] ווי ווען מ'גייט קודם צו די המון עם. די המון עם גייט געווענליך נאך דער וואס האט – דער וואס איז די בעל המאה אדער דער וואס איז די בעל הדעה, וכדומה.

אפליקאציע אויפן בית המדרש

סא ברוך השם אונזער בית המדרש האט נאך נישט טויזנטער חסידים – ס'האט הונדערטער חסידים. ויוסיף, ויוסיף הונדערטער, ויוסיף. יעדער שיעור איז דאך שוין הונדערטער מענטשן.

תלמיד: הונדערטער מענטשן?

משפיע: יא, יעדער שיעור העכער הונדערטער מענטשן.

איינער זאגט מיר יעצט אינדרויסן, ער האט א משפיע וואס ער זאגט שיעור פאר מענטשן וואס גלייבן אין וואס ער לערנט דארט. איז ער זאגט אז די שיעורים אויף רמב"ם הלכות דעות, און ער איז מסתפק – קען זיין, איך ווייס נישט – יא, ער איז מסתפק דארט אויב ער זאל עס לייגן אנליין, הלכות דעות.

יעדער שיעור קוקן הונדערטער מענטשן. איך האב אים געזאגט: יא יא, און די מענטשן וואס לערנען דעם שיעור זענען סיי די גדולי הכמות און זיי האבן מער געלט – יא יא, יא – עס קען זיין א שינוי. זיי נעמען סטעפס אין זייערע שיעורים.

דער חילוק צווישן אונזער בית המדרש און אנדערע

און דא איז דאס די same thing [זעלבע זאך]. ווען מען קוקט ביי איך איז עס נישט נאר א belt like comes [סתם א לייק], ווער עס שטייט ביי די פארענטשעס [parentheses/קלאמערן].

אסאך מענטשן שטייען ביי די פארענטשעס אבער זיי פארשטייען נישט, זיי לערנען גארנישט פונעם רבי'ן, זיי מאכן זיך סתם חסידים – דאס קען מען נישט אפליי'ען [apply/אנווענדן].

אויב דער רבי פארקויפט עפעס, איז יעדער מענטש וואס קומט אהער – ער לערנט דאס אויס פאר נאך הונדערט מענטשן, סיי ער לערנט טאקע אויס. איך ווייס שוין אסאך זאכן וואס איך ווייס – מענטשן האבן געזאגט דאס געזאגט פון א צווייטן און דאס פון א דריטן, און למעשה האב איך עס געזאגט פארן ערשטן מענטש.

איז דאך נישט סתם אז יעדער לערנט דאס אויס פאר אנדערע – עס טוישט זיך עפעס דא long term [לאנג-טערמיג] זאכן ביי זיי אליין און איבערגעגעבן.

די קאמפיין שטרוקטור

און סיי אין די קאמפיין איז געווען די זעלבע רעשיא [ratio/פראפארציע] פון ווי ווייניג מענטשן עס זענען דא און וויפיל געלט עס איז. עס איז נישט אזוי אז דא זענען נאר איין-צוויי גבירים וואס זיי געבן דעם אפ פונעם געלט.

ניין, עס איז טאקע נישט אזוי!

עס איז ווייל די פאר צוואנציג, דרייסיג, פערציג, הונדערט מענטשן וואס זענען דא – יעדער איינער פון זיי סיי ער גיט אסאך געלט אליין, ווייל ער פארשטייט דערין. עס איז נישט קיין זאך וואס מען גיט געלט ווייל דער בית המדרש דארף געלט.

עס איז אן אמת'ע... עס איז דא אן over-used [איבערגעניצטע] ווארט וואס הייסט "partnership" [פארטנערשיפט]. אבער אמאל איז דאס אמת – דאס מאכט עס.

און דאס איז אויך א מצוה פון **מלמד זיין תורה** — נישט נאר א מצוה פון לימוד התורה און שטיצן תורה, נאר אויך א מצוה פון מלמד זיין תורה.

סא ממילא איז קאנצענטרירט, און דאס ברענגט אויך מיט אז די נעקסטע צוויי טויזנט מענטשן סיי הערן עס אויס און סיי געבן געלט און סיי מאכן אז מ'זאל קענען ארבעטן.

דער פסוק "ואספת דגנך" — א נארמאלע ביזנעס סדר

ברוך השם, די לעצטע פאר יאר האבן מיר געמאכט גאנץ מוצלח'דיגע קאמפיינס. עס האט געהאלפן זייער אסאך אז מ'קען א גאנץ יאר נישט צופיל טראכטן פון געלט, נאר טראכטן פון לערנען. אביסל דארף מען טראכטן פון געלט אויך א גאנץ יאר, אבער נישט צופיל. סא מ'קען מקיים זיין די מצוה פון "זאת הפאה" [?]. מ'איז מקיים.

אזוי איז די אמת'דיגע סדר, דו ווייסט. די אמת'דיגע סדר איז אז מ'זאל אריינשיקן א מענטש יעדן טאג ארבעטן. דער אייבערשטער האט געזאגט "ואספת דגנך" [און דו וועסט אריינזאמלען דיין תבואה – דברים יא:יד], "אדם עוסף" [א מענטש זאמלט].

יא, איך רעד נישט פון רבי שמעון בר יוחאי [וואס האלט מ'זאל נאר לערנען], איך רעד פון **רבי ישמעאל'ס שיטה:** "בשעת קצירה, בשעת זריעה" [אין צייט פון שניידן, אין צייט פון זייען].

א נארמאלע ביזנעס האט א געוויסע שעת — א גאנץ יאר ברענגט עס אריין, און נאכדעם איז דא א קצירה, און ס'קומט א קאמפיין. און אין די יעניגע טעג לערנט מען נישט, מ'ארבעט נאר, און נאכדעם פון דעם לעבט מען די רעשט פון די יאר. דאס איז "שעת אסיפה, שעת מנוחה" [צייט פון זאמלען, צייט פון רוען]. אזוי איז דאך די סדר — ס'איז א נארמאלע זאך, א נארמאלע ביזנעס.

דער פלאן פאר די קאמפיין

סא, אם ירצה השם, מיר גייען לייגן א קאמפיין. מיר גייען לייגן א goal [ציל] פון וואס איז צוויי-דריי טויזנט דאלאר פאר די נעקסטע יאר.

און וויבאלד אז ס'איז דא at least [לפחות] צוואנציג מענטשן וואס זענען די אמת'דיגע תלמידים, קען יעדער איינער געבן צען טויזנט דאלאר. און נאכדעם די נעקסטע צוויי הונדערט טויזנט דאלאר קומען פון די אנדערע צוויי טויזנט מענטשן וואס זיי געבן אפשר נאר הונדערט דאלאר each [יעדער].

זייער סימפל. דאס איז די פלאן.

און נעקסטע וואך גייט זיין א מסיבה כדי מחזק צו זיין די פלאן, און מ'קען אריינגעבן ביי די גבאים פונקטליך וויפיל מ'גייט אריינצאלן לכבוד די איווענט [event/אירוע].

און שוין, און דאס איז מיין דרשה וועגן דעם. עד כאן.

מזל טוב

מזל טוב פאר א ברודער וואס האט געהאט די פיפטע בעיבי.

תלמיד: אה, מזל טוב! א בעיבי?

משפיע: ס'זאגט נישט אויס — ס'איז א סיקרעט מענטש, ער האט געהאט א בעיבי, זאל ער האבן מזל טוב. אם ירצה השם, אלע קינדער זאל ער האבן נחת פון אלע קינדער, אלע קינדער זאל ער מחתן זיין. נישט מגלה. געזונטערהייט.

איבערגאנג צום לערנען: ריקאפ פון לעצטע וואך

שוין, יעצט גייען מיר לערנען אזוי. מיר האבן געלערנט לעצטע וואך וועגן א נושא, און די וואך גיי איך לערנען אביסל מער וועגן דעם נושא. און מיר גייען ווייטער דערמיט. אזוי איז די סדר.

וואס האבן מיר גערעדט די לעצטע וואך? איך גיי מאכן א נייע סדר: אנהייב פון יעדע שיעור דארף איינער נאכזאגן בקיצור וואס מ'האט געלערנט די לעצטע וואך. איך האב נישט קיין צייט צו רעדן.

איך בין מכבד די יונגעלייט. ווי דער רבי — מ'איז מכבד די מקובל זייט, מ'איז מכבד די רעדנער. איך פארשטיי אז מיר האבן קיינע רעדנערס, נאר קיין ווייטער.

אקעי, איין מאל גיי איך עס טון, נעקסטע מאל גייסטו עס מוזן טון. איך גיי שיקן נאוטס [notes/נאטיצן], איך האב שוין געשיקט נאוטס. די יונגעלייט ווילן נישט רעדן, איך ווייס נישט פארוואס.

דער הויפט-נושא פון לעצטע וואך

דער עיקר סאבדזשעקט [subject/נושא] איז געווען לעצטע וואך — איך גיי אייך זאגן. די נעקסטע וואך וועל איך אויסנעמען וויאזוי מ'טוט עס, אקעי?

דער סאבדזשעקט איז געווען לעצטע וואך — איך האב געשריבן נאוטס אויך, איך האב עס נישט משלים געווען פון לעצטע וואך, אבער ס'איז דא יעדע וואך נאוטס וואס שטייט די קיצור פון די שיעור. ס'איז דא אויף די וועבסייט. ס'שטייט אויך וואס גייט זיין די נעקסטע שיעור, אז איינער קען עס פארשטיין.

ס'איז דא א שיעור אויף תניא אויך. איך קוק ארויף אויף — וויאזוי הייסט עס? — "יתרו.קאם" [Yisro.com]. דארט איז דא שמונה פרקים להרמב"ם [אכט פרקים פון רמב"ם], פרק ד', און מ'לערנט פון דארט די שטיקל.

פראדזשעקט פאר די תלמידים

ס'איז אזוי: לעצטע וואך האבן מיר גערעדט אז מיר גייען לערנען... א פראדזשעקט [project/פראיעקט] — דער עולם זאל פרובירן אויסצו'חשבונ'ען וואס גייט זיין די שיעור, און אריינשיקן. נאך בעסער.

קודם זאל זיין וואס איז געווען לעצטע וואך די שיעור, אקעי? די ערשטע פראדזשעקט.

ריקאפ: מידות פרטיות און די שאלה וועגן צחוק

לעצטע וואך איז די שיעור געווען וועגן די סאבדזשעקט אז מיר גייען לערנען **די מידות פרטיות** — יעדע מידה וואס דער רמב"ם האט געברענגט, גייען מיר לערנען וואס ס'איז און וויאזוי מ'קען עס מקיים זיין, אדער צו מ'איז אויס מקיים זיין אויב ס'איז א שלעכטע מידה. דער רמב"ם האט געמיינט ס'איז א גוטע מידה, און מ'דארף האבן אפענע אויגן דערויף.

די שיעור איז געווען: צי ס'איז א מעלה אדער נישט צו צחוק [לאכן/הומאר].

די הקדמה צו די הקדמה

אבער באלד קומט אז מ'דארף מאכן אן הקדמה. יעדער איינער ווייסט אז מ'דארף אלעמאל מאכן אן הקדמה. מ'ענדיגט אלע הקדמות, און מ'ווייסט שוין עניוועיס [anyway/סיי ווי] אלעס.

און די הקדמה איז: פאר וואס מיר רעדן פון די ספעציפישע מידות, דארפן מיר פארשטיין וואס איז די גאנצע ענין פון רעדן פון ספעציפישע מידות. אמת?

ס'איז דאך דא איין יסוד וואס מיר האבן געלערנט שוין, און דעריבער איז דא וואס טענה'ן אז **ס'איז בכלל נישט דא אזא זאך ווי מידות** – נאר ס'איז דא איין זאך וואס הייסט "רצון האדם" [דער ווילן פון מענטש], אדער טון וואס דער שכל הייסט, און ס'איז בכלל נישט דא אזא זאך ווי מידות. דאס האבן מיר שוין גענומען care [באהאנדלט] פונעם לעצטן זמן.

אבער יעצט האבן מיר גערעדט א מער ספעציפישע שאלה, וואס דאס איז: דארף מען שוין זאגן אז ס'איז יא דא אמת'דיגע מידות, אדער ס'איז נישט דא אמת'דיגע מידות.

מיר דארפן וויסן וואס קודם האבן מיר גערעדט אין די ערשטע חלק פון די שיעור: **וואס איז די מעלה מ'האט צו בכלל געבן לעבן פאר מידות?**

צוויי וועגן אין צעטיילן די מידות: ספירות קעגן אָבדזשעקטן

חזרה און הקדמה: פארוואס רעדט מען פון ספעציפישע מידות?

דאס איז געווען די שאלה: צי ס'איז א מעלה בכלל צו צעטיילן די מידות.

אבער וויבאלד איך קום דא, דארף איך מאכן אן הקדמה. יעדע מאל דארף איך מאכן אן הקדמה. ווען מ'ענדיגט די הקדמה ווייסט מען שוין עניוועיס אלעס.

און די הקדמה איז: פארוואס רעדט מען פון ספעציפישע מידות? דארף מען דאך פארשטיין וואס איז די גאנצע ענין פון רעדן פון ספעציפישע מידות, אמת?

ס'איז דא איין נושא וואס מ'האט געלערנט שוין פאר פסח וועגן דעם, אז "דבר תורה אין לך אלא חידושה" [א תורה-זאך האט מען נאר דורך איר חידוש] — ס'איז נישטא אזא זאך ווי מידות, נאר ס'איז דא איין זאך וואס הייסט זיין א מענטש, אדער טון וואס דער שכל הייסט. ס'איז נישטא אזא זאך ווי מידות. דעם ענין האבן מיר שוין גענומען קעיר פונעם לעצטן זמן.

די ספעציפישע שאלה: וויאזוי מאכט מען א ליסטע פון מידות?

אבער יעצט האבן מיר גערעדט א מער ספעציפישע שאלה, וואס דאס איז: לאמיר שוין זאגן אז ס'איז יא דא עמקות'דיגע מידות, אדער ס'איז נישט דא עמקות'דיגע מידות — דארף מען וויסן וואָס.

קודם האבן מיר גערעדט אין די ערשטע פאר וואכן שיעורים וואסערע מעלה מ'האט פון בכלל געבן נעמען פאר מידות, און האבן אין קאפ א געוויסע ליסט. דאס איז געווען איין נושא.

מיר האבן גע'טענה'ט אז אויב מ'ווייסט נישט די נאמען פון א מידה, ווייסט מען עס נישט צו טון, ווייל מ'באמערקט עס נישט. און זיכער קען מען נישט רעדן פון די דרך האמצעי שבה [דער מיטלוועג אין איר], און מ'האט נישט וואו צו גיין אין די קצוות [עקסטרעמען]. דאס איז איין זאך.

צוויי וועגן צו צעטיילן די מידות

די צווייטע זאך, מער א המשך יעצט, איז געווען אז מיר האבן גערעדט וועגן צוויי וועגן — און איך האב געכאפט אז ס'איז דא אפילו דריי וועגן, און דער דריטער וועג איז זייער וויכטיג.

מיר האבן גערעדט וועגן צוויי עיקר וועגן וויאזוי מ'זאל צעטיילן די מידות. דאס הייסט, לאמיר זאגן מ'מאכט יא א ליסט — אבער וויאזוי גייט מען אנקומען צו די ליסט? אמת? וויאזוי גייט מען אנקומען צו די ליסט?

אונז האבן מיר גע'טענה'ט אז ס'איז דא צוויי וועגן. איך וועל עס אביסל אנדערש מסביר זיין היינט, און גיין ווייטער פון דארט.

דער ערשטער וועג: לויט ספירות און יסודות — אָפּגעמאַכט

די ליסטע פון "סדר מסירות עולם"

איין ליסט איז דאס וואס שטייט אין סדר מסירות עולם [א קבלה-ספר וואס טיילט מידות לויט ספירות]. מאכן אזא ליסט האבן מיר אוועקגעמאכט זייער שטארק, אבער קיינער האט נישט געוואלט אנצושטימען. סאו איך לערן אויס אז איך בין געווען גערעכט — איך ווייס נישט. ניין, נישט שרייען מיינט זיכער אז איך בין געווען גערעכט. קיינער האט נישט אפגעפרעגט.

פארוואס נישט מאכן אזא ליסט?

ווייל מ'האט געזאגט אז ס'וועט נישט העלפן. מ'האט גע'טענה'ט אז ס'איז יוזלעס. ס'איז סתם א שיינע תורה, ס'העלפט נישט גארנישט. וואס גייט מען טון מיט דעם?

זיכער, איך ווייס זיכער נישט. איך ווייס נישט וואס עס מיינט מכוון זיין יעדן טאג אן אנדערע מידה. איך פארשטיי וואס מיינט מכוון זיין די כוונות, די שמות — אן אנדערע שם מיט יעדן טאג, דאס פארשטיי איך זייער גוט וואס עס מיינט. אבער איך קען דיר נישט אנזאגן אז איך שפיר פארנישט ביים טאנצן.

איינער זאל מיך נישט מיישר זיין — איך זאג אז איך בין אן עובד ה' אויף אן אנדערע וועג, איך בין א פשוט'ער חסידישער איד.

די כוונות פון אריז"ל און וואס חסידות זאגט

איך קען דיר חסידיש אנזאגן אזוי: עס שטייט אין אריז"ל [רבי יצחק לוריא, דער גרויסער מקובל] אז יעדן טאג זאל מען מכוון זיין אן אנדערע שם. דער טאג דער שם הוי"ה בניקוד סגול פאר חסד, און מארגן דער שם הוי"ה בניקוד צבא פאר גבורה, וכולי.

זאגט די חסידות ספרים: וואס מיינט דאס? וואס האב איך פון דעם? האב איך עפעס פון דעם וואס איך טו?

די ערשטע זאלסטו האבן אהבת ה', די צווייטע זאלסטו האבן יראת ה'. די ערשטע זאלסטו טון חסד, די צווייטע זאלסטו טון דין. דאס מאכט סענס, דו פארשטייסט?

עס מאכט ווייניגער סענס. איך ווייס וואס מיינט מכוון זיין, איך ווייס פונקטליך וואס מיינט מכוון זיין די שם הוי"ה בניקוד סגול, איך ווייס פונקטליך וואס דאס מיינט. איך מיין, איך קען דיר עס נישט מסביר זיין, אבער עס איז נישט מער מינינגפול. איך מיין, עס איז נישט מינינגפול.

די פראגע: איין טאג אהבה, איין טאג יראה?

די פאקט איז אז איין טאג דארף מען האבן אהבת ה' און איין טאג יראת ה'? פארוואס? איך האלט אז עס איז אינטערעסאנט.

דיגרעסיע: די גאליציאנער מעשיות

דער מנהג זיך צו רעגן אויף גבורה-טאג

עס איז דא אזא מעשה פון די גאליציאנער. דו קענסט די מעשה? פון רבי דוד'ל? קענסט די מעשה?

איך וועל דיר עס דערציילן, עס איז א חסידישע מעשה, עס איז זייער יוזפול.

אין טאנטש און אין ראפשיץ און אין אנדערע ערטער פלעגט זיין דער מנהג אז מען פירט זיך לויט די מידה פון די טאג. סאו דער טאג וואס איז געווען גבורה האט מען זיך גערעגט [געכעס'ט].

דו הערסט וואס איך זאג? איך זאג נישט קיין דזשאוק, עס איז סיריעס.

צווייטע נאכט סוכות אין צאנז

דו קענסט נישט די מעשה פון די גאליציאנער רב? צווייטע טאג סוכות איז די אושפיזין פון יצחק [יצחק אבינו, וואס רעפרעזענטירט גבורה], און אין צאנז פלעגט מען זיך פירן צו רעגן די צווייטע נאכט סוכות.

איך האב מורא אז ער האט זיך געפירט אז יעדע נאכט האט ער זיך גערעגט — ער איז געווען א שטיקל... פיין.

דער גאליציאנער רב וואס האט אלעס צוגעגרייט

אבער וואס איז געווען? און איינמאל — דו קענסט די מעשה? — איינמאל האט די גאליציאנער רב געהאלטן אז ער גייט נישט אויף קיין וועג, ער האט נישט ליב געהאט דאס. ער איז געווען אזא שטיקל... ווייסטו, אן עובד ה' בחכמה.

סאו האט ער... און יעדעס מאל ווען ער [דער רבי] האט זיך גערעגט האט ער געטראפן אלעמאל אויף וואס צו רעגן — פארוואס האט מען נישט צוגעגרייט די עסן. ער [דער גאליציאנער רב] איז געשטאנען פון די פרי און געמאכט זיך אלעס טיפ טאפ, ער האט גארנישט געמאכט ראנג.

און דער רב איז אריינגעקומען צום טיש — איז אלעס גוט. ער איז געווען נערוועז. הא? אלעס איז שוין גוט?

דער גוי מיט'ן שטיין

און דאס איז איין גוטס. און די אנדערע גוטס איז אז א גוי איז געקומען — דאס איז געווען א צווייטע יענע מעשה — א גוי איז געקומען און געווארפן א שטיין אויפן סכך. האט די גאליציאנער רב געזאגט: "זעט אויס אז פון הימל וויל מען אז מען זאל זיך רעגן."

דאס איז עפעס א רבי'שע זאך.

די רביצין-מעשה

Anyway, דאס מאכט נישט קיין סענס. איך מיין אז דאס מאכט נישט קיין סענס.

אדער ס'איז געווען א רביצין — איך מיין אז דער רב האט איינגעפירט דעם מנהג — און די רביצין האט זיך גערוקט אויף די רביצין די צווייטע פסח טאג פון די יאר [גבורה-טאג]. און די רביצין האט געזאגט: "רבי לעבן, איך שיק דיר דעם גבאי, איך בין גארנישט שולדיג אין דעם."

דער פּאָנט: דאס איז א קאריקאטור

סאו, מיין איך, דאס איז נאר א caricature, יא, וואס געשעט צו דעם.

אבער דו קענסט מיר זאגן: לאמיר זאגן עבודת השם, די ערשטע וואך ספירה ארבעט מען... פארוואס זאל מען ארבעטן? ס'מאכט נישט קיין סענס. ארבעט די וואך אויף די מידת החסד, און נעקסטע וואך מידת הגבורה.

דו קענסט איין מענטש וואס טוט דאס? זייער גוט. וויל איך קען אויך נישט קיין איין מענטש וואס טוט דאס.

איך קען פארשידענע מקובלים און חסידים — זיי קוקן אין די סידור, אבער דאס פארשטיי איך אז זיי גייען דאס טון. אבער צו מכוון זיין צו טון דאס, דאס מאכט קיין אינטערעסאנטע בחינה.

דיגרעסיע: קריטיק אויף סידורים מיט כוונות

אפילו לאמיר זאגן לאמיר צו ברענגען emotions. ס'איז דא א סידור "כתר נהורא" וואס ער זאגט מ'זאל מכוון זיין יעדע זאך.

ניין, ס'שטייט. ניין, דו קענסט די סידור "דרך"... איך ווייס נישט פון וועלכע מאדזשיבוזשער סידור. וואס טוט די תורה חכם נישט די תורה חכם. וואס הייסט די ליטוואקעס מאכן סידורים? "דרך ים"? "דרך ים"? עפעס מיט א "ים". "בים דקהל"? "בים דקהל" מאכט עפעס סידורים.

און ער שרייבט אריין: "ברוך" — שטייט אז מ'דארף מכוון זיין אזוי, "למנצח על כל הברכות". ניין. אקעי.

בקיצור, "אתה ה' אלקינו מימינך ומשמאלך" — סאו ער שרייבט דארט: דא האט מען ליב די אייבערשטן, דא האט מען מורא פון די אייבערשטן, דא...

העלאו? וואס מיינט דאס? א גריס די טאג.

ניין, מ'זאל לאכן. זיי מכוון דעם שם, און זיי מכוון יענע שם. אקעי, דאס איז מיין קריטיק.

און אויך פאר א גאנצע טאג — וואס האט מיין איך צו די איינע שם? ס'הייסט אקאדעמיקס? דא א שם, די אייבערשטער... א מינוט, און מ'זאל נאכדעם ווילן זיין.

די גרעסערע קריטיק: קיין סיבה צו גלייבן די ליסטע

ער האט געזאגט דארט בפירוש, ער נעמט עס פסח איינמאל, אדער עקספּערטס פון עטליכע שעה. סאו איינמאל, ער נעמט עס איז... נא. מ'זאל נישט פארציילן די שפעטערל כחות, דאס זאלטן זיך. נא. מ'קען א גאנצע ציל אנצוקומען דארט. דער זאלט זיך, א מענטער, האט אן עקספּערטערס, און די זאלט קיינער נישט.

איך ווייס אז סאך מענטשן זענען מחייב יונתן, דאס איז די ריכטיגע זאך. סאך מענטשן ווועלן זאגן מחיים איז די ריכטיגע זאך. לאמיר זאגן ס'איז BS. ס'איז גארנישט, ס'איז גארנישט גאר.

אבער דו זאגסט זייער גוט, דו זאגסט זייער גוט. אבער צו דמיונ'ען אז אהבת הבריות איז א מורא'דיגע מורא'דיגע זאך — דאס איז נישט קיין דמיון, דאס איז טאקע אמת. פארוואס אהבת הבריות איז מורא'דיג מורא'דיג? ווייל ביידע קומען פון ביידע. אבער יעדע זאך, יעדער האט זיך...

פארוואס זאל איך גלייבן אין מחשבות?

פארוואס זאל איך סתם גלייבן אין די מחשבות? דאס איז די מחלוקת.

איך האלט אז מחשבות זענען ריעל — נישט נאר פילינגס און נישט נאר מעשים — ווייל יעדע זאך איז חשוב אין זיין פלאץ. איך פאנטאזיר, איך טראכט.

קיצור, איך פארשטיי נישט דאס. און דאס איז די קלענערע פלאן, דאס איז נישט די גרעסערע פלאן וואס קומט ארויס פון דעם ווען איך טראכט.

איך קען נישט קיינעם וואס האט דערפון געהאט

איך זע נישט, איך קען נישט קיינעם נישט. איך קען אסאך צדיקים, איך קען נישט איינעם פון זיי נישט וואס האבן געהאט א תועלת פון עבודה אין מידות לויט די סדר פון די ספירות — נישט אין ספירת העומר און נישט אין גאנץ יאר נישט. איך קען נישט קיינעם נישט.

ער האט א ביסל גענוצט, ער האט געמאכט א פערטל שעה, דאס איז געווען אין חכמת נשים. איך מיין, ס'איז א שיינע דזשאוק — וואס האט מען פון דעם? איך ווייס נישט קיינעם וואס האט פון דעם.

פארשטייסט, דו האסט געזאגט א געוויסע סדר וואס ארבעט, רייט? מיר ווועלן באלד רעדן. אז א מענטש ארבעט אויף זיך, ארבעט אויף די מידות, דו האסט געזאגט די קאררעקט סדר — איך בין מסכים. ס'איז דא א וועג וויאזוי א מענטש ארבעט, אבער דאס איז נישט די וועג. איך ווייס נישט, אדער איך וואלט עס נישט מפרש געווען אזוי. איך זע נישט אז ס'ארבעט.

סיכום פון ביידע קריטיקן אויפ'ן ערשטן וועג

דאס איז די צווייטע לעוועל פון די קריטיק.

די ערשטע, גרעסערע קריטיק איז געווען אז איך בין בכלל נישט מחויב צו גלייבן די ליסט. איינער זאגט מיר: "דו ווילסט וויסן? זאלסטו אז די מידת התאווה קומט פון יסוד המים, אדער פון די מידת החסד, און כעס קומט פון יסוד האש."

אקעי, דאס איז א שיינע פסיכאלאגישע טעאריע — איך האב נישט פון דעם גארנישט.

פונקט ווי ווען פרויד האט געזאגט אז תאווה קומט פון ליב האבן די מאמע און יראה קומט פון מורא האבן פון די טאטע — האט ער אפשר געזאגט אז מ'קען פותר זיין מיט דעם, אמת? וואס קען זיין מיט דעם? וואס קען זיין אז דו האסט ליב דיין מאמע און דו האסט מורא פאר דיין טאטע? ס'קען זיך

איינרעדן, ס'קען זיין פונקט פארקערט. ס'זענען אלע טעאריעס געווען כדי מ'זאל קענען פותר זיין מיט דעם.

אבער סתם צו זאגן אז דאס איז א שיינע טשארט — איך האב נישט פון דעם גארנישט.

סאו דאס איז געווען די טענה. מער, אקעי, באלד וועלן מיר זאגן וואס איז יא.

דער צווייטער וועג: דער רמב"ם'ס וועג — לויט אַבדזשעקטן

תלמיד: ניין, פשוט ער האט נישט געוואלט.

מגיד שיעור: וואס זאלן זיי ווענטשן? צווישן.

תלמיד: וואס איז די איידיע?

דער רמב"ם טיילט לויט אַבדזשעקטן, נישט לויט ספירות

מגיד שיעור: און מ'האט געברענגט אז ס'איז דא אן אנדערע וועג פון רעכענען. וואס איז געווען די אנדערע וועג?

די רמב"ם'ס וועג איז נישט געווען פון קוקן אזוי. די רמב"ם טיילט נישט איין די מידות פון א מענטש לויט די יסודות אדער די ספירות אדער עפעס אזוי.

און נישט נאר דעם — אפילו מער בעומק, פארגעס פון יסודות און ספירות. וואס איז די איידיע?

ער זאגט: די רמב"ם האט יא אן איידיע פון חלקי הנפש [טיילן פון די נשמה], און מידות באופן כללי געהערן צו איין חלק פון נפש — די כח המתעורר [די עמאָציאָנעלע קראַפט] וואס ער רופט אן חלק המידות.

אבער ער זאגט נישט: אין דעם חלק המתעורר טיילט זיך עס אויף צוועלף שטיקלעך, און יעדע איינע פון זיי האט א מידה. ער זאגט נישט דאס.

לויט וואס טיילט דער רמב"ם די מידות?

נאר לויט וואס אנדערש טיילט ער די מידות? **לויט די אַבדזשעקטס פון די מידות**, יא? לויט די חומר, לויט די זאך וואס די מידות וועגן.

און פון דעם קומט — מיט דעם פארענטפערט זיך שווערע רמב"ם'ס — וואס בכלל ווער ס'לערנט זעט אז ס'איז דא פארשידענע מידות וואס זענען די זעלבע עמאושען, די זעלבע פילינג, און די מחלק איז נאר וועגן וואס ס'איז, יא?

דוגמא: געלט אויף זיך און געלט אויף יענעם

צום ביישפיל, מ'ברענגט א דוגמא אז אויף געלט האט די רמב"ם אט ליעסט צוויי מידות, און ס'איז אפילו זאכן ענליכע נעמען — די מפרשים דארפן זאגן מפרש פירושים צו מפרש זיין.

אבער למשל: **ספענדן געלט אויף זיך** און **ספענדן געלט אויף יענעם** זענען צוויי אנדערע מידות, הגם זיי זענען ביידע מער ווייניגער די זעלבע — פון זיין קארג אדער נישט קארג.

דו פארשטייסט אויך אז ס'איז אביסל אנדערש, אבער זייער אינערליכע באזע איז אפשר די זעלבע.

דיגרעסיע: ר' אהרן'לע'ס וויץ וועגן פוילישע און אונגארישע

אפילו אויף מענטשן, אפילו אויף דאס וואס דו זאגסט אז ס'איז דא קייטעס צו זיין — אמאל מאכט ער א חילוק צווישן צוויטן. אפילו אויף דאס.

ר' אהרן'לע פלעגט זאגן — ער פלעגט זאגן אז פארוואס די פוילישע געבן נישט קיין צדקה און די אונגארישע געבן? ווייל די פוילישע פארגינען זיך נישט, און די אונגארישע פארגינען זיך — און זיי פארגינען יענעם.

יא, יא, יא. מענטשן זענען ברייטע מענטשן.

תלמיד: אבער דאס איז שוין סתם לשון הרע.

מגיד שיעור: מ'האלט שוין ביי די לעוועל פון לשון הרע. איך הער.

תלמיד: ניין, ער זאגט אז ס'איז דא דריי סארטן אידן.

פיר סאָרטן מענטשן אין פאַרגינערישקייט און דער רמב"ם'ס מעטאָדע אין חלוקת המידות

פיר סאָרטן מענטשן אין פאַרגינערישקייט

מגיד שיעור: אָבער נישט אַלעס מוז איך אַליין פאַרגינען, איך פאַרגין אַנדערע אויך. איך פאַרשטיי וואָס דו זאָגסט. אין עני קעיס [in any case], איך האָב נישט געזאָגט אַז יעדער איז אַזוי, איך האָב געזאָגט אַז ס'איז דאָ אַזעלכע מענטשן.

אָבער ס'איז דאָך דאָ דריי סאָרטן אידן, ניין?

- ס'איז דאָ אידן וואָס האָבן ליב זיך און ליב יענעם — ביידע זאָלן האָבן אַ גוט שטיקל חלה
- ס'איז דאָ אידן וואָס האָבן פיינט סיי זיך און סיי יענעם
- ס'איז דאָ אידן וואָס האָבן ליב זיך און פיינט יענעם

תלמיד: יאָ.

מגיד שיעור: אָבער ס'איז דאָך דאָ אַ פערטע סאָרט אידן וואָס ר' בערעלע יאַנובער האָט געזאָגט — אַז זיי האָבן פיינט זיך און ליב יענעם. דאָס איז געווען די ענוה [anavah: humility] וואָס ער האָט געאַרבעט אויף דעם.

מעשה מיט דעם ווארקער רבי

דו קענסט די מעשה? דער ווארקער רבי, ר' מענדעלע ווארקער, ער פלעגט דאָך נישט רעדן — אַ שתקן, אַ צדיק שתקן. אָבער ער פלעגט זאָגן איינמאָל אַ וואָרט, און די חסידים האָבן געדאַרפט מפרש זיין.

איינמאָל האָט ער געלערנט פרשת קדושים, און ער האָט זיך פאַרגעזאָגט: "ואהבת לרעך כמוך, כמוך, כמוך" [v'ahavta l'rei'acha kamocha: love your neighbor as yourself – Leviticus 19:18].

איז געקומען איינער און געזאָגט אַז דער פשט איז ר' בערעלע יאַנובער. אַזוי שטייט, אַז דער פשט איז אַז דער רבי האָט זיך געוויצלט אַז אַ איד דאַרף זיך אַליין ליב האָבן. ער האָט געפרעגט פון די תורה: אַז אויב מען דאַרף זיך פיינט האָבן, דאַרף מען יענעם ליב האָבן – דאָס איז שוין עפעס אַ מאָדנע מדרגה. אָבער די תורה שטייט "כמוך" – מען דאַרף זיך ליב האָבן און יענעם אויך.

דער רמב"ם זאָגט אַז מען דאַרף זיך ליב האָבן.

תלמיד: נאָך דיר אַליין.

מגיד שיעור: אָבער מען קען עס פאַרשטיין אַז מען דאַרף זיך פיינט האָבן – די זיכקייט, די עגאָ, די גאווה.

דער צדיק פון מאָגנסי — סיגופים מיט שמחה

על כל פנים, ס'איז דאָ אַזעלכע מענטשן. איך האָב געזען אַז ר' יודעלע דזשיקובער האָט געזאָגט אַז ער האָט געטראָפן דעם צדיק פון מאָגנסי, און ער האָט געזאָגט אַז ער האַלט פון אים. פאַרוואָס? ווייל דער רימנובער רבי האָט געמאַכט אַסאַך סיגופים [sigufim: physical mortifications/ascetic practices] – ער האָט געפאַסט און נישט געגעסן און נישט געשלאָפן.

און ער האָט געזאָגט אַז ער האָט געוואָלט זען צו ער איז... ער האָט געזאָגט אַז ער איז געגאַנגען צו אים, ער האָט געזען אַז ער שמייכלט צו מענטשן, ער איז פריילעך. און אויב איינער מאַכט סיגופים און ער איז פריילעך – דאָס איז אַ צדיק. ווייל געווענליך אַ מענטש וואָס מאַכט סיגופים האָט פיינט די גאַנצע וועלט אויך. אָבער אַ איד וואָס מאַכט סיגופים און ער איז העפּי [happy], ער פאַרגינט אַ צווייטן – איז ער געווען אַן אַסאַך מענטש, ער האָט געקענט פאַרגינען אַז יענער זאָל פרעסן, אָבער ער האָט נישט געגעסן קיין גאָרנישט.

תלמיד: דאָס איז שוין אַ מדריגה.

מגיד שיעור: וואָס?

תלמיד: ער האָט נישט געזאָגט פאַר אַנדערע מענטשן זיי זאָלן נישט עסן, ער האָט געזאָגט פאַר זיך.

דער בעל התניא — אַ בעל תאוה וואָס באַהערשט זיך

מגיד שיעור: ריכטיגע צדיקים. דער בעל התניא איז געווען אַזאַ סאָרט מענטש. דער בעל התניא איז געווען אַ גרויסער בעל תאוה [ba'al ta'avah: person with strong desires], ער האָט געקענט עסן. ער האָט געזאָגט אַז ער איז גרייט די גאַנצע טיש אויפעסן, אָבער ער האָט געזאָגט אַז ער איז אַ צדיק, ער האָט אויך געגעסן אַליין. איך וויל נישט אַריינגיין דערין, איך בין זייער דאַרף [thin/brief on this topic].

צוריק צום הויפט-נושא: דער רמב"ם'ס חלוקת המידות

קיצור המעשה, סאָו וואו זענען מיר דאָ?

די וואָרט איז: דער רמב"ם'ס חלוקת המידות [classification of character traits] גייט לויט זייער אָבדזשעקט [object], און נישט לויט די חלקי הנפש [parts of the soul] אָדער עפּעס אַזאַ זאַך. דאָס איז געווען די דעה פון רמב"ם.

און אונז האָבן געטענה'ט...

תלמיד: העלאָ, זיי שטיל.

מגיד שיעור: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען...

תלמיד: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען וואָס, וויאַזוי מאַכט מען אַז ער זאָל אויך זיין שטיל?

מגיד שיעור: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען.

תלמיד: יאָ יאָ, ער מעג זיין שטיל.

מגיד שיעור: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען. איך מיין אַז ס'איז דאָ אַ טעקסט וואָס דו קענסט אים שיקן, אַז מ'קען נישט ענטפערן.

תלמיד: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען. איך האָב געוואוסט אַז ס'איז דאָ אַ טעקסט וואָס האָט אָטאָ ענטסערס [auto answers] אין אַ שיעור פּלאַץ.

מגיד שיעור: אונז האָבן נישט מסביר געווען אַז אפילו AI איז נאָכנישט געקומען צו פיגור אויס [figure out] וואו דו ביסט און דיר שיקן טעקסטן פון דאָרט. דאָס איז די וועלט נאָך שוואַך.

תלמיד: אונז האָבן נאָכנישט מסביר געווען.

מגיד שיעור: אָקעי, אָקעי. רבותי, דאָ האַלטן מיר, אָקעי? עד כאן השיעור של שבוע שעבר, מכאן והילך השיעור של שבוע הבא [until here is last week's class, from here on is next week's class]. די וואָך גייט עס נישט זיין, סאָו איך גיי נישט דאָ קיין הויב נישט אָן.

די נושא פון מידות הפרושות — פאַזלס און קשיות

סאָו איז אַזוי: אונז דאַרפן זיך נאָך אַסאַך דאָ מער מוטשענען, און מיט דעם אפשר פרובירן צו פאַרשטיין די נושא פון די מידות הפרושות [middos haprushus: the detailed/separated character traits], וואָס ס'איז דאָ אַסאַך פּאַזלס דערין. אפשר גייט דאָס ענטפערן אַביסל פּאַזלס. איך ווייס אַז מ'קען אָנקומען מיט אַן הסבר וואָס די פּאַזלס זענען.

איינס פון די פּאַזלס האָב איך שוין דערמאָנט אַביסל ברמיזה [b'remizah: by hint], אָ��ער מ'קען עס מסביר זיין. מיר דאַרפן בעסער פאַרשטיין וואָס דאָס איז די זאַך — וויאַזוי גייט מען יאָ לערנען מידות לויט עפּעס אַ זאַך וואָס הייסט "לויט ווי זיי זענען", און וואָס זענען די סתירות אין דעם, וואָס זענען די אַנדערע וועגן פון די סתירות.

די קשיא אויף דעם רמב"ם'ס שיטה

לאָמיר געדענקען אַזוי: איך האָב געטענה'ט אַז אפילו לויט'ן רמב"ם אַליין — איך האָב געטענה'ט אַז דער רמב"ם האָט די צווייטע וועג — ס'איז נישט אינגאַנצן מדויק. ס'איז נישט לגמרי מדויק.

פאַרוואָס איז עס נישט לגמרי מדויק? לאָמיר זאָגן צוויי זאַכן.

צוויי וועגן צו בויען אַ ליסט פון מידות: מלמעלה למטה vs. מלמטה למעלה

דער ערשטער וועג: מלמעלה למטה (טאָפּ-דאַון)

די ערשטע זאַך איז אַזוי: וויאַזוי מאַכן זיי די ליסט, יאָ? זיי האָבן גערעדט אַז די ערשטע וועג צו מאַכן אַ ליסט — און מיר האָבן דאָס מסביר געווען אויך די לעצטע וואָך — איז זייער ראַציאָנאַל. דאָס הייסט, מלמעלה למטה [from above to below] געוועגליך, רייט? מ'הייבט אָן, מ'זאָגט וואָס איז אַ מענטש באופן כללי, מ'צעטיילט אים אויף אַ האַלב, אויף אַ דריטל, און אין יעדע איינס לייגט מען אַריין עפּעס אַ מידה.

מיר האָבן מסביר געווען לעצטע וואָך די משהו פון די מעכאַניק — פאַרוואָס דאָס איז ווייניגער יוזפול [useful] אַסאַך מאָל. אָבער דאָס הייסט מלמעלה למטה.

קבלה vs. פילאָזאָפיע

פאַר דעם, די חכמי המקובלים — וואָס האָבן שוין געהערט איינע פון די ערשטע שיעורים אין די סדרה וואָס מיר האָבן געלערנט שמונה פרקים — האָבן גערעדט וועגן דעם אַז קבלה איז מלמעלה למטה און פילאָזאָפיע איז מלמטה למעלה [from below to above].

און ווער ס'פאַרשטייט, פאַרשטייט אַז וועגן דעם מקובלים — מענטשן וואָס זענען נוטה צו די דרך — האָבן זייער זייער ליב די סטרוקטור וואָס הייבט זיך אָן פון אויבן און ס'קומט אַראָפּ ביז אונז. און דער רמב"ם האָט ווייניגער אַזאַ זאַך.

איך וואָלט געזאָגט אַז דער רמב"ם האָט מער אַ מלמטה למעלה. איך וואָלט געזאָגט אַז דער בעל שם טוב — וועגן דעם האָט דער בעל שם טוב נישט געקעירט [cared] פאַר סטרוקטור. ס'איז דאָ נגיעות ווען ער האָט געקעירט, אָבער דער בעל שם טוב האָט ליב געהאַט צו האָבן ענטפערס.

סאָו, ס'איז צוויי סטייל מענטשן, צוויי סטיילס חכמה.

שאלות ותשובות: פלאַטאָניזם און אריסטאָטעליאַניזם

סאָו, לאָמיר זאָגן אַז די...

תלמיד: יאָ, שטימט?

מגיד שיעור: ניין, איך ווייס נישט.

תלמיד: אַלעס קען מען אַריינלייגן אין דעם.

מגיד שיעור: די שאלה איז נאָר: די מענטשן וואָס זענען מלמעלה למטה, זיי גייען אויך אַריינלייגן אין דעם. די אַנדערע מענטשן וואָס זענען... זיי גייען זאָגן אַז דאָרט איז אויך דאָ אַ מחלוקת.

תלמיד: יאָ, אָבער צוויי סטיילס פון פאָלק.

מגיד שיעור: ס'איז ווי פלאַטאָניזם [Platonism] און אריסטאָטעליאַניזם [Aristotelianism] אין אַ וועריי בראָוד סענס [very broad sense]. פלאַטאָ האָט זייער ליב געהאַט צו אָנהייבן אויבן, אָדער ער וויל סתם אַזוי אָנהייבן פון אויבן — דאָס איז זיין...

תלמיד: נישט נאָר פאַרוואָס, איך זאָג אַז מען הייבט אָן פונעם כלל און נאָכדעם גייט מען צו די פרטים.

מגיד שיעור: דער פיקטשער [picture], דער פיקטשער וואָלט דאָך אַרויף און אַראָפּ, און וואָס איז די... ס'איז נאָר אַן אינטערעס פון דעם, לאָמיר נישט ווערן סטאַק [stuck] דערין.

דער צווייטער וועג: מלמטה למעלה (באָטאָם-אַפּ)

אָבער איך וויל יעצט דאַרפן פאַרשטיין וויאַזוי גייט דעם. סאָו אויב מען פאַרשטייט אַז דער צווייטע וועג איז מער מיט מלמטה למעלה – אין אַנדערע ווערטער, וואָס מיינט דאָס?

וואָס מיינט דאָס איז אַזוי? וואָס מיינט דאָס איז בעיסיקלי [basically]? מיט דעם אויך ווערט פאַרענטפערט מער וויניגער – נישט מער וויניגער, אָבער ס'ווערט אַ הבנה אין די פּראָבלעם וואָס מיר האָבן געהאַט לעצטע וואָך: די לשון פון "פנימיות המידות" [the inner essence of character traits].

וויאַזוי מאַכט מען אַ ליסט פון מידות?

וויאַזוי אַרבעט דאָס? וויאַזוי אַרבעט דאָס אַז מען מאַכט אַ ליסט פון מידות? נישט מיט דעם סתם טעאָרעטישן מהלך – וואָס איז אַ מענטש? צוטיילן אויף אַזויפיל. נאָר וויאַזוי דען? וואָס טוט מען?

תלמיד: נאָר זיי האָבן געזאָגט אַז מען גייט לויט די אָבזשעקטס.

מגיד שיעור: זאָג מיר אַ משל – וויאַזוי גייט מען דאָס טון? וואָס איז די אַנדערע וועג פון עס טון?

תלמיד: נישט ווי דער רמב"ם האָט עס געטון?

מגיד שיעור: יאָ, ווי דער רמב"ם האָט עס געטון. וויאַזוי מאַכט מען עס? האָו דו יו פּראָדוס [how do you produce]? וואָס דזשענערעיט [generates]? וואָס מאַכט וואָס? וואָס איז די אײדיע?

תלמיד: וואָס איז די אײדיע? וואָס איז די אײדיע? די ליסט איז אַז אונז גייען זאָגן זאַכן וויאַזוי ער פּירט זיך.

מגיד שיעור: אָקעי, דעטס וואַן וועי אָוו דואינג טינגס [that's one way of doing things]. אָבער מענטשן שטייען נישט אויף פון דערפרי... איך מיין, מענטשן שטייען אויף פון דערפרי...

תלמיד: אמת, אמת.

מגיד שיעור: ניין, ניין, אָבער איך מיין צו זאָגן: מענטשן, געוויינליך ווען מען מאַכט אַ ליסט רעדט מען פון אַסאַך מענטשן. דער רמב"ם מאַכט דאָס פאַר זיינע תלמידים אָדער פאַר אַ גרופּע מענטשן.

דער עמפּירישער מעטאָד: באַאָבאַכטונג פון וואָס מענטשן שאַצן

סאָו געוויינליך וואָס ס'גייט איז בעיסיקלי: אָדער הייבט מען אָן פון די מידות, מען הייבט אָן פון די פּראָבלעמס, אָדער מען הייבט נישט אָן פון די פּראָבלעמס.

מען קען אויך טון אַזוי – איך קען דיר זאָגן אַן אַנדערע וועג. למשל, איך האָב פּרובירט צו טון די עקספּערימענט אין מיין שיעור אין לעיקוואוד. איך גיי עס נישט איבערמאַכן, ווער ס'וויל קען קוקן די ווידעאָ.

אָבער וואָס מיר האָבן געטון איז: מען איז אַריבערגעגאַנגען צו אַ מענטש – גיי צו אַ ישיבה, צו אַ קהילה, צו אַ חסידות, צו אַ קולטור – און קוק אויף זייער ליסט, זייער...

גיי צו לוויות – דאָס איז אַ סימפּל וועג צו טון. אָדער דו גייסט צו לוויות, אָדער דו גייסט צו שבע ברכות, אָדער דו גייסט צו שדכנים. און מען קען זען וואָסערע זאַכן רעדט מען פון מער וויניגער ווען מ'איז משבח אַ מענטש, אָדער ווען מ'איז מגנה אַ מענטש – פון וואָסערע זאַכן רעדט מען פון?

איך פּרוביר צו מאַכן אַ ליסט – ווערסטו זען אַז ס'איז דאָ בערך **זיבעצן זאַכן** עט מאָוסט [at most] וואָס מ'רעדט בכלל וועגן מענטשן.

דער מספּיד און דער בדחן

דער מספּיד – דער דזשאָב פון אַ מספּיד – איך האָב געהערט פון אַ גוטן מספּיד: וואָס טוט ער? ער האָט אַ ליסט פון שבחים וואָס מ'קען זאָגן.

אָדער אַ בדחן – איך בין געווען ביי אַ מצוה טאַנץ, דער בדחן האָט בערך אַ ליסט פון דריי זאַכן וואָס מ'קען זאָגן אויף די שבחים, און ער לייגט עס אַרויף: איינס, צוויי, דריי. יאָ, ער איז אַ בן תורה, ער איז אַ... ס'איז גוט.

תלמיד: אַ בדחן קען שוין נאָך די רמב"ן.

מגיד שיעור: אָקעי, ס'קען זיין. איך וויל נאָר וויזן...

תלמיד: ניין, נישט געזאָגט לכתחילה, איך האָב געזאָגט אַז מ'קען.

מגיד שיעור: הלוואי וואָלטן אַלע בדחנים... אמת, הלוואי וואָלטן בדחנים געקענט די רמב"ן.

די "טאָפּ דריי" מעלות אין דער פּראַקטישער וועלט

אָבער לאָמיר זיין אין אַ נאָרמאַלע... אָקעי, ס'איז דאָ פּראַוּדס [proud ones], מענטשן וואָס לערנען צופיל – מ'קען נישט גאָרנישט פּרוואוון פון זיי, ווייל זיי וועלן זאָגן די אמת. אָבער ווען ס'איז נישט, איז דאָ די נאָרמאַלע הספד.

און דו זעסט עס דאָ, אין די קאָלטשור [culture], אין די סאָסייעטי [society] – מ'רעספּעקט דריי-פיר זאַכן. און אויב מ'קען טרעפן איינע פון די דריי שבחים אויף די הספד, שרייבן אויף די מצבה – דעמאָלטס איז מען מסודר. אויב נישט, טרעפט מען עפּעס: "ומכל זה הוא היה איש טוב" [and from all this, he was a good person].

שאלות ותשובות: די הויפּט-מעלות

מגיד שיעור: אָקעי, סאָו איך ווייס נישט, איך ווייס נישט צו ס'איז גוט. ווען מ'זאָגט אויף אַ בחור אַז ער איז אַ גוטער – מיינט עס אַז ער איז אַ גרויסער נער, אמת?

ווייל ס'איז דאָ צוויי מעלות, מער וויניגער איז דאָ נאָר די צוויי מעלות וואָס אַ מענטש קען האָבן:

- ער קען זיין אַ **קלוגער**

- אָדער אַ **גוטער**

דער עיקר זאָל ער זיין אַ קלוגער. אויב ער איז אַ גוטער – איז ער טאַקע נישט קיין קלוגער, יאָ, געוויינליך.

אַ דריטע זאַך: ער קען האָבן **געלט**.

דאָס איז מער וויניגער די טאָפּ דריי פון די וועלט.

תלמיד: יאָ, דאָס איז מער וויניגער... אמת, איז דאָ נאָך עפּעס?

מגיד שיעור: גוד לוקינג [good looking]?

תלמיד: איך גיי פרעגן באַלד די שאלה. פּערסאָנאַליטי [personality].

מגיד שיעור: וואָס הייסט פּערסאָנאַליטי?

תלמיד: אַ געשמאַקער?

מגיד שיעור: אַ גוטער? אַ קלוגער אָדער אַ גוטער?

תלמיד: ניין, פּערסאָנאַליטי איז אַ דריטע זאַך, אַ פערדע זאַך, ס'איז גוט.

מגיד שיעור: איידלקייט.

תלמיד: פּערסאָנאַליטי – דו ווייסט דאָך אַז מ'פאַרשטייט פּערסאָנאַליטי דאָ אין די חדר. ער רעדט מיט בייזקייט, ס'איז נישט גוט. אפילו אין די חסידישע וועלט איז נישט גוט.

מגיד שיעור: קיינער האָט נישט געזאָגט אַז ער איז אַ פרומער – איך וויל נישט זאָגן אַ פרומער, דאָס איז אַן אַנדערע זאַך.

איך רעד פון די ערשטע קשיא וואָס מ'פרעגט.

תלמיד: וואָס איז די לעצטע קשיא?

מגיד שיעור: פּערסאָנאַליטי. איך וויל נישט גיין צו ווייט אַריין אין דיטעילס.

תלמיד: יאָ, אָבער די דיטעילס זענען דיטעילס פון דיר.

מגיד שיעור: איך רעד פון כללים, איך וויל נישט רעדן פון מעשים, איך וויל רעדן נאָר פון ספּעציפישע זאַכן. "ער שטייט אויף זיבן אַזייגער, ער מאַכט פּראָסטע מגן אברהם מיט די ווילנא גאון" – דאָס איז שוין דיטעילס. דו דאַרפסט האָבן מידות אויף עפּעס אַ לעוועל פון כלל.

די מעלות פון אַ בחור אין ישיבה

אָבער איך זאָג, איך רעד וואָס דו זעסט מער ווייניגער — וואָס אַ בחור אין ישיבה דאַרף זיין:

- ער דאַרף אָדער זיין אַ **למדן**

- אָדער אַ שטיקל **עסקן**, אַ גוטער, איינער וואָס העלפט אַנדערע מענטשן

That's basically all – די צוויי מידות that are relevant פאַר בחורים אין ישיבה.

און אויב איז דאָ צו אַ דריטע זאַך וואָס הייסט זיין אַ שטיקל פּערסאָנאַליטי – וואָס על פי רוב הייסט עס אַ חסרון, אָבער די מענטשן האָבן ליב.

תלמיד: אַ לעבעדיגער, אַ געשמאַקער.

מגיד שיעור: אַ געשמאַקער, יאָ.

מידות פּראַקטיות: ווי אַזוי מען בויט אַ ליסטע פון מידות

די פּראַקטישע ליסטע פאַר אַ בחור אין ישיבה

דאָס איז שוין ליטערלי — דו דאַרפסט זיך מאַכן מידות, עפּעס אַ לעוועל פון כלל. אָבער איך זאָג, איך רעד יעצט מער ווייניגער וואָס אַ בחור אין ישיבה דאַרף זיין:

- ער דאַרף אָדער זיין אַ **למדן** [lamdan: a Torah scholar, one proficient in Talmudic learning]

- אָדער אַ **שטיקל עסקן** [askan: community activist], אַ גוטער, איינער וואָס העלפט אַנדערע מענטשן

דאָס איז בעיסיקלי די צוויי מידות וואָס איז רעלעוואַנט פאַר בחורים אין ישיבה.

די דריטע מידה: פּערסאָנאַליטי

און איך וואָלט צוגעלייגט אַ דריטע זאַך — וואָס הייסט זיין אַ שטיקל פּערסאָנאַליטי. וואָס אַפילו רוב הייסט עס אַ חסרון [chisaron: deficiency], אָבער ס'איז דאָ מענטשן וואָס האָבן דאָס ליב — אַ לעבעדיגע, אַ געשמאַקע, יאָ. צו פיל פון דעם איז... צו פיל, אָקעי, יעדער פאַרשטייט.

אָקעי, ס'איז דאָ נאָך אַ דריטע זאַך: צו אַ גוטער קאָפּ איז אויך נישט גוט. אמת. אָקעי, דאָס איז מער ווייניגער וואָס דאָס איז.

מעטאָדאָלאָגיע: ווי איך האָב צוזאַמענגעשטעלט די ליסטע

און יעצט, איך האָב געמאַכט אַ ליסטע. איך בין געגאַנגען צו די שדכנים [shadchanim: matchmakers] וואָס איך רעד, איך האָב אויסגעהערט צוואַנציג קאָלס, איך האָב געהערט מער ווייניגער — ס'גייט זיך איבער די דריי זאַכן.

אַמאָל איז דאָ איינער וואָס האָט פּלוצלינג אַ געוויסע חסרון, דאַרף מען רעדן וויאַזוי צו זען. אָדער עפּעס אַ מין מאָדנע מנהג [minhag: custom], ער איז אַ גרויסער מתמיד [masmid: diligent student]. אָקעי, אפשר איז דאָס אַ מדה, איך ווייס נישט. איך ווייס נאָר אַז אַפילו... ס'דאַרף שטערן.

אָקעי, איך וויל נישט אַריינגיין אין די פּרטים [pratim: details], ווייל דאָס זענען די בעיסיק וואָנס, דאָס זענען די מפורשים [meforashim: explicit ones], דאָס זענען די זאַכן. אָדער דו קענסט גיין צו אַ לוי' [levaya: funeral], ס'איז דאָ נאָך אַ פּאָר זאַכן. ווען אַ מענטש האָט חתונה [chasunah: wedding], קומט צו נאָך אַ פּאָר מצוות [mitzvos: commandments], זיכער.

וואָס מען זאָגט נאָכ'ן חתונה

איך רעד נישט פון איינער וואָס איז געוועזן אַ למדן, ווייל איך האָב אויסגעפונען אַז ביי דעם איז נישט געווען קיין למדן. געוויינטליך רעדט מען נישט פון איינער וואָס איז געווען אין ישיבה. וואָס רעדט מען?

- ער איז געווען אָרנטליך, סאָמטיימס

- אַ **תומך תורה** [tomech Torah: supporter of Torah]

- אַ **אוהב תורה** [ohev Torah: lover of Torah]

- אויב ס'איז אַן **אידישע שטוב** [Yiddishe shtub: Jewish home], אָקעי, אויב ס'איז אַן אידישע שטוב, איז עס אַ גרויסע זאַך, אַ כוללות [klalus: totality] פון אַסאַך זאַכן

- ער איז געווען אַ **וואַרעמער איד**, ער איז געווען וואַרעם פאַר אידישקייט, יאָ

- ער האָט געזונגען **זמירות** [zemiros: Shabbos songs] געשמאַק, וכו'

דאָס איז בעיסיקלי — now you have your list. Your practical list, נישט your list פון וואָס דאַרף זיין, נאָר your list פון וואָס איז.

די אומגעקערטע מעטאָדע: וואָס מען קריטיקירט

און דו וועסט זען, וואָס איז וואָס איז? וואָס מ'איז מעריך [meareych: values] אין די גאַס איז מעריך די דריי, פיר, פינף, זעקס זאַכן.

דו קענסט אויך גיין פאַרקערט — דו קענסט אויך זען וואָס מ'האַלט נישט, יאָ? ווען מ'האַקט אויף איינעם, וואָס זאָגט מען? ס'איז אַ חמור [chamur: serious matter] וועגן צו האַקן אויף איינעם:

- ער איז אַ **שלעכטער**

- נישט **אומפאַרגינער** [umfarginer: one who begrudges others]

- **טיפּיש**, יאָ

- ער מיינט זיך, ער איז אַן **עגאָיסט**, ער טראַכט נאָר פון זיך

- ס'פלאָגט...

נו, וואָס נאָך שלעכטע זאַכן קען מען זאָגן?

איך האָב געפילט אַז איינער האָט מיר גוט אַראָפּגעריסן. ער האָט געזאָגט אַז ער איז אַ **גנב** [ganav: thief]. אָקעי, you wanna go so far? ניין, אַ גנב איז אַ סאָרט מענטש. איך מיין צו זאָגן, יעדער האָט גע'גנב'עט אַמאָל. יעדער האָט גע'גנב'עט אַמאָל.

קודם כל, דו זאָגסט אַ גנב — ער איז אַ **רשע** [rasha: wicked person]. ער איז אַ רשע, אַ שלעכטער. אַ **דרייקאָפּ** [dreykop: manipulator], אַ **שווינדלער**. דאָס איז אַ סאָרט זאַך. שטימט?

צוויי וועגן צו בויען די ליסטע

So that's basically how you make your list. דו קוקסט זיך אָן אַ מענטש, דו קוקסט אָן אַביסל שׂכל [seychel: common sense], און דו זאָגסט: „דאָס איז טאַקע אַ פּראָבלעם, און דאָס איז טאַקע אַ פּראָבלעם." דאָס איז אַ ליסטע פון זאַכן, אַ ליסטע פון מידות היינט.

וואָס? דאָס איז שוין ממש מחלות [machalos: illnesses]. קען זיין אַז דאָס איז אויך שלעכטע מידות, איך קען נישט וויסן. דו ווייסט, ווי ר' יוסף קאַרא האָט געזאָגט אַז אַ משוגענער מיינט נאָר אַ בעל גאוה [baal gaavah: arrogant person]. ער האָט נישט געדאַרפט גיין צייכענען, ער האָט געוואוסט — אַלע אַנדערע מענטשן, די ערשטע חכמים, די ווייסן דאָס אַליין פון קאָפּ. זיי האָבן אַ גאוה.

דער טעקסטואַלער וועג: לערנען פון ספרים

אָקעי, ח"ו [chas v'shalom: God forbid]. So these are basically the way that you make your list, right?

אָדער אַן אַנדערע וועג צו זאָגן: אויב איינער איז יאָ אַ שטאַרקער למדן און ער לערנט, ער האָט געקוקט אין די ספרים הקדושים [seforim hakedoshim: holy books] — אין חומש [Chumash: the Five Books of Moses], אין תנ"ך [Tanach: the Hebrew Bible], אין

משניות [Mishnayos], אין פרקי אבות [Pirkei Avos: Ethics of the Fathers] — און געזען וועלכע מידות האַלט מען אין איין רעדן וועגן.

ס'איז דאָ כמעט אַ ליסטע: „אלו הן עשר מידות שכל אדם חייב לנהוג בהן" [These are the ten traits that every person must practice]. דאָס קען מען נישט טרעפן. אפשר אין פרקי אבות איז דאָ אַ ליסטע, אָבער אין די נעקסטע משנה איז דאָ אַן אַנדערע ליסטע, so איך טו עפּעס. אָבער מ'קען יאָ זען געוויסע זאַכן וואָס מ'האַלט אין איין רעדן וועגן. דאָס זענען די מידות מער ווייניגער וואָס זענען... אַזוי מאַכט מען אַ ליסטע פון מידות. שטימט?

סטרוקטור פון דער ליסטע: פרעקווענסי-באַזירט

So דאָס איז איין וועג פון מאַכן אַ ליסטע, און די ליסטע גייט נישט האָבן קיין, לכאורה, גייט נישט האָבן קיין סאַך סטרוקטור, right? ס'גייט זיין אַ ליסטע.

די סטרוקטור גייט זיין מער אַזוי ווי:

- וואָס איז מער **נפוץ** [nafutz: common]?
- אָדער וואָס איז מער נפוץ ווייל ס'איז מער אַ וויכטיגע זאַך, ממילא רעדט מען פון דעם אַסאַך
- אָדער מער נפוץ ווייל ס'איז מער נפוץ — ס'איז נישט אַזוי וויכטיג, אָבער מער מענטשן האָבן די פּראָבלעם, רעדט מען פון דעם אַסאַך

סאָציאָלאָגישע דיגרעסיע: וואָס מוסר-שמועסן זאָגן וועגן אַ געזעלשאַפט

יאָ? You could learn a lot about a society by what kind of מוסר שמועסן [mussar shmuesn: ethical talks], what things they talk about ביי זייערע מוסר שמועסן. That's what I think. What's important for them, יאָ. אויך וואָס איז וויכטיג, אויך וועלכע פּראָבלעמען זיי האָבן.

אַ געוויסע שיטה איז אַז מ'רעדט ביי שלש סעודות [shalosh seudos: the third Shabbos meal] נאָר פון די פּראָבלעמען וואָס אַנדערע מענטשן האָבן. פון אַנדערע מענטשן, יאָ. אַנדערע, אַנדערע.

יעצט, איך טו דאָס יעצט, אַהאַ. ניין, אַזאַ — אויב אין אַ פּלאַץ איז דאָ אַן אָרנטליכע משגיח [mashgiach: spiritual supervisor], אַ שקרן [shakran: liar], רעדט ער וועגן די סאָרט — זעסטו וואָס די בחורים סטראַגלען מיט יענע תקופה [tekufah: period]. אויב דו גייסט אין אַ גאָר חנוק'ישע [chanuk'ishe: suffocating/restrictive] פּלאַץ, הערסטו בכלל נישט יענץ, הערסטו אַנדערע זאַכן — עס איז אַנדערע מענטשן פאַרן שירות סייערע [service: military service].

ניין, וואָס הייסט. וועלכע שירות מ'גייט. חוץ מזל מזל, איז אייביג אַ טון בין סאַטמאַר, יאָ? דאָס איז ווייל אַנדערע מענטשן. סאַטמאַר טוט מען עס. סאַטמאַר טוט מען עס. אָבער עס רעדן פון ציונים [Tziyonim: Zionists], זיי זענען נישט קיין ציונים. גראַדע עס זענען יאָ, אָבער עס זענען דיפּע נישט מיס. אָבער אָקופּנים, נישט אַלעס.

דאָס איז אַ קליינע פּראָבלעם, אָבער עס איז דאָ אַנדערע סאַך פּראָבלעמס וואָס מענטשן האָבן עקשן וואָס רעדן נישט וועגן. די ריעל אונס. פּאַרשן, דיידעס זענען ריעל. אָקעי, אָבער אַ כפּנים וועגן מען קען אויסגעפינען אַסאַך וועגן דעם.

מידות וואָס מען רעדט נישט וועגן: קוראַזש

אָדער אויך וועגן יו לערנט אַ ליסטע פון מידות וואָס מען רעדט נישט וועגן — נישט לכאן און נישט לכאן — און עס וועלט שטאַרק אויס.

למשל, מען רעדט נישט וועגן **מענטשליכקייט**. זיי האָבן לעצטע וואָך האָבן עס גערעדט געוועהן courtesy. אַסאַך אַמאָל רעדן אונז וועגן **קאָרעדזש** [courage: מוט]? מען האָט נישט דאָ קיין מוסר שמועסן וועגן דעם מוט לכאן אויף אידיש.

תלמיד: אָדער ווי רופט מען אויף אידיש? קאָרעדזש.

מגיד שיעור: קאָרעדזש. זייער ענגער. איר עס געהערט אַמאָל אַסאַך דרשות וועגן דעם? איך האָב דאָך דאָס גרויסע פּראָוון אין זייעלס.

תלמיד: יאָ, מען רעדט אַז די קדושה איז מער חוצפה.

מגיד שיעור: עס איז נישט קאָרעדזש. ס'איז אַ חזקי צוימיוס. ניי, עס איז אַ חזקי צוימיוס דערפון. אָבער האַלט נאָך. לאָמיר רעדן פון די מעלה קאָרעדזש, נישט פון די ווען מ'דאַרף היינע חוצפה צו יענער. עס איז נישט די דעקטרי.

איך ווייס, עס זאָל געדאַרפט זיין דאָס. איך וואָלט געדאַרפט זיין. געוויינטליך ווען מען רעדט פון אַ עזות דקדושה [azus d'kedushah: holy boldness], רעדט מען פון די מסירת נפש [mesiras nefesh: self-sacrifice] זיין פילע ליגס פּאַרק. געוויינטליך. דאָס מיינט מען.

אָבער וואָס מיר ביז גערעכנט אַז ווען דער שכנאָה שטייט עזות קיין נאָמע, מיינט עס נישט דאָס.

וואָס מיינט קוראַזש ביי אונז אידן?

וואָס מיינט קוראַזש ביי אונז אידן? איינהיימישע אידן? עס איז אַ אידן, נישט אידן. איך גיי דיר זאָגן וואָס צו מיינט. און מ'דאַרף זיך רעדן דערפון.

ווייל איינער וואָס האָט נישט קיין קוראַזש — טו מיר נישט מיט אים מאַכן קיין ביזנעס, טו מיר נישט מיט אים זיין קיין חבר. ווייסט פאַרוואָס? ווייסט פאַרוואָס? **דו האָסט נישט קיין שטיץ אויף די יסודות** [yesodos: foundations].

קוראַזש מיינט דאָך סך הכל אַז פאַר זאַכן וואָס זענען דיר וויכטיג, אָדער זאַכן וואָס זענען דיר אמת'דיג, אָדער זאַכן וואָס דו האָסט ליב אפילו — האַלטסטו ביים שטיין דערויף, יאָ? האַלטסטו ביים צאָלן אַ געוויסע פּרייז. נישט צו פיל — צו פיל איז אַ משוגענער. נישט צו ווייניג אויך נישט, דעמאָלטס.

און מענטשן וואָס זענען **פּחדנים** [pachdanim: cowards] — די ערשטע זאַך, איינער מאַכט אַ קרום נאָז, ער באַ'עוולט דיך. מה תעשה לאויבך [What will you do to your enemy?] דעמאָלטס.

קוראַזש איז אַ בעיסיק זאַך. דו ביסט אַ מענטש — אויב דו האָסט נישט קיין קוראַזש, ביסטו נישט קיין מענטש.

דו זאָגסט צו עפּעס, אָבער דיין שוועגער האָט געמאַכט אַ קרום נאָז. אָקעי, so אויב דו האָסט נישט אַמאָל, דאַרפסטו זיך רעכענען. So דאָס איז די לימיט פון דעם. אָבער ס'איז אַ זייער בעיסיק מידה וואָס איך מיין אַז ס'פעלט פאַר אַסאַך מענטשן.

„לא תגורו מפני איש"

און אין שולחן ערוך [Shulchan Aruch: Code of Jewish Law], אין די פסוק, די ערשטע זאַך וואו מ'רעדט פון אַ דיין [dayan: judge] שטייט: **„לא תגורו מפני איש"** [lo saguru mipnei ish: "Do not be afraid of any man" — Deuteronomy 1:17].

און מענטשן מיינען אַז ס'רעדט זיך פון אַן עקסטרעמע קעיס — ווען יענער שטייט מיט'ן געווער אין די האַנט, ער שטייט מיט'ן האַק אין די האַנט. ס'איז נישט וויכטיג, ס'איז נישט וויכטיג ווען ס'שטייט דער רשע מיט'ן האַק אין די האַנט, ער גייט דיר אָפּהאַקן די קאָפּ — די פסק איז איבער מיר.

ס'איז נישט וועגן דעם. ס'איז זיין גאַנצע לעבן, זיין גאַנצע לעבן דאַרף זיין דאָס.

די רגע וואָס מ'רעדט וועגן איינעם אַז ער זאָל נישט גורן מפּני איש, געוויינטליך האָט ער צופיל געטון. פאַרשטייסט?

Reliability און קוראַזש

אַז דו זאָגסט אויף אַ מענטש אַז ער איז reliable, ער has to have courage. זיין reliable אַזוויי דו האָסט געזאָגט אַזאַ זאַך ווי reliability — מיינט אַז דו גייסט נישט זיך דערשרעקן פון עפּעס. „אַה, ס'איז געווען אַ טרעפיק, איך האָב זיך דערשראָקן." אָקעי, פּאַר אַן אַנדערע וועג. איך מיין, דאָס איז אויך אַ שטיקל קוראַזש. דו פּאָרסט צו שנעל, דו האָסט עפּעס וויכטיג. איך ווייס נישט, איך זאָג נישט.

אָבער צו קריגן זיך מיט איינעם אַמאָל — **איינער וואָס האָט זיך קיינמאָל נישט געקריגט מיט קיינעם, טאָר מען נישט רעדן מיט אים אויך.** ס'קען דאָך נישט זיין. ס'איז conflict averse אויף די היינטיגע שפּראַך, יאָ?

אָבער דאָס איז וואָס דו זאָגסט אַז די תלמידים זענען געווען אין וואַלד. און זיך נישט שלאָגן מיט די מיינע. אַה, דער איז שוין צופיל. ער איז נישט...

אַ מענטש וואָס האָט קיינמאָל נישט געטון אַ זאַך וואָס האָט געמאַכט איינעם ברוגז אויף אים, און ער האַלט זיך נאָך אַ צדיק אויך — ער איז נישט קיין צדיק, עס פעלט אים די מידה.

אָקעי, עד כאן הענין. שוין.

ווידער צוריק צו דער מעטאָדאָלאָגיע

So יעצט, דאָס איז די וועג וויאַזוי מ'גייט מאַכן די ליסטע. די וועג איז קלאָר אַז ס'איז אַ וועג וואָס מ'מאַכט.

מ'קען זאָגן, למשל, אויב מ'קוקט אַריין אין רמב"ם'ס ליסטע — סתם די זאַכן וואָס ער זאָגט ערשט זענען זאַכן וואָס זענען סאַך מער נוגע, אָדער זענען געווען זייער וויכטיג, אָדער זאַכן וואָס ער האַלט אַז אין רמב"ם'ס צייטן זענען זיי געווען...

ווען מ'רעדט פון דעם וואָס ער זאָגט אַז ס'קען זיין פּערזענליכע פּאַרפּעלונגען, ס'קען זיין אַז ס'זענען דאָ מענטשן וואָס זענען אַריינגעפּאַלן אין די ד׳ אמות [daled amos: four cubits — one's immediate surroundings].

קריטיק פון רמב"ם'ס ליסטע: כעס איז היינט נישט רעלעוואַנט

למשל, מ'רעדט וועגן **מידת הכעס** [midas haka'as: the trait of anger]. איך האַלט אַז אויב מ'רעדט אַסאַך וועגן מידת הכעס היינט — שור. כעס איז די מערסטע.

איך האַלט אַז ס'איז אַ waste of time. איך זע נישט אַז כעס איז אַ פּראָבלעם אין אונזער סאָסייעטי. איך זע נישט אַז ס'עקזיסטירט דאָס פּראָבלעם. ס'איז נישט קיין פּראָבלעם. ס'איז דאָ צופיל ווייניג כעס, נישט צופיל כעס.

אָקעי, דאָס איז מיין קלעים. פאַרדעם רעד איך דאָ. איך האַלט אַזוי. איך זע נישט.

מ'רעדט נישט פון כעס — ווען מ'רעדט פון כעס מיינט איינער: „איך האָב געשריגן אויף מיין ווייב אַמאָל." אַמאָל? יעדע וואָך. יעדע וואָך? אָקעי, מ'איז מפריז [mafriz: exaggerating] די זאַכן.

מ'איז געוואָרן פּאַרפּוצטע מענטשן. כעס מיינט אַז דו ביסט אין כעס, דו קריגסט זיך, דו ביסט נישט קיין נאָרמאַלער מענטש. מ'רעדט אַז דו זעסט אים די נעקסטע מינוט איז ער צוריק חבר אמת. ס'איז נישט קיין פּראָבלעם.

האָסטו אַזאַ גרויסע פּראָבלעם? יאָ, די אַנדערע האָבן אַ טאַנטע פּראָבלעם. איך האָב געקענט אַלטע אידן — אַלע זענען געווען בכעס, און ס'איז גאָרנישט געשען. איך האָב נישט געזען קיינמאָל אַז ס'איז דאָ אַ פּראָבלעם. ס'מאַכט געשמאַק דעם גיי, ס'איז דאָ אויף וועמען דו קענסט מאַכן אַן עקל.

דער רמב"ם האָט געלעבט אין אַן אַנדערע געזעלשאַפט

דער רמב"ם האָט דאָס געוואוסט. צדיק, איך ווייס נישט אויב דער רמב"ם האָט געלעבט...

איך וויל דיר זאָגן אַן אמת'דיגע תורה — איך ווייס נישט אויב ס'איז אמת, אָבער ס'קען זיין אמת, right? **ס'קען זיין אַז דער רמב"ם האָט געלעבט אין אַן אַנדערע סאָרט סאָסייעטי ווי אונז.** נישט נאָר אַז ס'קען זיין, ווייסטו, לאָמיר נישט אַריינגיין אין קיין ראַסיסטן דאָ.

דער רמב"ם האָט נישט געוואוינט אין באָראָ פּאַרק, און אין באָראָ פּאַרק איז נישט דאָ קיין פּראָבלעם פון כעס. אין אַנדערע געגנטער איז אפשר דאָ אַזאַ פּראָבלעם.

ווען דו וועסט זען די לעכטל וואָס מ'האָט געשיקט פאַר איינעם... לעכטל, דו ווייסט אַז די מענטשן רעדן נישט שוין גאַנצע צייטן? דו גייסט קיין ארץ ישראל וועסטו עס טרעפן. ס'איז נישטאָ! ווייל מ'רעדט דערפון... קען זיין, קען זיין אַז מ'רעדט נישט גענוג דערפון. איך זאָג נישט, איך ווייס נישט.

שאלות און תשובות: ראַסיזם-באַשולדיגונגען

תלמיד: אונז האָבן די ספרדים אויך אויסגעבושעט. אַז זיי האָבן אַ road rage.

מגיד שיעור: קען אויך זיין, אַלעס קען זיין, איך ווייס נישט.

תלמיד: פאַרוואָס רעדט מען פון דעם?

תלמיד: פאַרוואָס האָבן זיי אים אויף די באָוט?

מגיד שיעור: אָקעי, איך האָב נאָר געמאַכט אַ סטעיטמענט וואָס מען זאָל נישט טראַכטן.

תלמיד: וואָס ביסטו אַזאַ ראַסיסט?

מגיד שיעור: איך האָב נישט געזאָגט — איך האָב נאָר געמאַכט אַ סטעיטמענט וואָס זאָל נישט טראַכטן.

די דריטע וועג: ר' פנחס בן יאיר'ס שטופנוועג און די שאלה "וואָס איז אַלעס פאַר?"

סוף-דיסקוסיע: ליסטעס פון פּראָבלעמען און זייער באַגרעניצונג

ס'איז געגאַנגען קיין ארץ ישראל [Eretz Yisroel: the Land of Israel] און ס'איז טרעפן... נישט איינס, ווייל מ'רעדט דערפון. אָקעי, קען זיין, קען זיין, קען זיין אַז מ'רעכנט וויפיל. איך זאָג, איך ווייס נישט.

איך האָבן די סוואָרים [Swarm: a group] אויך אויסגעמישט, זיי האָבן אַ road trip. אָקעי, מ'רעדט דערפון. קען אויך... אַלעס קען זיין, איך ווייס נישט, איך זאָג נישט... סוואָרים אויף די boat. אָקעי, איך האָב נאָר געמאַכט אַ סטעיטמענט [statement], מ'זאָל מיך נישט טראַכטן אַז איך בין אַ רעיסיסט [racist]. איך האָב נישט געזאָגט... איך האָב נאָר געמאַכט אַ סטעיטמענט מ'זאָל שטאַרק טראַכטן, איך האָב נישט געזאָגט למעשה [l'maaseh: in practice].

נישט אַלעס וואָס שטייט אין אַן עלטערן ספר איז אַ פּראָבלעם היינט

איך זאָג נאָר אַזוי, ס'איז נישט אַלעס וואָס שטייט אין אַ פריערדיגע ספר [sefer: book] אַז דאָס איז אַ גרויסע פּראָבלעם היינט. די תורה [Torah], חטא [chet: sin]... וואָטעוועער, שוין, לאָמיר נישט רעדן. יעדער טראַכט אַז מיר זענען... נישט אַלע זאַכן. יאָ, נישט אַלע זאַכן. ס'איז לאו דוקא [lav davka: not necessarily] אַז דאָס איז אַ פּראָבלעם. איך בין נישט זיכער. מ'קען נישט גיין מיט די מסורה [mesorah: tradition] אויף דעם.

איך זאָג נאָר, ס'איז נישט קיין זאַכן... דאָ זאַכן וואָס זענען אין human nature, רוב מענטשן האָבן אין געוויסע פּראָבלעמען, ענליכע. וואָס ס'האָט געוועדט געוואָרן קראָס [across]... זיי זענען busy מיט אַנדערע זאַכן.

חטא הידוע — אַ ביישפּיל

איך מיין למשל [l'mashal: for example] אויך אז חטא הידוע [the well-known sin] איז נישט היינט א פראבלעם. רוב מענטשן האבן נישט קיין פראבלעם דערמיט. איך האב נישט געזאגט אז זיי טוען עס נישט, איך האב געזאגט אז ס'איז נישט קיין פראבלעם.

תלמיד: ניין, ווייל מ'האט גערעדט וועגן דעם, ס'איז קלאר אז ס'איז געווען א פראבלעם.

מגיד שיעור: אקעי, לאמיר נישט ווייטער. Again, we have the wrong imagination. אונז מיינען אז ס'רעדט זיך פון איינער וואס נעבעך האט אביסל מחשבות זרות [machshavos zaros: foreign/improper thoughts] וכדומה, אדער אביסל מער פון דעם. דער פסוק [pasuk: verse] וואס רעדט "ולא תתורו" [v'lo sasuru: "and you shall not stray" – Numbers 15:39] רעדט נישט פון דעם. ס'רעדט פון די עקטשועל [actual] פראבלעם. איך זאג נישט אז די עקטשועל פראבלעם עקזיסטירט נישט, אבער נישט פון דעם רעדט מען מחשבות.

תלמיד: אין די 1990's איז געווען די פראבלעם, און יעצט נישט?

מגיד שיעור: ניין, אין די 1600's איז געווען א פראבלעם, היינט איז נישט קיין פראבלעם. איך בין געווען א בחור [bochur: young man] אין די 1990's, ס'איז געווען א פראבלעם אין די 1990's.

די ריעליטי פון בחורים

א מעשה שהיה כך היה [a story that happened, happened thus]. וואס מיינסטו? דאס איז די ריעליטי. מ'רעדט נישט פון א חוצפה'ניק [chutzpanik: brazen person] וואס האט נישט קיין שייכות [shaychus: connection]. א נארמאלער בחור וואס גייט אין ישיבה [yeshiva], ער איז א פוילער, ער לערנט נישט גארנישט. א בחור קען ווערן אסאך זאכן, אבער מ'רעדט נישט פון אים.

תלמיד: וועלכע בחור טרעפט זיך מער בחורים ווי מיידלעך?

מגיד שיעור: שוין, לאמיר גיין ווייטער. די אחרונים [acharonim: later authorities] וואס מ'האט גערעדט פון די גרויסע פראבלעם האבן נישט געלעבט אין בארא פארק [Boro Park], אקעי? ס'קען זיין אז אין בארא פארק איז אויך דא, דארף מען דארטן רעדן, אבער נישט אין א סתם בית המדרש [beis medrash: study hall], דארט קומען נישט אזעלכע מענטשן, דו רעדסט זיך צו די ראנג [wrong] מענטשן.

עניוועיס [anyways], לאמיר נישט אריינקריכן. איך זאג נאר אז פון די ליסטס קען מען נישט לערנען, ס'איז נישט קיין ליסט וואס איז גזירת הכתוב [gezeiras hakasuv: Biblical decree], ס'איז נישט קיין ליסט וואס איז... יעדער דור זאגט מען עפעס אנדערש, אדער ווייל ס'איז סתם א מסורה, דעמאלטס קען מען שוין לערנען.

אבער אויב מ'רעדט פון מענטשן וואס זיי קוקן וואס שטערט פאר מענטשן די מערסטע, וואס שטערט די מערסטע פאר מענטשנ'ס פראגרעס, דארף מען וויסן וועלכע זאך ס'איז, און ס'איז נישט קיין חוק ולא יעבור [chok v'lo ya'avor: an inviolable law]. פון דעם אז דער רמב"ם [Rambam: Maimonides], א גאנצע צייט טוישט זיך וואס ער רעדט וועגן, אין די וואך איז ער געווען מער אריינגעטון אין מענטשן האבן געהאט די פראבלעמען און כו'.

תלמיד: סאו, וואס לאכסטו?

"כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" – אנאליז פון דער מימרא

מגיד שיעור: אזוי ווי מ'עסט נישט קיין אויל, איך זאל פארשטיין. דער רמב"ם האט געהאלטן אז ס'איז א פראבלעם, אז ס'איז א מענטעל [mental] פראבלעם. דער רמב"ם האט געהאלטן אז אין זיין צייט דעמאלטס איז דאס א פעסטע ארבעט אראפגעזעצט, און די חז"ל [Chazal: the Sages] אויך. הונדערט פראצענט.

כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה [kol hako'es k'ilu oved avodah zarah: whoever gets angry is as if he worships idolatry], אלעס, אלעס, און אזוי ווייטער. יעדע מימרא [memra: statement] איז געווען באקאנט.

מ'קען נישט גענעראליזירן פון איין מימרא

און ס'איז נישט דא קיין איין מימרא, אכטונג, ס'איז נישט קיין ראיה [ra'ayah: proof] פון דעם וואס ס'איז דא אן עקסטרעמע מימרא ערגעץ אדער אפילו אן איבערגעטריבענע מימרא אויף א חבר'ס [chavrusas: study partners], ס'איז נישט קיין ראיה אז דא איז די זעלבע זאך.

דער רמב"ם'ס שטייגער

אלע רמב"ם'ס זאכן וואס איז... כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, די אמת איז, מ'האט נישט געליינט די גמרא [Gemara] פונקטליך, דער רמב"ם האט שוין אביסל איבערגעשריבן די גמרא, נישט ווי ס'שטייט, ס'איז נישט געווען די דרך [derech: way] פון רמב"ם פון אזעלכע זאכן.

דער אמת'ער טייטש פון "כל הכועס"

אבער איך וויל אז דער רמב"ם מיינט דאס אויך, אז כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה מיינט צו זאגן, איך קען נישט יעצט אריינגיין אין דעם, ס'איז נישט א שיעור אויף כעס [ka'as: anger], יעצט איז א שיעור אויף תפילה [tefillah: prayer], אבער כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה מיינט צו זאגן אז **א רגזן [ragzan: angry person] צום סוף דינט ער עבודה זרה [avodah zarah: idolatry]**.

דו ווייסט פארוואס? איך קען דיר זאגן פארוואס. ס'איז אן אמת'ע גזירת הכתוב, איך וויל נישט זאגן פארוואס, איך וויל נישט אריינרעדן, דאס איז א שיינע תורה'לע [Torah'le: a nice Torah insight], ווייל מ'רעדט אין וועלכע משבצות [mishbatzos: settings/frameworks] מ'קען אריינברענגען א תורה'לע אויבן מיט אונטן.

די פראקטישע קייט

אבער וואס ער מיינט בפשטות [b'pshitus: simply] איז, אז א כעסן [ka'asan: angry person] איז א ער גייט זיך היינט רעגן אויף זיין ווייב וואס האט נישט געמאכט די זופ גוט, גייט ער איר געט'ן [get: divorce]. מארגן גייט ער זיך רעגן אויף א רב וואס גייט אים זאגן, "דו ביסט א נארמאלע מענטש, דו געט'סט זיך ווייל דיין ווייב האט נישט געמאכט די זופ גוט? איך ווייס, אבער דער בעלזער האט געזאגט מ'מעג, אבער נאך אלץ שרייט ער אויף אים." זאגט ער, "אה, דער רב איז נישט אויף מיין זייט." גייט ער גיין צום גלח [galach: priest]. דער גלח לאזט זיך נישט גיין.

תלמיד: וואס איז דער חילוק [chiluk: difference] צווישן ביידע? דער גלח איז בעסער?

מגיד שיעור: נישט קיין חילוק, אבער די ערשטע זאך, ווי ער קומט זיך אפ מיט זיין רבי, ער גייט צום גלח. דאס איז טייטש "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה".

"היום אומר לך עשה כך, ומחר אומר לך עשה כך, עד שאומר לך עבוד עבודה זרה" [hayom omer lecha aseh kach, u'machar omer lecha aseh kach, ad she'omer lecha avod avodah zarah: "Today it tells you to do this, tomorrow it tells you to do that, until it tells you to worship idolatry"].

דאס איז דער טייטש פון די גמרא. ס'מיינט נישט מער פון דעם. ס'איז א נארמאלע דרך ארץ [derech eretz: way of the world], ס'מאכט זיך היינט אויך אז מענטשן רעגן זיך וועגן דעם, און דעמאלטס דינגען זיי זיך עבודה זרה.

א ביישפיל

קומט אין שול [shul: synagogue], ער זעט אז ס'איז א כעס, מיינט ער... וועלכע עבודה זרה קען זיין? ס'איז דא א מיידל דא וואס איז געגאנגען אין הילס [Hills] פארן טאטע. אה, איין מיידל האט זיך געטראפן.

תלמיד: וואס איז א חילוק? דאס איז טייטש "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה". איז דער גלח א חריף'דיגער [charif: sharp]? וואס איז א חילוק?

מגיד שיעור: ער איז אין כעס. פארוואס האט ער זיך געגעט? ער האט נישט געהאט די אויגן אויפצוהערן וואס דער טאטע זאגט. דאס איז דער טייטש "כל הכועס", וואס איז דאס שווער צו פארשטיין?

תלמיד: דער איין מעשה וואס איז געשען אין פופצן יאר...

מגיד שיעור: ניין, אבער אן עולם [oilam: a group of people] האט זיך געשמד'ט [shmad: converted] בגדולים [b'gedolim: in large numbers]. איך זאג נישט אז ס'איז אוועקגעגאנגען די פראבלעם, איך זאג נאר אז מ'דארף וויסן.

די דריטע וועג: ר' פנחס בן יאיר — סטעידזשעס

און יעצט, יעצט איז אזוי. איך דארף אייך זאגן די דריטע וועג.

תלמיד: ווילסט אז איך זאל געבן א שיעור היינט?

מגיד שיעור: ניין, ער ווייסט נישט אז דאס... סאו, אזוי.

מ'דארף רעדן וועגן א דריטע וועג, און די דריטע וועג איז זייער וויכטיג, ווייל מ'וועט פארשטיין אסאך זאכן.

איבערבליק פון די דריי וועגן

אבער די דריטע, קושיא שלישית [kushya shlishis: third question/approach]:

- **צוויי ערשטע וועגן** איז צו מאכן א כללים [klalim: principles]
- **די צווייטע וועג** איז צו קוקן וואס די פראבלעמען זענען, וואס מ'איז נישט מבחין [mavchim: discerning] אין קיינעם, עמפיריקעל [empirical], יא, מאכן ליסטס
- **די דריטע וועג** איז אזוי: ס'איז געווען ר' פנחס בן יאיר [Rabbi Pinchas ben Yair]

ר' פנחס בן יאיר'ס ברייתא

דער מסילת ישרים [Mesilas Yesharim: Path of the Just, by Rabbi Moshe Chaim Luzzatto] האט געטרייט צו גיין אין יענע וועג. איך מיין אז ער איז נישט גוט מסביר [masbia: explaining] די משנה [Mishnah], די ברייתא [Baraisa: Tannaitic teaching], אבער אין זיין ענין צו לערנען מסילת ישרים ווילן מיר זען צו ער איז גערעכט אדער איך בין גערעכט, אבער איך האלט נאך נישט דארט.

ס'איז דא א זייער פעימעס [famous] משנה און ברייתא פון ר' פנחס בן יאיר. ר' פנחס בן יאיר האט געזאגט... דער רמב"ם ברענגט ר' פנחס בן יאיר אויך אין זיין הקדמה [hakdamah: introduction] צו פרקי אבות [Pirkei Avos: Ethics of the Fathers], ס'איז אמת, און ער בויעט זיך אויף אים זייער שטארק.

דער סדר פון מדרגות

ר' פנחס בן יאיר האט געזאגט, אז ער שטייט אין די משנה סוף סוטה [end of Tractate Sotah], "מכאן למדנו שיהא אדם יגע בתורה יומם ולילה" [mikan lamadnu she'y'hei adam yagei'a b'Torah yomam v'layla: "from here we learn that a person should toil in Torah day and night"], און מכאן לערנט מען זיך אויך א גאנצע ליסט פון מידות [midos: character traits].

ס'הייבט זיך אן פון **זהירות** [zehirus: watchfulness], ס'ענדיגט זיך מיט **רוח הקודש** [ruach hakodesh: divine inspiration] אדער **תחיית המתים** [techiyas hameisim: resurrection of the dead], און אינצווישן איז דא **חסידות** [chassidus: piety], **ענוה** [anavah: humility], און ס'איז דא א מחלוקת [machlokes: dispute] וועלכע סדר [seder: order] מ'גייט גיין אין די גמרא, און אנדערע אזעלכע זאכן. שטימט.

דער חידוש: סטעידזשעס, נישט בלויז א ליסטע

יעצט, דאס איז א ליסט פון מידות. מ'דארף פיגורן אויס [figure out] וואס איטש [each] איינס פון זיי מיינט, אבער ס'איז א ליסט פון מידות. און דו זאלסט ארבעטן נישט, איך זע נישט אז ס'איז דא א גרויסע פראבלעם פון קנאה [kinah: jealousy], א גרויסע פראבלעם פון עצלות [atzlus: laziness] וואס איז די אפאזיט פון זריזות [zrizus: alacrity], לאמיר זאגן, וכדומה. ניין, ס'איז א גאנצע אנדערע זאך. **ער זאגט סטעידזשעס [stages]**.

זייט-באמערקונג: ספירת העומר

און דזשאסט [just] צו זיין קלאר, דער וואס האט געזאגט אז ספירת העומר [Sefiras HaOmer: Counting of the Omer], אויב איינער... איך מאך א נייע טשארט [chart] אין ספירת העומר, ס'איז דא צען, אמת? ס'שטימט נישט. לאמיר מאכן א נייע זאך. דאס וואלט געמאכט סענס [sense]. שבועות [Shavuos] קומט די לעצטע דריי, לייג אויף יסוד הוד [Yesod, Hod – Kabbalistic sefirot], שטימט.

דאס וואלט געמאכט סענס אויב איינער זאגט די ערשטע זאך איז ענוה, די צווייטע זאך איז זהירות. פארוואס מאכט עס סענס? ווייל ער טענה'ט אז מביא לידי [meivi lidei: brings to]. אמת? אבער דאס איז נישט אזוי ווי די טעג פון די וואך, ס'איז נישט גאנא ווארק [gonna work]. ווייל אפילו בתורה רעגולער וואלט עס געמאכט מער סענס, אמת?

וואס מיינט "מביא לידי"?

אז ר' פנחס בן יאיר טענה'ט אז דא איז דא מביא לידי. וואס הייסט מביא לידי? ס'קען טייטשן אסאך זאכן:

1. **פשוט'ער פשט:** ס'קען טייטשן פשוט אזוווי מצוה גוררת מצוה [mitzvah goreres mitzvah: one mitzvah leads to another], אזא סארט זאך. דאס איז איין... איך מיין אז דאס איז די פשוט'ע פשט.

2. **דער רמב"ם'ס פארשטאנד:** אבער דער רמב"ם און די וואס האבן פארשטאנען שוין אז ס'מיינט א מער קאמפליצירטע זאך.

וואס האט דער רמב"ם פארשטאנען אז ס'מיינט?

די גרונט-שאלה: "וואס איז אלעס פאר?"

אונז האבן געלערנט אז די מעין שאלה [main question], וואס איז די עיקר שאלה ווען אונז ווילן זיין א מענטש? וואס איז די עיקר שאלה?

די שאלה

די שאלה איז אזוי: **וואט איז עווערטינג פאר [What is everything for]?** וואס זענען זאכן פאר? וואס זענען אונז פאר?

תלמיד: [ענטפערט]

מגיד שיעור: יא, if you say this word you already closed the question, you already have a name for it. יא, דאס איז שוין א נאמען. אבער לאמיר פרעגן פריער פון דעם. וואס איז דאס אלעס פאר? דאס איז די זעלבע שאלה ווי די שאלה וויאזוי צו זיין א מענטש. די זעלבע שאלה וויאזוי צו זיין א מענטש, וואס איז גוט, the same question in a different language, איז וואס איז אלעס פאר? אמת?

ספעציפיש פאר א מענטש

אויב מיר רעדן ספעציפיש פון א מענטש, וואס איז א מענטש'ס לעבן פאר? What is it for?

תלמיד: כבוד [kavod: honor].

מגיד שיעור: וועם איז עס? וואס? כבוד וואס איז עס? די כח [koach: power] וואס איז עס? לשם וואס [l'shem mah: for what purpose] איז עס? פארוואס לעבן?

דער חדר'ישער ווערטל

דאס וואס מ'וויל אנקומען צו, איך קען דיר זאגן וואו מ'וויל אנקומען, מ'וויל אנקומען צו א משל ימים [mashal yamim: parable of days], נישט נעגעטיוו צו שטעלן. וואס איז דאס פאר? א גוטע שאלה, אמת?

איר געדענקט אין חדר [cheder: elementary school] האט מען געזאגט אז א גוי [goy: non-Jew] ווייסט נישט פארוואס ער לעבט, ער ארבעט צו קענען עסן און ער עסט צו קענען ארבעטן, און נאכדעם? באמת איז דאס א גוטע שאלה. ס'איז נישט קיין ווערטל, ס'איז נישט קיין זאך צו מאכן.

"לעבן פון" לעגאבער "לעבן פאר"

תלמיד: ער לעבט פאר אינדזשוימענט [enjoyment], הידאניזם [hedonism].

מגיד שיעור: ניין, דעמאלט לעבט ער נישט פאר, ער לעבט **פון**. דאס איז עפעס אנדערש, ס'איז נישטא קיין פאר. **לעבן פון איז נישט פאר.** מיר זאגן אז ס'איז דא א פאר. דאס האבן מיר שוין גערעדט צוויי יאר צוריק. אויב דו זאגסט אז ס'איז נישט דא, דארף מען אויפהערן צו זאגן אלעס אנדערש. So that's the answer. אבער דאס איז א וויכטיגע שאלה.

היערארכיע פון צילן

יעצט, וואס האסטו געפרעגט א גוטע שאלה? ס'איז דא מער ווי איין פאר. אמת, ס'קען זיין אז ס'איז דא מער ווי איין פאר. לאמיר זאגן אז ס'איז דא מער ווי איין פאר. אבער וואס איז זיכער דא איז **פאר'ס וואס זענען פאר אנדערע פאר'ס**. יא, איך קען נוצן פאר די ווערטער, ס'איז בעסער. שטימט?

אין אנדערע ווערטער, **what's the main goal?**

ביישפיל: ארבעטן און עסן

למשל די דוגמא [dugma: example] וואס ארבעט איז אז איינער זאל קענען עסן, איז ארבעטן נישט א גוטע זאך, בלויז כדי ער זאל קענען ארבעטן, כדי ער זאל קענען עסן. דאס שטימט? אוודאי, עפעס אנדערש טוט ער כדי ער זאל קענען ארבעטן. ער דארף מאכן אן exercise כדי ער זאל קענען האבן כח צו ארבעטן. א לעפל עסן דארף ער אויך האבן.

מ'רעדט פון צוויי סארט עסן, זעט איר? די ערשטע עסן דארף ער כדי ער זאל קענען ארבעטן, און נאכדעם ארבעט ער כדי ער זאל קענען הנאה האבן פון די פירות [peiros: fruits/results].

אמצעי ותכלית: וויאזוי צו מאכן סדר אין א וועלט פון צופיל תכליות

די שאלה "וואס איז אלעס פאר?" — א פראקטישער כלי צו מאכן סדר

ס'איז אן אנדערע זאך. יא, ס'איז דא שוין א לעוועל פון "פאר", אמת? סא די איינע שאלה פון "וואס איז אלעס פאר?" איז זייער יוספול [useful]. חוץ פון דעם וואס ס'איז א וויכטיגע שאלה סתם — וואס איז אלעס פאר — איז אויך יוספול צו מאכן סדר אויף די וועלט.

א מענטש זעט אסאך זאכן, און ער איז צומישט נעבעך, אמת? ער איז אזא בחינה [bekhina: aspect/category] פון עולם התוהו [olam hatohu: the world of chaos]. יעדן טאג האט ער אן אנדערע רצון [ratzon: desire], ער וויל זייער אסאך זאכן.

די אסאך גוטע זאכן וואס א מענטש קען וועלן

אפשר דאס, אפשר זאל איך זיין א קלינינג מאן [cleaning man], אפשר זאל איך מאכן זיכער אז אלעס זאל זיין קלין [clean]. ס'איז זייער א גוטע זאך אז אלעס זאל זיין קלין. דו ווייסט אז בעצם דארף מען ארבעטן אין די סעניטעישאן דעפארטמענט [sanitation department]. דאס איז א געוואלדיגע זאך – אלעס זאל זיין קלין, ס'זאל נישט זיין קיין שמוץ. א געוואלדיגע זאך, אמת?

קלינלעכקייט – פיזיש און מוסרית

ס'איז אויך דא א געוואלדיגע זאך – איך רעד יעצט, איך גיי צומישן מידות [midos: character traits] מיט פעולות [pe'ulos: actions], יא, מידות מיט ארבעט. ס'איז אויך דא א געוואלדיגע זאך אז א מענטש זאל זיין קלין – יא, ער זאל נישט זיין קיין גנב [ganav: thief], זיין געלט זאל זיין זיינס, און זיין ווייב זאל זיין זיינס, און זיין חבר [khaver: friend] זאל זיין זיינס. ער זאל זיך נישט צומישן, ער זאל נישט גנב'ענען יענעמ'ס חבר. ער זאל זיין קלין. ס'איז זייער א געוואלדיגע זאך, אמת? אמעיזינג [amazing].

נאך גוטע זאכן

ס'איז דא נאך זאכן וואס זענען געוואלדיג. וואס נאך?

דער מענטש, אזוי גייט דאך א מענטש – ס'איז אריינגעגאנגען אין אים א רוח [ruakh: spirit], ער וויל אלעס זאל זיין זייער קלין, און ער גייט אויסגעפינען וויאזוי צו מאכן אלעס קלין, און ער מאכט אלעס קלין.

חוץ פון דעם, איז אויך דא א גרויסע ענין צו מאכן אסאך געלט. א גרויסע ענין.

ס'איז אויך דא א גרויסע ענין אויסצוזען ווי א שטארקע מענטש.

ס'איז דא א גרויסע ענין צו בויען שיינע זאכן, שיינע בנינים [binyanim: buildings].

ס'איז דא א גרויסע ענין צו זיין א גוטער חבר. ער גייט קויפן א בוך "How to Win Friends and Influence People" [דייל קארנעגי'ס באקאנטער בוך]. אין די משנה [Mishna] שטייט "קנה לך חבר" [knei lekha khaver: acquire for yourself a friend] – זעמיר דאך געווארן זייער גוט.

קיצור, און דאס גייט זיין א גאנצע זאך – ער גייט אויסניצן זייער אסאך צייט צו העלפן חברים, צו זיין א גוטער חבר.

וואס נאך זאכן זענען גוט? כדי צו זיין א גוטער חבר, גייט ער קויפן א בוך "How to..."

ער דארף זיין געזונט.

ער דארף אויך לערנען – אדער מ'קען פארגעסן די לערנען זאך.

ער דארף אויך טראכטן, וויסן אביסל זאכן, דאווענען. ער וויל וויסן זאכן, און מ'דארף אויך דאווענען, און מ'דארף אויך...

בקיצור, "What do you want to be when you're big?", right? אלע זאכן: אן ארכיטעקט, א קלינינג מאן, א פאליסמאן [policeman], און א תלמיד חכם [talmid khakham: Torah scholar], און א פוסק [posek: halakhic decisor], און אויך א בעל חסד [ba'al khesed: person of kindness].

קיצור, ס'איז דא זייער אסאך זאכן וואס זענען גוטע זאכן. וואס? ס'איז דא נאך. קיצור, ס'איז דא זייער אסאך גוטע זאכן.

דער הויפט-טענה: דיין פראבלעם איז נישט חוסר תכלית, נאר צופיל תכליות

קיצור, די אלע זאכן זענען נישט שלעכטע זאכן. איך רעד שוין נישט פון די זאכן וואס מענטשן ווילן זיי אויך טון, right?

So, וואס גייען מיר טון? אונז זענען זייער צומישט, right? אונז זענען אסאך מער צומישט ווי דער וואס ווייסט נישט.

So what do they צומישט. You see, people love not being say? וואס ווילסטו טאקע זיין? איך וויל זיין אן ארכיטעקט.

דיין פראבלעם איז אז דו ווילסט צופיל זאכן

דיין פראבלעם איז נישט אז דו ווייסט נישט וואס דו ווילסט זיין – דיין פראבלעם איז אז דו ווילסט צופיל זאכן.

איך האב דיר געזאגט, ווען דו וועסט האבן די קשיא [kushya: question/difficulty], איך האב דיר געגעבן אן ענטפער. וואס איז די תירוץ [terutz: answer]? איך האב דיר געזאגט, דאס איז נישט די תירוץ. איך האב דיר געזאגט אז ס'איז דא א פלאץ וואו מ'קען רעדן וועגן דעם. איך האב דיר געזאגט אז ס'איז געווען א שיעור וועגן דעם צוויי יאר צוריק.

תלמיד: זאג אים שנעל וואס די תירוץ איז.

מגיד שיעור: איך האב דיר געזאגט אז די קשיא וואס דו פרעגסט איז אן escape פון סור מרע [sur mera: turn away from evil]. ערגעץ רעדט מען וועגן דעם, אז די עיקר איז... ערגעץ וואו מ'קען לערנען אין... מהו יהודי זה? נישט קיין גארנישט.

רבותי, רבותי, רבותי. וואס איז די תירוץ?

דאס איז פעיק – דו ליגסט צו זיך אליין

איר... איך האלט נישט מער פון דעם סטעפ [step], איך האלט פון אן אנדערע סטעפ. איך זאג אז דאס דרוקט דיר נישט, דאס איז פעיק [fake], you're lying to yourself.

אלע מענטשן דרוקט "וואס איז די פאר", יא? ניין, ניין.

וואס דרוקט אלע מענטשן איז אז ס'איז דא **צופיל פאר'ס**.

וואו רעה? דו לעבסט נישט פאר – ס'איז נישט אמת. דו לעבסט נישט פאר דריי זאכן, דו לעבסט לכבוד אסאך זאכן. ערב פרייטאג ארבעטסטו פאר שבת, און שבת ארבעטסטו פאר זונטאג, און אזוי ווייטער.

צוויי פראבלעמען פון צופיל תכליות

און פראבלעם נומער איינס איז אז דו האסט א גרויסע שכל [sekhel: intellect] וואס קומט נישט אן ערגעץ נישט אן – which is one issue. וואס מיינט אז צום ערשט, אבער ס'איז יא פאר, און צווישן טראכטסטו נישט "איך האב נישט קיין... איך לעב אין א שכל". דו טראכטסט אז ס'איז פאר עפעס, אמת?

און צווייטנס, אז ס'איז דא סתירות [stirot: contradictions]. ס'איז אויך גוט – איך לעב פאר האבן אסאך געלט, און אויך פאר צו זיין א גרויסער תלמיד חכם, און אויך פאר צו זיין א גרויסער צדיק [tzadik: righteous person] – און די אלע זאכן זענען סתירות.

מענטשן ווילן נישט טראכטן פון די סתירות

און די גאנצע... וויבאלד מענטשן האבן נישט ליב צו טראכטן פון די סתירות – וואס דיר חז"ל [Khazal: the Sages], ווען ס'איז דא א סתירה, פשט איז אז ס'איז דא עפעס א ריזן [reason].

יא, דו, נישט איך. דו טראכטסט אז ס'איז דא עפעס א גוטע סיבה צו טראכטן אז ס'איז גוט צו טראכטן. אדער דו טראכטסט אז ס'איז דא א גוטע סיבה צו טראכטן צו מאכן געלט. ס'איז דא עפעס א לכבוד, ס'איז דא עפעס א "פאר" וואס דו ווילסט מאכן געלט – ס'מאכט סענס [sense] פאר דיר, און נישט וואלסטו עס נישט געטון.

אנשטאט אריינצוגיין אין דעם מישעניש

און וויבאלד אז דו לעבסט אין א סתירה, און דו ווייסט נישט צו דאס איז די גוטע זאך אדער יענס איז די גוטע זאך, און דו טוסט ביידע – א מינוט אז דאס איז גוט און א מינוט אז יענס איז גוט, לויט איך ווייס נישט וואס – האסטו אנשטאט ארבעטן אויף דעם, וואס דעמאלטס וואלט געווען א וועג...

אויב דו וואלסט אנשטאט... אויב דו וואלסט אריינגעגאנגען אין די מישעניש און געפרואווט צו זען פארוואס איז דאס גוט און פארוואס איז יענס גוט – אפשר איז דא עפעס א סדר צווישן די זאכן, אפשר איז איינע פון זיי פאר די אנדערע און נישט די אנדערע פאר יענע – וואלסטו אנגעהויבן אויסגעפינען וואס די איין זאך איז וואס אלעס איז פאר, און דעמאלטס וואלסטו עס געקענט סאלוון [solve].

אנשטאט, וויבאלד דו האסט נישט קיין חשק [kheshek: desire] צו טון, זאגסטו "איך ווער געדריקט אז איך האב נישט קיין פאר". That's not your problem. דו האסט אן אנדערע פראבלעם.

Why are you looking for a purpose?

תלמיד: אה, ס'איז אמת. איך פארשטיי וואס דו זאגסט. דו זוכסט נישט קיין purpose, דו האסט צופיל purposes.

מגיד שיעור: די גאנצע זאך... איך פרעג דאס נישט, איך בין נישט ווארעד [worried] וועגן דעם, ווייל דאס איז נישט מיין פראבלעם. This is not a real human being problem. דאס איז אן excuse אז human beings זאגן אנשטאט סאלוון די פראבלעם וואס זיי האבן, which is they have too many purposes.

דער פתרון: אמצעי ותכלית

אקעי. יעצט, טראכט אריין וואס איך האב געזאגט, ווייל איך קען נישט יעצט אריינגיין אין א צוויי שעה'דיגע שמועס וועגן דעם, ווייל ס'איז שוין 11:13, און ס'שטייט שוין דארט אויפן וועג ארויס.

מענטשן ווערן געדריקט פון זייערע purposes, אדער וואס זיי פילן. אויס, אויס, אויס – ווייל זייער purpose איז אסאך מער ווי זיי פילן.

איז דא אן עצה [eitza: advice] פאר דעם. וואס איז די עצה? דאס איז איך געווען א שיעור פון צוויי יאר צוריק. איך וועל דאס נישט צופיל צוגיין, מיר וועלן ווייטער גיין אויף דעם וואס מיר רעדן היינט.

וואס איז די עצה? ס'איז דא אן עצה. וואס איז די עצה? ס'איז דא א שטיקל עצה. אפשר איז עס נאר א האלבער עצה, אבער ס'איז א האלב פון די פראבלעם עכ"פ [ekhol panim: at least].

וואס איז די עצה?

דער יסוד פון אמצעי ותכלית

איך קען טראכטן אזוי: ס'איז דא אזא זאך וואס הייסט "אמצעי ותכלית" [emtza'i vetakhlis: means and ends].

חוץ פון דעם וואס זאכן, מענטשן לעבן פאר זאכן, און די זאכן זענען פאר זאכן – איז נאך דא מערערע לעוועלס פון דעם, אמת?

די מאראטאן-ביישפיל

אזוויי ס'איז דא אמאל וואס אונז עסן כדי צו האבן כח, און מיר מאכן עקסערסייז [exercise] כדי צו זיין געזונט, און מיר זענען געזונט כדי צו לויפן די מאראטאן [marathon], שטימט? ס'איז צוויי לעוועלס.

בשעת איך עס די ריכטיגע דייעט [diet], קער איך נישט וועגן די ריכטיגע דייעט – איך וויל נישט, ס'איז נישט וואס איך וויל, ס'איז נישט וואס איך בין קעגן, איך בין נישט לכבוד האבן א געזונט. ס'איז גראדע א גוטע זאך צו זיין געזונט, כדי צו לויפן די מאראטאן.

איך בין נישט יעצט עוסק [osek: engaged] אין יענץ, ס'איז נישט מיין גאל [goal]. מיין גאל איז צו קענען גוט לויפן ביי די מאראטאן. ממילא עס איך גוט, און איך מאך עקסערסייז, און איך מאך הכנות [hakhanot: preparations], און אנדערע זאכן וואס מען דארף טון – און ס'איז אלעס כדי צו מאכן די מאראטאן, אמת?

די קייט פון תכליות

און חוץ פון דעם, איך קען דיר אויב דו ווילסט, איך קען דיר צולייגן נאך א זאך: אז ס'איז נישטא קיין שום ענין צו לויפן די מאראטאן, נאר צו באקומען כבוד [kavod: honor]. און כבוד איז א געוואלדיגע זאך. איך האב ליב כבוד, איך וויל האבן כבוד.

און וויבאלד איך האב געכאפט אז כבוד איז די זאך וואס איך וויל, האב איך שוין געסייפט [saved] פיר זאכן. איך וועל מיך חלילה [khalila: God

forbid] נישט צומישן, איך וועל חלילה בכלל נישט אפילו – איך וועל חלילה נישט קיין מאל לויפן צו פיל פאר די מאראטאן, אז איך זאל זיך איבערייסן און איך זאל נישט קענען לויפן – ווייל ס'איז דאך פאר דעם.

חוץ אויב איך בין א גרויסער נאר און איך בין גוט צומישט. אבער וויבאלד איך האב געדענקט אז איך עס יעצט כדי צו קענען זיין געזונט, כדי צו קענען לויפן שנעל און פלינק, כדי צו געווינען די מאראטאן, כדי צו האבן כבוד – דעמאלטס האט מיר געגעבן די ריכטיגע אמאונט [amount] וויפיל צו עסן, וויפיל צו לויפן, און וויפיל צו לויפן די מאראטאן, און אזוי וועט מיר קומען כבוד, אמת? שטימט?

דער יסוד איז מוסכם

דאס איז יעדער איינער מודה [modeh: agrees], ס'איז נישטא קיין מחלוקת [makhloket: disagreement] צו דעם. ס'איז דא אזא זאך ווי זאכן וואס זענען פאר לכבוד אנדערע זאכן.

דאס וואס ס'איז דא אסאך זאכן וואס האט אסאך לכבוד, איז עס נישט סותר בכלל – נישט נאר אז ס'איז נישט סותר, ס'ווערט סאלווד מיט דעם וואס מ'כאפט אז אסאך זאכן זענען לכבוד אנדערע זאכן, שטימט?

ס'איז דא – די אפעכענדיגע זאכן זענען לכבוד די אנדערע זאכן, קען דארט אויך זיין לכבוד עצמו, אמת?

א נייער ספק: וועלכע ריכטונג גייט די קייט?

א מענטש קען זאגן: "איך וויל נישט לויפן די מאראטאן כדי כבוד, איך האב פשוט ליב צו לויפן די מאראטאן, ס'איז א דבר בפני עצמו [davar bifnei atzmo: a thing in itself], איך האב דאס ליב."

אדער, אפילו די זאך וואלט געווען פארקערט: "איך האלט אז ס'איז גוט צו זיין געזונט, ממילא גיי איך לויפן די מאראטאן כדי צו זיין געזונט." זאלן מיר זאגן אז ער האלט פון געזונט, אמת?

סאו ס'קען ביידע וועגן גיין:

- מ'קען זיין געזונט כדי צו לויפן די מאראטאן

- און מ'קען לויפן די מאראטאן כדי צו זיין געזונט

Right?

פראגרעס: מ'ווייסט יעצט וואס דער ספק איז

יעצט האבן מיר געסאלווד – דזשאסט [just] צו זיין קלאר, איך האב געמאכט אסאך פראגרעס [progress] יעצט, right?

ווייל יעצט, דער מענטש וואס איז קאנפליקטעד [conflicted] צווישן כבוד און געזונט, כאפט ער עט ליעסט [at least] וואס זיין ספק [safek: doubt] איז:

- צו לויפט ער די מאראטאן כדי צו זיין... צו פראקטיסט [practices] ער כדי צו האבן כבוד?

- אדער פארקערט – איך וויל נישט האבן כבוד?

- אדער פארקערט, דאס הייסט, ער לויפט די...

וואס האב איך געזאגט? ער לויפט די מאראטאן כדי צו זיין געזונט, אדער ער איז געזונט כדי צו לויפן די מאראטאן.

איך האב געמאכט פראגרעס, און מ'האט געזאגט וואס מיין שאלה איז: **וועלכע סדר גייען די לכבוד'ס**, אמת?

מאנכע ריכטונגען ארבעטן נישט לאגיש

אויב איך קען סאלוון – איך קען זאגן אז ס'איז נישט מעגליך איינע פון די סדרים, איינע פון די וועגן ארבעט נישט.

למשל, אז וואס? מ'קען נישט באקומען כבוד וועגן דעם, מ'קען נישט באקומען כבוד כדי צו קענען לויפן די מאראטאן – דאס ארבעט נישט, למשל, right? מיט כבוד קומט מען נישט כח צו לויפן די מאראטאן – אינטערעסאנטע פאקט [fact].

האב איך געסאלווד – יענע ספק האב איך נישט בכלל, איך האב עס תחילה נישט געהאט, אמת?

איך קען האבן א ספק צו איך בין געזונט כדי צו לויפן די מאראטאן, אדער איך לויף די מאראטאן כדי צו זיין געזונט.

כבוד – א באזונדערע קאטעגאריע

אבער כבוד איז אן אינטערעסאנטע זאך. כבוד קען איך נישט האבן כדי עפעס אנדערש פון די סארט זאכן צו טון, אמת?

פון האבן כבוד – ווי יענער האט געזאגט, ס'שטייט אז "א רב א רחמנא ניצלן פארנתניהו בכבוד" [a Talmudic expression: God save us from those who pay with honor instead of money] – אז אנשטאט אים געבן געלט האט מען אים געגעבן כבוד. דאס מיינט אז ס'איז פרנסה [parnasa: livelihood]? ס'איז נישט קיין פרנסה!

מיט כבוד קען מען נישט איינקויפן אין מארקעט [market]. ממילא קען נישט זיין כבוד... מען קען אביסל יא, איך זאג נישט, אבער לאמיר זאגן די ענד גאל [end goal] פון כבוד קען מען נישט, פארשטייסט? אביסל העלפט עס.

איך קען נישט זאגן אז איך דארף כבוד, איך דארף האבן געלט, איך דארף מאכן דיעלס [deals], איך דארף מאכן געלט. איין זאך העלפט די צווייטע, איך זאג נישט. אבער לאמיר זאגן די גוף פון די מרה שחורה [mara shekhora: melancholy/depression] קען מען נישט מיט דעם ווערן געזונט, אמת?

מסקנא: די קייט לויפט נאר אין איין ריכטונג

צווישן די זאכן איז נישטא קיין ספק. ס'ארבעט נאר – ס'לויפט נאר איין וועג די טשעין [chain] פון די רפואה [refua: healing].

די סטרוקטור פון "לשמה" און "שלא לשמה" – א פריימוואָרק פאר מידות

די "טשעין אוו גודס" – כבוד קעגן פרנסה

מגיד שיעור: אז אונז דארפן אים געבן געלט, קען מען אים געבן כבוד [kavod: honor], און ממילא [consequently] דארף ער נישט קיין פרנסה [parnasa: livelihood]. מיט כבוד קען מען נישט איינקויפן אין מארק. ממילא קען נישט זיין כבוד בשביל [for the purpose of]... מען קען אביסל יא, איך זאג נישט, אבער לאמיר זאגן די ענד-גאָל [end goal] – כבוד קען נישט זיין. אביסל יא – מען קען נישט קענען זאגן איך דארף כבוד כדי איך זאל האבן חברים, איך וועל מאכן דיעלס, איך וועל מאכן געלט. אן הכי נמי [even without this], איך זאג נישט. אבער לאמיר זאגן די גראָסעריס פון די מארק קען מען נישט מיט דעם ווערן געזונט, אמת?

אז צווישן די זאכן איז נישט דא קיין ספק [doubt]. ס'ארבעט נאר, ס'לויפט נאר איין וועג – די "טשעין אוו גודס" [chain of goods]. די טשעין פון די כבוד'ס, פון די גראָס, פון לשמה [for its own sake], לויפט נאר איין וועג. שטימט?

דער "פאזל" – דריי קאטעגאריעס פון זאכן

מגיד שיעור: און וכן [and similarly], אבער למעלה [above], וכן...

יעצט, איז נאך אן אינטערעסאנטע שאלה. אויב איז דא זאכן, אויב מיר טרעפן איין זאך וואס דאס טוט קיינער נישט – ס'איז נישט מעגליך צו זיין פאר לשמה את עצמו [for its own sake] – ווייסטו וואס דאס מאכט? א פאזל [puzzle].

קודם טרעפט מען די שטיקלעך פון די ענד, אמת? דארט ווייס איך אז דארט גייט נישט ווייטער. שוין, דעמאלטס פראבירן אלעס אריינצולייגן אין דעם פאזל. זיי ווילן זיך דא מאכן סדר [order].

די מעטאדע: סארטירן לויט לשמה און שלא לשמה

מגיד שיעור: לאמיר זאגן איך טרעף א זאך. איך זאג, רוב זאכן זענעןביידע – ארבעטן ביידע וועגן. זיי קענען זיין לשמה, און זיי קענען זיין שלא לשמה [not for its own sake]. זיי קענען זיין פאר זיך גוט, און זיי קענען זיין פאר עפעס אנדערש גוט.

אונטערשטע שטאק: זאכן וואס זענען קיינמאל נישט לשמה

מגיד שיעור: ס'איז דא זאכן וואס לאמיר זאגן, איך טרעף א זאך וואס איז קיינמאל נישט גוט פאר זיך. למשל... לאמיר נעמען א משל [parable] פון א זאך וואס קיינער טוט נישט וויל ער האט עס ליב: **עסן ביטערע זאכן. נעמען א מעדיצין.** ווייסט, ס'איז א זאך וואס טוט ווי, וואס אבער מ'טוט עס נאר פאר א תועלת [benefit]. דאס איז א זאך וואס טוט נאר די תועלת, יא? ס'איז נישט נאר... ס'איז נאר טון די תועלת. אמת? ס'איז נישט קיין זאך וואס...

דאס ווייס איך, דאס לייג איך אראפ אין מיין פאזל. I'm on the way to solve my problem – איך ווייס שוין וואס ליגט אויף די אונטערשטע פון די פאזל.

א באנטש [bunch] פון זאכן וואס טוען ווייט, אדער וואס זענען שלעכט אפילו – נישט נאר ס'טוט ווי, ס'איז נאך... קענסט אפילו זאגן זאכן וואס זענען שלעכט מאראליש, רייט?

הרג'ענען א מענטש. הרג'ענען א מענטש איז קיינמאל נישט... אסומינג [assuming], דו ווייסט דאך וואס איך רעד. הרג'ענען א מענטש איז קיינמאל נישט קיין זאך וואס מ'טוט לשמה. אמאל דארף מען, ווי אייר דא רודף [rodef: pursuer – one who threatens life, whom one may kill in self-defense]. אבער עס איז אלעמאל כדי עפעס אנדערש זאל ארויסקומען פון דעם, אמת?

קיינער זאגט נישט: "פארוואס האסטו אים געהארגעט?" "וואס הייסט פארוואס? הרגע'נען איז א גוטע זאך!" איך ווייס שוין, אפילו דער רוצח [murderer] וואלט זיך געוווינט אז דו זאגסט נישט יענץ. "איך האב אים געהארגעט ווייל ער איז מיר געווען אין וועג, ווייל איך וויל זיין געלט, ווייל איך בין ברוגז [angry] אויף אים." דו האסט שוין אלעמאל א ריזן [reason] פארוואס דו הארגעסט אים, אמת?

די זאכן קענסטו לייגן פון אונטן. דו קענסט עס לייגן פון אונטן פון די ליסט. די זאכן זענען די זאכן וואס זיי קענען נאר זיין פאר עפעס אנדערש – זיי קענען נישט זיין זאכן פאר זיך.

מיטעלע שטאק: זאכן וואס קענען זיין ביידע

מגיד שיעור: און אינמיטן איז דא א באנטש פון זאכן וואס זיי קענען זיין ביידע. דארט זענען די זאכן צומישט, מ'ווייסט נישט וואס צו טון מיט די פאזל.

אויבערשטע שטאק: זאכן וואס קענען נאר זיין לשמה

מגיד שיעור: וואס איז דא זאכן וואס מ'קען זיי נישט טון פאר א צווייטע ריזן? מ'קען זיי נאר טון לשמה. למשל? וואס זענען די זאכן וואס מ'קען נאר טון לשמה?

טראכטן די ריכטיגע וועג.

תלמיד: ארבעטן?

מגיד שיעור: וואס? נישט ארבעטן לשמה. אלע זאכן קען מען טון לשמה. איך זאג זאכן וואס מ'קען נישט טון שלא לשמה – ס'איז נישט מעגליך.

תלמיד: ארבעטן.

מגיד שיעור: ארבעטן איז שלא לשמה? מ'קען נאר שלא לשמה. געווענליך – ס'איז דא מענטשן וואס ענדזשויען עס, אבער געווענליך טוסטו עס ווייל דו ווילסט האבן עפעס אנדערש דערפון.

אקעי, איז דאס איז די זאך. איז דאס איז די זאך וואס דו זאגסט אז ס'איז נישט לשמה.

תלמיד: וואס?

מגיד שיעור: מ'מוז שוין אנהייבן לאנדן, אנקומען.

Happiness אלס דער אולטימאטיווער ציל

דער אריסטאטעלישער יסוד

מגיד שיעור: אויב דו האסט א זאך וואס מ'רופט עבודה שלא לשמה [work not for its own sake], אויף דו האסט א זאך ווי... דרך אגב [by the way], איך קען זאגן עפעס א פשוט'ע זאך, נאכדעם וועלן מיר אריינגיין אין די ענין.

אריסטו [Aristotle] האט געזאגט – ווען ער זאגט דאס מיינט עס אז איך האב נישט קיין קלארע וועג ענק צו מסביר זיין, און מ'דארף זיך דערמאנען א שיעור פון דריי יאר צוריק.

ס'איז דא איין זאך וואס אלע מענטשן אין די ענד כמעט זאגן, און די אנדערע זאגט מען עס אין אנדערע וועגן. וואס איז די פראבלעם? אבער ס'איז דא זאכן וואס קיינער זאגט נישט אז "דאס טו איך ווייל איך וויל האבן עפעס אנדערש."

וואס איז די זאך? איך וועל דיר זאגן וואס דאס איז: **זיין צופרידן.**

וואס מיינט "צופרידן"?

מגיד שיעור: אבער דו מוזט דיפערענשיעיטן [differentiate]. נאר כדי ס'זאל מאכן סענס מוזטו זאגן: נישט זיין צופרידן אין די סענס פון זיין פסיכאלאגיש געזונט און נישט זיין אנגעצויגן. **זיין צופרידן מיינט זיין מרוצה [satisfied] פון מיין לעבן.** נרצה [desired/willed], יא? נרצה איז די לעצטע מכה – נישט די לעצטע מכה, וואס הייסט די לעצטע סימן פון די סעודה [the Passover seder].

דאס איז פארוואס מ'טוט אן אנדערע זאך? מ'טוט נישט אן אנדערע זאך ווי יענץ.

תלמיד: וואס?

מגיד שיעור: זיין העפי [happy]. ער רופט עס העפינעס [happiness], יא? מאך האבן א גוטע לעבן. ס'איז כמעט די זעלבע זאך ווי האבן א גוטע לעבן – פארדעם איז עס אביסל סירקולער [circular]. אבער אויב ס'איז דא זאכן וואס זענען נאר דאס, דעמאלטס לייג זיי אויפן טאפ [top]. ווייסטו, **די זאך וואס אלעס איז פאר.**

פארוואס happiness איז דער סוף פון דער קייט

מגיד שיעור: זיין העפי – ס'מאכט נישט קיין סענס איינער זאל זאגן: "פארוואס זאל איך זיין העפי אין די לייף? איך וויל האבן א גוטע סיבה אז איך זאל זיין העפי."

איך מיין, איך רעד זיך איין אז ס'וועט מיך מאכן העפי. אויב ס'וועט מיך נישט מאכן העפי, האט עס מיך אפגעפרעגט. אבער ס'האט מיך אפגעפרעגט אז איך וויל נישט זיין העפי? איך וויל, יא. "פארוואס וויל איך זיין העפי?" "ווייל ס'איז דאס וואס איך וויל." **דאס איז א טאטאלאגיע [tautology].** אפילו די בילד איז נישט ריכטיג אז מ'דארף עס האבן – ס'איז נישט א פילינג, און דאס איז נאך א גאנצע שמועס.

די Declaration of Independence

מגיד שיעור: But I'm just saying, you understand there are certain things that even us in our life, it's even in our language – וואס אונז ווייסן נישט פונקטליך וואס מיינט "happy", און מיר זאלן פארגעסן די שיעורים פון צוויי וואכן צוריק – זייער אסאך מענטשן וואס ווילן זיין happy, happy in the broadest sense, נישט happy אין זיין צופרידן און מ'האט א פיל וואס מאכט דיך נישט depressed. Happy in the broadest sense – **the pursuit of happiness.**

קיינער – אזוי שטייט אין די ספר הקדוש, **Declaration of Independence** – אז אלע מענטשן זוכן די happiness. פארוואס זאגט ער אז זיי זוכן? זיי זוכן זייער אסאך זאכן, אבער אלעס זוכן זיי אין די ענד, פשוט אלעס. דו קענסט נאכדעם טון זאכן וואס ברענגען נישט די happiness, אבער זיי זענען נישט... פשוט, אבער **דאס איז זיכער א זאך וואס ליגט אויבן פון די פאזל.** ווייל דא ענדיגט זיך עס, שטימט?

דער רמב"ם'ס אנווענדונג – שמחה, תענוג, דביקות

מגיד שיעור: יעצט האבן מיר א שיינע וועג, שטימט מיין תורה? דאס איז מיין תורה – ס'איז דברים ידועים וברורים [known and clear matters].

פרק ח' – "מאביאור הדעת"

מגיד שיעור: לויט דעם האבן מיר א שיינע וועג וויאזוי צו מאכן א ליסט פון מידות.

דאס איז די טייטש, **די רמב"ם'ס טייטש אין פרק ח' מאביאור הדעת** [from "Hilchos De'os" – Laws of Character Traits]. מאביאור הדעת מיינט ער צו זאגן איז פאר – נישט נאר אז ס'ברענגט אז יעדע מידה גרעבט מידה, וואס דאס איז געווען איין טייל. דער רמב"ם זעט אויס לערנט אז **מאביאור הדעת איז פאר** [for a purpose].

אבער על כל פנים אזוי קען מען לערנען. איך מיין אז דער רמב"ם האט אזוי געלערנט – אזוי זעט אויס פון זיין הקדמה [introduction]. מען קען זיך דינגען אויף מיר פאר מיר וויל. אבער ער זעט אויף אן אנדערע ווארט: **וואס איז אלעס פאר? וואס איז דיין לעבן פאר?**

איינע פון די זאכן וואס זיי זענען נישט פאר עפעס אנדערש. יענע מידה הייסט – זיי רופן עס **שמחה** [simcha: joy]. אוקעי? אלעס איז פאר שמחה. העפינעס. יא. שמחה.

שמחה, תענוג, טוב – פארבונדענע באגריפן

תלמיד: עס איז נישט א לשון קודש ווארט די שמחה?

מגיד שיעור: אדער **טוב** [tov: good] אדער שמחה. אדער **למען ייטב לך** [so that it will be good for you] – שטייט אין די תורה. פארוואס איז די תורה? עס זאל זיין גוט.

און אויך, שמחה גייט צוזאמען: **שמח וטוב לב** [joyful and good of heart]. יא, עס גייט צוזאמען.

תלמיד: און וואס גייט מען טון? אדער תענוג [ta'anug: pleasure]?

מגיד שיעור: סאמטיימס זאגט מען יא. דאס... מען קען אריינגיין אין די איינע חילוקים [distinctions]. עס זענען דא אנדערע פלעצער, שיעורים וועגן דעם... סאך מאל זאגט מען אריינגיין יא – דאס וואס זאגט מען פון די סוף וואס מען גייט טון אין די ענד. מען גייט זיין העפי. מען גייט זיין תענוג. שמחה, תענוג – these are all very closely related things. מען קען אריינגיין יעדע איינע פאר זיך, אבער זיי זענען זייער רילעיטעד [related].

און דאס איז דער סוף.

דער רמב"ם'ס תכלית

מגיד שיעור: דער רמב"ם זאגט א סאך... אז דער תכלית [ultimate purpose] פון אלעס... די וואס זאגן, די וואס מיינען אז דער רמב"ם האט געווען א ליטערעלי שטארקייט מיט זיך – דער רמב"ם זאגט: **דער תכלית פון אלעס איז ידיעת השם והשגתו והשמחה בו** [knowledge of God, apprehension of Him, and joy in Him].

דער רמב"ם טייטשט שוין דעם פסוק – והשמחה, עס איז עולם הבא [the World to Come]. און די שמחה...

תלמיד: די איז די אנדערע שמחה, ניין?

מגיד שיעור: תענוג – דאס איז די בעסטע שמחה. דאס איז שוין אן אנדערע חקירה [investigation]. וואס איז נישט די שמחה צו זאגן... דארט איז נישט צו קוקן, "איי, דאז עבריבאדי רייט!" דיס איז רייט, יע. ס'איז מער אנדערע סארט... אדער וואס איז פון די נפש [soul] און פון די דעת [mind/knowledge].

But it's the same idea – סטרוקטורעלי די זעלבע זאך. ס'איז די שמחה אלס א זאך וואס **אלע זאכן זענען פאר**.

"מער עכט" נישט נאר "גרעסער"

תלמיד: עס איז נישט קיין גרעסער וואס נעמט די ספעיס?

מגיד שיעור: דאס איז גרעסער, אבער וואס דאס איז גרעסער – **איז מער עכט**, נישט נאר גרעסער. איז מער עכט. אנדערע זאכן זענען נישט אמת'ע לעצטע זאך. אבער דאס איז שוין א מינוט, און מיר ווילן דאס נישט פראוון יעצט.

די סטרוקטור פון שטאקן – פראקטישע אנווענדונג

וואס מיינט "אונטערשטע שטאק" און "אויבערשטע שטאק"

מגיד שיעור: רייט, סאו יעצט האבן מיר א וועג וויאזוי צו ארגאניזירן זאכן. אמת, אלע מידות וואס האבן צו טון מיט... איך ווייס, די ערשטע זאך – וויאזוי צו טון די פעולות [actions] וואס מען דארף, אויף סתם מידה. וואס הייסט, איך ווייס וועלכע מידה עס הייסט – פיגור אוט [figure out] – באלאנגט אין די ערשטע שטאק.

די מידות זענען נענטער צו די ענד, די זאך וואס אלעס איז פאר דעם, און ער איז נישט פאר עפעס אנדערש – זיי זענען אויף די צענטע שטאק, אבער די העכסטע שטאק. אזוי ווי **חסידות** [piety] – מען וויל א רוח הקודש [divine inspiration], מחלוקת [dispute] חסידות אדער א נביא [prophet].

תלמיד: יא, רוח הקודש הייסט שמחה, די זעלבע טאפ זאך.

מגיד שיעור: און די זאך איינפארד און מעשה חסידות, און אזוי ווייטער. און אלע די זאכן זענען זאכן וואס זיי זענען נישט לפני עצמן [for themselves] – מ'דארף זיי נישט פאר זיך אליין, מ'דארף זיי ווייל דורך זיי קומט מען צו א צווייטע זאך, ס'קומט צו א דריטע זאך, ס'קומט צו א פערטע זאך, וואס אין סוף קומט מען צו **דביקות ה'** [cleaving to God]. שטימט?

דעפיניציע פון די שטאקן

מגיד שיעור: **אונטערשטע שטאק** מיינט נישט גארנישט – ס'מיינט נאר אז **דאס פעלט אויס פאר אלעס אנדערש, און אלעס אנדערש פעלט נישט אויס פאר דאס.** רייט?

די זעלבע זאך – **די טאפ שטאק** מיינט אז **אלעס אנדערש פעלט אויס פאר דאס, און דאס פעלט נישט אויס פאר אלעס אנדערש.** דאס איז וואס די שטאק ליטעראלי מיענס [means].

קען מען סקיפן שטאקן?

תלמיד: און וואס איז אויב איך וויל ארויפגיין צו די צווייטע שטאק – איך קען סקיפן? איך קען נעמען אן עלעוועיטאר און ווארטן?

מגיד שיעור: ניין, מ'קען נישט. ווייל אויב דו קענסט סקיפן, דעמאלט איז עס נישט אויף די אונטערשטע שטאק.

תלמיד: מעיבי איז דא מער ווי איין לייטער [ladder]?

מגיד שיעור: איך זאג נישט אז ס'איז נאר דא איין לייטער.

תלמיד: מ'האט אונז געפרעגט וויאזוי רופן ענק זיך חסידים, און ס'איז דאך די העכסטע שטאק?

מגיד שיעור: אה, דאס זאגט אז ס'איז דא א לייטער.

תלמיד: אה, אזא פיינע פוינט, טוט א טראכט אראפ.

מגיד שיעור: אבער, אקעי, מעיבי, איך ווייס נישט. Then those things זענען פארט פון די טינגס וואס זענען אין די מידל. צווישן די טאפ און די באטעם איז זיכער דא א לייטער. פונקטליך יעדע סטעפ דארף מען טראכטן. שטימט?

פארגלייך מיט פריערדיקע חלוקות

מגיד שיעור: דאס איז אן אנדערע וועג וויאזוי צו פארשטיין די נושא פון צוטיילן מידות.

די צוויי חלוקות, just to be clear, **גייען נישט מעטשן [match] מיט די אנדערע חלוקות וואס גייען ארויף.** ס'איז א גאנצע אנדערע דיימענשאן [dimension] כמעט, רייט? ס'איז אן אנדערע וועג פון קאטן טינגס אפ [cutting things up].

סיי די ערשטע אפציע פון צוטיילן לויט חלקי הנפש [parts of the soul] – אין א געוויסע בראד סענס יא, איך קען זאגן אז די העכסטע חלקי הנפש באלאנגט צו די העכסטע זאך. אבער נישט מער, נישט ווערטיקלי [vertically] – נישט די יסוד האש ויסוד המים [element of fire and element of water], אדער זיבן ספירות [seven sefirot] – ס'גייט נישט ארבעטן מיט דעם, רייט?

לכל הפחות [at the very least], ס'גייט זיכער נישט ארבעטן מיט סתם אונזער ליסט פון וואס פעלט מערסטנס אויס. ס'קען אפילו זיין אז **יענע גאנצע ליסט גייט זיין פון די ערשטע סטעפ, אדער איינע פון די ערשטע סטעפס.**

אויב ער איז טאקע דא, דארף ער דאך גיין דאס. אויב ער איז טאקע יענט, דארף ער דאך גיין יענט, שטימט?

סוף-באמערקונג: מידות מיט מער ווי איין טייטש

מגיד שיעור: וואס איך וויל טענה'ן, און איך האב נישט יעצט קיין צייט, איז **אז ס'קען זיין אז ס'איז דאך מידות – ס'קען זיין צוויי, ס'קען זיין אזוי, ס'קען זיין אזוי – ס'קען זיין אז ס'איז דא מידות וואס האבן מער ווי איין טייטש.** און ס'ווענדט זיך לויט וואס מ'רעכנט.

דריי באַדייטונגען פון „מידת הפרישות" ביים רמב"ם

אַריינפיר: דער פּראַקטישער אויסגאַנגספּונקט

דו קענסט זיכער נישט אַרבעטן מיט סתם אונזער ליסט פון וואָס פעלט מערסטנס אויס. עס קען אפילו זיי�� אַז יענע גאַנצע ליסט גייט זיין די ערשטע סטעפּ, אָדער איינע פון די ערשטע סטעפּס. איינער איז סטאַק דאָ, דאַרף ער דאָך גיין דאָס. איינער איז סטאַק יענץ, דאַרף ער דאָך גיין יענץ. שטימט?

הויפּט-טענה: „פרישות" האָט מער ווי איין טייטש

וואָס איך וויל טענה'ן, און איך האָב נישט יעצט קיין צייט, איז אַז ס'קען זיין אַז ס'איז דאָ אויך מידות... ס'קען זיין צוויי זאַכן. ס'קען זיין אַזוי: ס'קען זיין אַז ס'איז דאָ מידות וואָס האָבן מער ווי איין טייטש, און ס'ווענדט זיך לויט וואָס מ'רעדט.

ס'קען זיין למשל, מיר האָבן געזען אַז דער רמב"ם [Rambam: Maimonides] האָט זייער ליב צו רעדן פון די מידת הפרישות [midas haprishes: the trait of abstinence/separation]. זייער אַ סך רעדט ער וועגן דעם. און מיר האָבן געזען אַז די מידה האָט עטלעכע דריי טייטשן אין רמב"ם אַליינס. עטלעכע דריי פירושים. און זיי האָבן צו טון מיט אַנדערע וועגן פון סטרוקטור אין די גאַנצע פּיקטשער.

פרישות #1: נישט זיין קיין פרעסער (בן סורר ומורה)

די ערשטע באַדייטונג

די ערשטע טייטש פון מידת הפרישות איז טייטש נישט צו זיין קיין פרעסער. וואָס דאָס מיינט נישט צו זיין קיין בן סורר ומורה [ben sorer u'moreh: the rebellious son]. וואָס דאָס מיינט איז, דער רמב"ם איז מסביר אַז ס'איז דאָ אַן איסור צו זיין אַ בן סורר ומורה, יאָ? דאָס איז אַ לאו [lav: a negative commandment]. וואָס איז די לאו? צו זיין אַ פרעסער. יאָ?

צד-דיגרעסיע: רמב"ם קעגן רמב"ן וועגן „קדושים תהיו"

דער רמב"ן [Ramban: Nachmanides] זאָגט אַז דער עולם איז גאַנץ צעמישט. לעצטע וואָך אין קדושים האָבן מיר שוין גערעדט וועגן דעם אַ פּאָר מאָל, איך גלייב איך בין מער קלאָר.

דער עולם מיינט אַז לויט'ן רמב"ן טאָר מען נישט זיין קיין פרעסער, שטייט „קדושים תהיו" [kedoshim tihyu: "you shall be holy"], דער רמב"ן זאָגט אַז ס'איז אַ מצוה. לויט'ן רמב"ם, אויב דו מיינסט אַז דער רמב"ם האַלט אַז ס'איז דאָ אַ מצוה כללית, מיינסטו נישט דאָס.

די מעשה איז פּונקט פאַרקערט:

- **לויט'ן רמב"ם** איז דאָ אַן איסור „לאו" צו זיין אַ בן סורר ומורה, צו זיין אַ זולל וסובא [zolel v'sovei: a glutton and drunkard].
- **לויט'ן רמב"ן** איז נישט דאָ קיין עכטע מצוה פון „קדושים תהיו", ווייל דער רמב"ן פּסק'נט עס נישט אין ספר המצוות [Sefer HaMitzvos: the Book of Commandments]. „קדושים תהיו" שטייט נאָר אין פירוש על התורה. ס'קען זיין אַז ער האָט עס געשריבן שפּעטער, ער האָט חוזר געווען, איך ווייס נישט. אָבער ס'איז נישט אַז דער רמב"ן מיינט עכט אַז ס'איז אַ מצוה, ער מיינט אַז ס'איז אַ דרך מוסר [derech mussar: a path of ethical guidance].

צוריק צום הויפּט-פּונקט: וואָס מיינט „זולל וסובא"

סאָו, לויט'ן רמב"ם איז אַ גרעסערע איסור צו זיין אַ זולל וסובא. אָבער דער רמב"ן, לאָז אים זיין דער רמב"ן.

וואָס דער רמב"ם רופט זיין אַ זולל וסובא מיינט, וואָס רעדט זיך יענץ? יענץ איז די לאָועסט לעוועל. פאַרוואָס איז יענץ די לאָועסט לעוועל? ער רעדט זיך פון די ערשטע זאַך.

פאַרוואָס? ווייל, מיר האָבן שוין גערעדט וועגן דעם בריחות [brichos: fleeing/avoidance] דאָ איינמאָל, ער רעדט פון אַ זאַך וואָס בן סורר ומורה, וואָס?

- ער איז נישט מכבד זיין טאַטע און מאַמע וועגן דעם
- ער איז נישט מכבד זיין זקן עירו [zaken iro: the elder of his city]
- ער דעסטרויעט די סאָסייעטי מיט זיין פרעסעריי

נישט ער איז נישט קיין צדיק וועגן דעם, נישט זיין פּראָבלעם איז נישט ער גייט נישט לערנען, נישט וועגן דעם הרג'עט מען אים. מען הרג'עט אים ווייל אַזוי ווי רש"י [Rashi] זאָגט, ער גייט גנב'ענען.

דער משל פון דראַג עדיקשאָן

איז אַפּאַרט פון דעם, איינער וואָס איז נישט קאָנטראָלט, אַ דראַג עדיקט, גיי אַריין אין אונזער משל בכלל, ער האָט נישט קיין קאָנטראָל, ער איז אַזוי עדיקטעד אַז ער גייט גנב'ענען צו קויפן דעם. איז נישט קיין ברירה, מ'דאַרף אים איינזעצן, די תורה זאָגט מ'דאַרף אים הרג'ענען, אָבער עט ליסט איינזעצן, יאָ? ער האָט נישט קיין ברירה.

דער אונטערשטער שטאַפּל פון מענטשלעכקייט

די פירסט טהינג ביפאָר בעקאַמינג עניטינג עלס, איז עט ליסט באַהערן צו די ערשטע שטאַפּל פון מענטשלעכקייט. שטימט?

ער האָט אַזאַ שטאַרקע תאוה אַז ער גייט הרג'ענען איינעם ווייל ער וויל נעמען זיין בערזל צו קויפן אַ דראַג, וואָס איז אַ מעשה שהיה, ער איז נישט

קיין נאָרמאַלער מענטש.

דאָס איז איינס טייטש פון פרישות, און די טייטש פון פרישות איז די יסוד התורה, די גאַנצע תורה רעדן מיר פון דעם. אויך בריחות איז איינע פון די גרויסע קאַטעגאָריעס פון טעמי המצות [taamei hamitzvos: reasons for the commandments], איז די מצוות וואָס ברענגען צו פרישות, מיינט ער דאָס.

פרישות #2: נישט זיין מבטל פון חכמה

נאָכדעם איז דאָ נאָך אַ גאַנצע אַנדערע זאַך וואָס מיינט פרישות. וואָס מיינט פרישות? עס קען מיינען, עט ליסט, איך האָב שוין פיר זאַכן.

עס קען מיינען נאָך אַ גאַנצע אַנדערע זאַך, וואָס איז אַזוי ווי ס'שטייט, און מ'האָט שוין גערעדט וועגן דעם, אין הלכות יסודי התורה, אַז:

> „אין מחשבת עריות מתעלה אלא בלב פנוי מן החכמה"

> [ein machsheves arayos mis'aleh ela b'lev panui min hachochma: thoughts of forbidden relations only arise in a heart empty of wisdom]

אין אַנדערע ווערטער, די פּראָבלעם פון מחשבת עריות איז אַז מ'טראַכט פון שטותים, מ'איז זיך מבטל פון חכמה, און דער אייבערשטער האָט געגעבן אונז אַ שכל צו טראַכטן פון חכמה, נישט פון שטותים. שטימט?

דער חילוק צווישן פרישות #1 און פרישות #2

דאָס איז נישט די פּראָבלעם פון בן סורר ומורה. דאָס איז די פּראָבלעם פון... די מדה געהערט בכלל צו אַ העכערע סטעפּ אויף די לייטער, ס'געהערט בכלל צו:

- די מדה פון רוח הקודש [ruach hakodesh: divine inspiration] כמעט
- די מדה פון חכמה [chochma: wisdom]
- די מדה פון פאַרשטיין די ריעליטי
- פון פאַרשטיין דעם אייבערשטן

און דאָרט איז פרישות אַ סתירה צו דעם. וואָטעווער, נישט טאַפּערט פון פרישות ווי מ'רופט דעם זולל וסובא איז אַ סתירה פון דעם. און אפשר פילע אַנדערע זאַכן וואָס זענען נישט קיין סתירה צו זיין אַ זולל וסובא זענען אַ סתירה צו דעם.

פאַרשידענע שטאַנדאַרדן פאַר פאַרשידענע מענטשן

פאַר דעם איז דאָ אין די אַנדערע הלכות פון אַנדערע לעוועלס מענטשן, רייט?

- אַ תלמיד חכם [talmid chochom: Torah scholar] זאָל נישט זיין אַ מאכל תאוה [maachal taavah: one who eats for pleasure]
- און אַ פּשוט'ער מענטש זאָל יאָ זיין
- נישט נאָר ער טאָר זיין, ער מוז זיין

ווייל ער האָט נישט געטראַכט אַז ער רעדט פון זולל וסובא. „כל מה שירצה האדם לעשות יעשה" [kol ma sheyirtzeh ha'adam la'asos ya'aseh: whatever a person wants to do, he may do]? ס'איז אַ מחלוקת, ס'איז אַ סתירה אין רמב"ם, ס'רעדט זיך פון צוויי אַנדערע מענטשן. שטימט?

דאָס איז די צווייטע מידת הפרישות. אין אַ געוויסע זין האָט מען די ערשטע זאַך.

פרישות #3: דער ברייטסטער טייטש — אַרויפגיין אויף דער לייטער בכלל

נאָכדעם איז דאָ אַ גאַנצע דריטע זאַך וואָס הייסט מידת הפרישות, וואָס מ'קען רופן אַ זייער general זאַך, און אין אַ געוויסע זין איז עס כולל אַלע מידות.

פאַרבינדונג צו פּלאַטאָ

און אַזוי שטייט אויך אין איינע פון די דיאַלאָגן פון פּלאַטאָ'ס דיאַלאָגן [Plato's dialogues], אַז די אמת'ע מידה איז **די** מידה.

דער כלל פון אַלע מידות

און ווייל מיר האָבן זיך געלערנט אַ פּאָר מאָל, אַז אין אַ געוויסע וועג די כלל פון אַלע מידות איז... דרך המיצוע [derech ha'emtza'i: the middle path]. דרך המיצוע.

און אַן אַנדערע וועג צו זאָגן די כלל פון אַלע מידות, איינע פון די וועגן ווי דער רמב"ם האָט צו זאָגן די כלל פון אַלע מידות איז צו טון וואָס איז גוט און נישט וואָס דו ווילסט.

אמת וואָס יענער צדיק האָט געזאָגט, דער ערשטער איד טוט נישט וואָס ער וויל. נישט וואָס ער וויל מיינט נישט וואָס ער וויל, ס'מיינט צו זאָגן סתם נאָכגיין די תאוות, אָדער נאָכגיין די זאַכן וואָס זענען נישט גוט אמת'דיג. ס'איז נאָר גוט דייקא ווען ס'קומט צו עפּעס אַנדערש. אין אַנדערע ווערטער, פרק ח' פון שמונה פרקים [Shemoneh Perakim: Eight Chapters, Rambam's introduction to Pirkei Avos] וואָס מיר האָבן געלערנט.

דער חילוק צווישן פרישות #2 און פרישות #3

וואָס איז די חילוק צווישן number two און number three? נו, ס'איז very different.

ווייל number two, ווען איך האָב גערעדט פון number two, האָב איך גערעדט specifically אַז דו ביסט אַ מענטש וואָס דו קענסט זיך מתבונן זיין, און instead גייסטו צו אַ פּיצאַ סטאָר און דו ביסט אַן עובד אויף די „קדושים תהיו" פון יענעם לעבן.

אָבער number three רעד איך בכלל, אפילו וועלכע סאָרט... sometimes I talk about which kind of life you have. אָבער איך קען זאָגן בכלל:

- ס'איז דאָ אַ מענטש וואָס זיין לעבן איז בכלל נישט מכוון להיות חכם. זיין לעבן איז געבויט אויף די ערשטע לעוועל.
- ס'איז דאָ אַן אַנדערער מענטש וואָס זיין לעבן איז געבויט אויף צו זיין די צווייטע לעוועל.

אַנדערע מידות ווערן אַ חלק פון פרישות

און נישט נאָר דעם, איך וויל זאָגן אַז לויט דעם, די דריטע סאָרט פרישות, ווען מ'טוט אַן אַנדערע מצוה, ווען מ'טוט אַן אַנדערע מידה, למשל מידת הכעס [midas haka'as: the trait of anger], איז אויך אַ חלק פון מידת הפרישות.

ווייל פרישות just means אין די sense, גיי אַרויף אויף די לייטער. די מידה פון אַרויפגיין אויף דעם לייטער הייסט פרישות, אין די broader sense.

„העלאת הלב פונה למעלה"

Sometimes רעדט דער רמב"ם פון דעם explicitly אין די וועג. די מידה פון אַרויפגיין אויף די לייטער, דער רמב"ם רופט עס „העלאת הלב פונה למעלה" [ha'alas halev poneh l'ma'alah: the elevation of the heart turning upward].

און מ'וועט לערנען אין ספר האהבה [Sefer HaAhavah: the Book of Love, a section of Mishneh Torah], מ'וועט איר זען אַז די כוונה פון יעדע מצוה אין ספר האהבה איז דאָס. אַז מ'זאָל אַרויפגיין, מ'זאָל זיין pointing up און נישט pointing down.

די פּוינט איז, דאָס הייסט פרישות. ס'איז דאָ אַזאַ מין פרישות, אַזוי ווי די פרישות פון די גדולי פרשני המשנה [gedolei parshonei

haMishnah: the great commentators on the Mishnah],
און דאָס וועלן מיר אי"ה זען ווייטער אינעווייניג די אַלע זאַכן עווענטשועלי.

סיכום פון פרישות #3

ס'איז אַ דריטע זאַך:

- ס'איז נישט די מדה פון כובש את יצרו [kovesh es yitzro: conquering one's inclination] ממש מיט תלמוד
- און ס'איז נישט סתם, איך רעד נישט נאָך אַ פּראָבלעם דאָ, אַז אויב האַלט ער אַז די יצר הרע איז אַ פּראָבלעם

איך רעד די עצה בנוגע פון זיין בעלייה, נישט בירידה. פון זיין, אין אַנדערע ווערטער, פון ריעלייזן דיס האָול עראָו וואָס איך האָב דיר דיסקרייבט, אַז:

- ס'איז דאָ זאַכן וואָס זענען טאָפּ
- און ס'איז דאָ זאַכן וואָס זענען באָראָם
- און ס'איז דאָ זאַכן וואָס גייט נאָר איין וועג
- נישט אַלעס דרייט זיך אין אַ סירקל
- ס'איז דאָ עפּעס אַ פייער, וואָס אַלע פייערן זענען פייער

שטימט? די מדה הייסט סאַמטינג פרישות, און מיר דאַרפן זען אינעווייניג מיט די צייט די אַלע זאַכן אין די פּרטים.

סיום

איך וויל נישט מיין שיעור פאַר היינט זאָל גיין צו לאַנג.

שאלות און תשובות

תלמיד: ער רעדט וועגן דעם? וועגן די סתירה? ווער זאָגט אַזוי ווי אים? ער זאָגט אַז ס'איז זיין תורה?

תלמיד: איך מיין צו זאָגן, אַ סאָרס פאַר די אַלע זאַכן.

רב: אַה, אַ סאָרס. יאָ, יאָ, אָקעי. אָבער די דריטע וואַן האָט ער נישט גערעדט וועגן.